

**L'accés de les dones a la política andorrana: un estudi sobre la
representació i el lideratge polítics en clau de gènere**

Paula Przybylowicz Vidal

Estudi finançat amb la beca Manuel Mas d'estudis polítics

Convocatòria 2020-2021

Institut d'Estudis Andorrans

«[...] the goal of full participation in the life and responsibilities of their countries and of the world community is a common objective toward which the women of the world should assist one another.»

«[...] l'objectiu de la participació plena en la vida i les responsabilitats dels seus països i de la comunitat mundial és un objectiu comú cap al qual les dones del món haurien d'ajudar-se mútuament.»

- Carta oberta a les dones del món, llegida per Eleanor Roosevelt a la sessió plenària de l'Assemblea General de les Nacions Unides, febrer de 1946.

«If they don't give you a seat at the table, bring a folding chair.»

«Si no et deixen un lloc a la taula, emporta't una cadira plegable.»

- Shirley Chisholm, primera dona negra a ser elegida al Congrés dels Estats Units.

Agraïments

Aquest estudi no hauria sigut possible sense el finançament de l'Institut d'Estudis Andorrans i, en concret, del Centre d'Estudis Històrics i Polítics (CEHiP). Als seus membres i als membres de la comissió d'avaluació de la beca Manuel Mas—l'Albert, el Marc, la Margarita, la Marta, l'Albert i l'Yvan—els agraeixo haver-me donat l'oportunitat d'haver pogut indagar una mica més en la participació política femenina al Principat.

També m'agradaria fer arribar el meu agraïment a el Cerni i la Maria José, per haver-me facilitat dades per a l'estudi, i al Thomas, per haver recolzat la meva candidatura.

Finalment, vull donar el meu especial agraïment a totes les dones que han participat en aquest estudi i m'han confiat les seves experiències personals i les seves opinions. Haver-vos pogut escoltar ha sigut, amb tota seguretat, la millor experiència que m'ha ofert aquest estudi. Per això, us el dedico a vosaltres.

Introducció

1. L'accés de les dones a la política: marc teòric

1.1 La representació política femenina: tipus de representacions

1.2 La bretxa de gènere actual en la representació descriptiva a nivell global

1.3 La bretxa de gènere en la representació descriptiva: els factors

1.3.1 Marcs d'anàlisi dels factors que contribueixen a la bretxa de gènere a la política

1.3.2 Els factors que dificulten l'accés de les dones a la política

1.3.2.1 Les barreres socials i culturals

1.3.2.2 Les barreres estructurals i institucionals

1.3.2.3 Les barreres epistèmiques

1.3.3 Interseccionalitat

1.3.3 Els factors que afavoreixen la participació de les dones a la política

1.3.3.1 Els factors que empenyen les dones a la política

1.3.3.2 Els factors que estiren les dones a la política

2. La representació descriptiva de les dones al Principat d'Andorra: on són les dones?

2.1 Metodologia

2.2 Limitacions metodològiques

2.3 Contextualització històrica i legal

2.4 El Govern d'Andorra

2.5 El Consell General d'Andorra

2.6 Els comuns

2.7 Les llistes electorals

3. Les dones a la política andorrana: les condicions d'accés a posicions de representació i lideratge polític i de l'exercici del càrrec

3.1 Metodologia

3.2 Limitacions metodològiques

3.3 Resultats

3.3.1 L'accés de les dones a la política andorrana

3.3.1.1 Les vies d'accés de les dones a la política andorrana

3.3.1.2 La decisió de dedicar-se professionalment a la política: motivacions i factors dissuasius

3.3.2 L'exercici del càrrec

3.3.2.1 La conciliació laboral i familiar

3.3.2.2 Diferències de tracte en base al gènere: estereotips, prejudicis i discriminacions

3.3.3 Reflexions de les polítiques sobre l'accés de la dona a la política andorrana

3.3.3.1 Percepció dels factors que han facilitat l'accés de la dona a la política andorrana

3.3.3.2 Percepció dels factors que han dificultat l'accés de les dones a la política andorrana

3.3.3.3 Percepcions sobre les mesures de promoció de la representació de les dones a la política

4. Limitacions de l'estudi i indicacions per a la recerca futura

Conclusions

Referències

Altres fonts

Annexos

Introducció

L'afirmació que la política continua sent una esfera majoritàriament masculinitzada no hauria de sorprendre a ningú. Ja fa temps que sabem que les dones tenen més dificultats per accedir als càrrecs de representació i lideratge polítics que els homes, tot i la seva progressiva incorporació a aquest àmbit durant les darreres dècades. Andorra, si bé pot felicitar-se per ser un dels països que actualment compta amb una major participació femenina en la política, no n'és una excepció. En general, els homes continuen accedint-hi amb més facilitat.

Adreçar qualsevol desigualtat en base al gènere demana tenir una imatge clara del seu abast i dels factors que hi contribueixen. En aquest sentit, l'objectiu d'aquest estudi és contribuir encara que sigui parcialment a la configuració d'aquesta imatge, i concretament analitzant l'accés de les dones a la política andorrana.

Això no vol dir, és clar, que les dones siguin l'únic col·lectiu que es troben amb barreres a l'hora d'accedir a la política, ni tampoc que analitzar l'accés a la política des de la perspectiva del gènere se circumscriu a les dificultats amb què es troben les dones. Fa temps que es ve reivindicant que la realitat del gènere abasta molt més que el què històricament s'havia assumit com una qüestió binària i essencialista i que, per tant, la distinció reduccionista “dona/home” ha quedat obsoleta. Dit això, i per una qüestió pràctica, aquest estudi no fa una temptativa de definir “les dones” i “els homes” de què parla i adopta una perspectiva molt tradicional. Aquesta és, amb tota seguretat, la seva mancança més rellevant. Tot i aquesta limitació evident, es confia que pugui servir per il·luminar una mica més la realitat de la política al Principat d'Andorra.

Donat que hi ha moltes formes possibles d'aproximar-se a l'accés de les dones a la política, s'ha emprat diverses metodologies. En primer lloc, s'ha utilitzat l'estadística descriptiva per mostrar l'evolució de la participació política femenina al país i la distribució dels càrrecs polítics per gènere. En segon lloc, s'ha entrevistat un grup de polítiques per identificar, des de la seva experiència personal, les condicions en que les dones andorranes accedeixen a la política i desenvolupen els seus càrrecs respectius.

Els resultats a què s'ha arribat són diversos. D'entrada, s'observa un creixement lent, però estable de la presència femenina a les esferes polítiques del país, tot i que, de forma similar a altres contextos, es confirma que hi ha determinats càrrecs polítics que continuen estant majoritàriament masculinitzats. Pel que fa a l'experiència de les dones que ja han accedit a la política, s'observa que les vies d'accés, les motivacions i les dificultats són similars a les que s'han estudiat en altres llocs. És particularment destacable que les polítiques declarin que la càrrega dels treballs de cures no remunerats és una de les dificultats principals a l'hora de considerar accedir a la política i, una vegada dins, per a l'exercici del càrrec.

L'estructura del treball és la següent. La primera secció recull algunes de les teories que s'han proporcionat per explicar la bretxa de gènere en la participació política. Aquesta secció inclou una breu explicació sobre els tipus de representació política femenina, una revisió de l'estat de l'actual bretxa de gènere en la representació descriptiva a nivell global i una explicació dels diversos factors que dificulten o afavoreixen l'accés de les dones a la política.

La segona secció analitza quantitativament la representació descriptiva a Andorra durant el període constitucional des d'una perspectiva de gènere, incloent-hi una contextualització històrica, la composició del Govern, la composició del Consell General, la composició dels comuns i la composició de les llistes electorals.

La tercera secció analitza, des d'un punt de vista qualitatiu, les condicions d'accés de les dones andorranes a les posicions de representació i lideratge polítics, així com de l'exercici dels càrrecs polítics, a partir d'entrevistes semi-estructurades que s'han fet a un grup de dones que ocupen un càrrec polític en l'actualitat. En aquest capítol, s'identifiquen alguns dels factors que afavoreixen i que dificulten l'accés de les dones a l'esfera política.

Finalment, en la quarta secció es discuteix les limitacions de l'estudi i les indicacions per a la recerca futura.

1. L'accés de les dones a la política: marc teòric

1.1 La representació política femenina: tipus de representacions

Possiblement, el marc conceptual més utilitzat en l'estudi de la presència de les dones a la política, així com d'altres grups històricament privats del poder polític, és el proposat per Pitkin (1967) a *The Concept of Representation*, on l'autora distingeix entre la representació descriptiva i la representació substantiva. La representació descriptiva fa referència a la composició del poder polític, i per tant, a la proporció de dones que ocupen càrrecs polítics. Conseqüentment, l'estudi de la representació descriptiva de les dones posa el focus en la falta de paritat de gènere en la política i, per extensió, també en com les dinàmiques de gènere penalitzen les dones en la selecció de candidats polítics i el desenvolupament de la seva carrera professional en aquesta esfera.

En canvi, la representació substantiva fa referència a les accions individuals i col·lectives dels representants polítics. Per tant, l'estudi de la representació substantiva analitza si els representants polítics vetllen, o no, pels interessos dels ciutadans a qui representen. Les teories sobre el lideratge pròpiament femení, i com aquest es caracteritza, formarien part de l'estudi de la representació substantiva de les dones.

La relació entre ambdues formes de representació ha estat molt discutida. A *The Politics of Presence* (1995), Philips proposa la teoria que les dones són, de fet, les més adequades per representar els interessos de les pròpies dones, suggerint així que la representació descriptiva femenina afavoreix la representació substantiva femenina.

Aquesta teoria es fonamenta en la premissa que les dones, fins a cert punt, comparteixen experiències similars a altres dones, com podria ser l'exposició a la violència sexual, la càrrega del treball domèstic no remunerat, l'educació, la carrera professional, etc. Aquestes diferències, segons Philips, es traduirien en diferències entre el seu comportament polític i el dels homes.

Si bé hi ha cert consens que la representació descriptiva d'un grup, i per tant la seva presència entre els representants polítics, afavoreix la seva representació substantiva, i per tant una legislació i polítiques públiques que garanteixin els seus interessos, fins a quin punt això és així és encara matèria de debat.

En aquest sentit, entendre la contribució de les dones a la política andorrana necessitaria un estudi exhaustiu de la seva representació descriptiva i substantiva al país, així com dels efectes de la primera en la segona.

Independentment de si la presència de les dones a la política contribueix a la garantia dels interessos de les dones que formen part de la ciutadania, l'estudi de la representació descriptiva d'aquestes també és important perquè, com suggereixen diversos estudis, la representació descriptiva de les dones contribueix a reduir la bretxa de gènere en la participació política (Atkeson i Carrillo, 2007; Desposato i Norrander, 2009; Reingold i Harrell, 2010; Barnes i Burchard, 2012).

1.2 La bretxa de gènere actual en la representació descriptiva a nivell global

La falta de representació de les dones al poders executiu és un problema de caire mundial. Actualment, 22 dels estats membres de les Nacions Unides tenen dones per caps d'estat o de govern, representant només un 11,4% dels casos¹ (Council on Foreign Relations, 2021). Comptant els estats que no formen part de les Nacions Unides, aquesta xifra s'eleva a 24, això és, un 11,7% dels estats sobirans del món² (ibídem). Les cap d'estat representen un 5,9% (9/152) dels casos, mentre que les cap de govern un 6.7% (13/193) (UN Women, 2021a).

Pel que fa als càrrecs ministerials, només 13 (6.74%) dels estats membres de les Nacions Unides tenen una presència de dones en un 50% o més (ibídem). Els estats on hi ha un 40-49% de dones amb càrrecs ministerials s'eleva a 30, un 15.5% del total (ibídem).

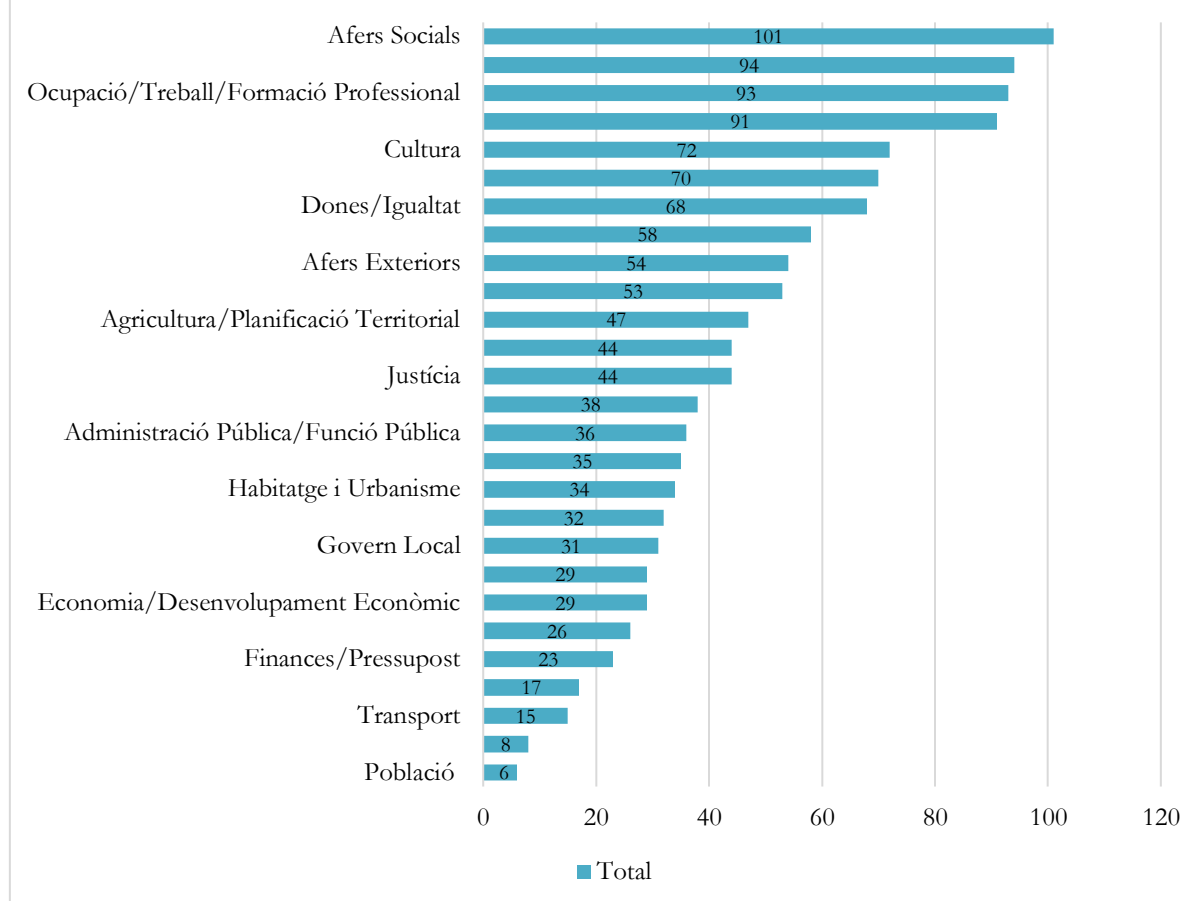
Pel que fa a les carteres ministerials, trobem que on hi ha més titulars dones són a les carteres de medi ambient, afers socials, treball, educació i cultura (ibídem).

---

¹ Bangladesh (Primera ministra), Barbados (Primera ministra), Dinamarca (Primera ministra), Estonia (primera ministra i presidenta), Etiòpia (presidenta), Finlàndia (primera ministra), Gabon (presidenta), Geòrgia (presidenta), Alemanya (cancellera), Grècia (presidenta), Islàndia (primera ministra), Lituània (primera ministra), Moldàvia (primera ministra), Nepal (presidenta), Nova Zelanda (primera ministra), Noruega (primera ministra), Sèrbia (primera ministra), Singapur (presidenta), Eslovàquia (presidenta), Tanzània (presidenta), Togo (primera ministra), Trinidad i Tobago (presidenta).

² Vid. 1 + Taiwan i Kosovo.

Figura 1: Carteres ministerials a càrrec de dones (2021) (1432 carteres a 193 països)

(UN Women, 2021a. Adaptació)

Actualment, un 20.9% (58/277) dels parlaments nacionals estan presidits per dones, mentre que les vicepresidentes del parlament representen el 28.3% (165/582) (UN Women, 2021a). Les amèriques són la regió amb un major percentatge de dones parlamentàries (32.4%), seguida d'Europa (30.4%); Pacífic (20.9%); Àfrica Subsahariana (25,0%); Àsia (20.4%); i, finalment, Orient Mitjà i Nord d'Àfrica (17.8%) (ibídem). Al 2021, Andorra ocupa la novena posició en el rànquing de les Nacions Unides d'acord amb la presència femenina als parlaments nacionals (ibídem).

Les dones constitueixen aproximadament un 36% dels càrrecs electes als governs locals. Durant el 2020, només dos països van aconseguir una presència del 50% de dones als governs locals³ (UNECE, 2020).

³ Antigua i Barbuda, i Bolívia.

1.3 La bretxa de gènere en la representació descriptiva: els factors

1.3.1 Marcs d'anàlisi dels factors que contribueixen a la bretxa de gènere a la política

Entendre els efectes de les dinàmiques i els rols de gènere en l'esfera política, i concretament en l'accés a posicions de representació i de lideratge, requereix entendre el procés de selecció dels candidats, així com dels agents que hi participen. Per aquesta raó, una de les principals propostes, tot i que no l'única, per analitzar l'accés a la política des d'una perspectiva feminista és el model basat en l'oferta i la demanda (Lovenduski & Morris, 1995; Lovenduski, 2005; Lovenduski, 2016).

El model de l'oferta i la demanda es basa en la idea que la selecció de candidats polítics participa d'una dinàmica interactiva entre els selectors i els seleccionats al llarg de diferents nivells (*stages*) de participació i reclutament polítics (Lovenduski, 2016). Per tant, es pregunta per qui selecciona, qui és seleccionat, com és seleccionat i per què.

El focus en l'oferta inclou l'anàlisi d'elements o factors que influeixen que hom decideixi presentar-se a unes eleccions—o, per extensió, acceptar un càrrec de confiança—i els reptes que hi són associats, com per exemple el cost de la campanya, la càrrega dels treballs de cures no remunerats, les connexions polítiques, els factors de motivació, i la predominança d'homes en la política nacional i local (Maguire, 2018). Per contra, el focus en la demanda es centra a analitzar el rol dels partits polítics a l'hora d'escollir els candidats (ibídem).

En paral·lel a la dinàmica de l'oferta i la demanda, també podem classificar els factors que influeixen l'accés a la política entre aquells que el dificulten i aquells que l'afavoreixen. Elaborant aquesta distinció, Durose et al. (2011) suggereixen classificar els factors que determinen l'accés a la política entre els que l'eviten (*prevent factors*); els que l'empenyen (*push factors*) i els que l'estiren (*pull factors*). Si apliquem aquest esquema a la representació política de les dones, cadascun dels factors es pot explicar de la següent manera:

- ❖ Els factors que **eviten** o que dificulten l'accés de les dones a la política inclouen les barreres amb què es troben a l'hora de ser anomenades, seleccionades o candidates, com el prejudici i les pràctiques discriminatòries.

- ❖ Els factors que **empenyen** les dones a la política són aquells que les ajuden a entrar-hi, com és el cas de l'exposició a la política de ben aviat, la motivació personal, el context familiar, l'educació, la professió, etc.
- ❖ Finalment, els factors que **estiren** les dones a la política inclouen el rol dels partits polítics i de les institucions en l'atraure-les, conservar-les i recolzar-les (ibídem).

Si articulem ambdues propostes d'anàlisi, veiem que els factors o les barreres que dificulten que les dones accedeixin a la política contribueixen a la falta de demanda de candidates, per exemple perquè des dels partits o les institucions es considera que una dona no exercirà el càrrec tan bé com un home, però també contribueixen a una falta d'oferta de candidates, per exemple perquè els prejudicis sobre el lideratge polític desmotiven a les dones a participar en política. Davant d'això, un increment dels factors que empenyen i que estiren les dones a la política es tradueix en un increment de l'oferta i la demanda de les candidates.

1.3.2 Els factors que dificulten l'accés de les dones a la política

Podem dividir les barreres que les dones es troben a l'accedir a la política en i) socials i culturals, ii) estructurals i institucionals i iii) epistèmiques (Maguire, 2018).

1.3.2.1 Les barreres socials i culturals

Les barreres socials i culturals són totes aquelles pràctiques, costums i judicis fonamentats en un mateix conjunt de valors sobre els rols i els atributs de gènere i com aquests es tradueixen en l'esfera política.

D'entrada, que per a les dones continuï sent comparativament difícil accedir a l'arena política es deu en bona part a la prevalença d'estereotips de gènere (Alexander i Andersen, 1993; Huddy i Terkildsen, 1993; Sanbonmatsu, 2002; Bauer, 2019). Els estereotips de gènere fan referència a un conjunt d'atributs que s'associen amb el gènere com a grup de pertinença (Dovidio et al., 2010) i per extensió als individus que en formen part, ignorant les diferències reals que hi ha entre els individus d'un mateix gènere. Precisament per això, són judicis esbiaixats de la realitat, que poden ser conscients i intencionals—aleshores parlem de biaixos de gènere explícits—o inconscients i no

intencionals—i aleshores parlem de biaixos de gènere implícits—(Sturm, 2001). Mentre que les qualitats associades amb la capacitat d'agència s'han tendit a atribuir als homes: l'assertivitat, l'ambició, la confiança, l'assertivitat, l'autonomia, etc.; les qualitats associades amb la vida comuna s'han tendit a atribuir a les dones: la compassió, la sensibilitat, l'honestedat, etc., (Ely et al., 2011; Heilman et al., 2015). Alhora, s'ha associat les qualitats necessàries per al bon lideratge a qualitats estereotípicament masculines. Això suposa un desavantatge per a les dones en l'esfera política (Aalderning & Van Der Pas, 2018) com també, per exemple, al món empresarial, ja que es pot assumir que les dones no tenen les característiques necessàries per a liderar bé, afectant la percepció de l'electorat (Dolan i Lynch, 2016), de com la premsa retrata les candidates (Hayes et al., 2014; Aalderning i Van der Pas, 2018; Van der Pas, 2020) i el reclutament per part dels partits polítics (Liu, 2019).

Com indiquen Ryan i Haslam (2007), els biaixos de gènere sobre les habilitats de lideratge posen les dones en un doble compromís. Si el seu comportament no s'ajusta amb l'estereotip, aleshores es jutja que no tenen les habilitats necessàries per al lideratge. Això porta a moltes dones a adoptar un estil de lideratge polític estereotípicament masculí. Si fan això, però, i per tant el seu comportament s'ajusta amb l'estereotip, aleshores es jutja que no s'estan comportant d'acord amb les característiques pròpiament femenines o que són agressives o fredes (Ryan i Haslam, 2007; Liu, 2019).

Els estereotips de gènere associats al lideratge polític també afecten la pròpia motivació de les dones per accedir a l'arena política, perquè provoca que se les eduqui i se les encoratgi menys a participar políticament i perpetua la idea que la política “és una cosa d'homes”. Això es tradueix en el que coneixem com a la “bretxa de gènere de l'ambició política”, la diferència entre les dones i els homes en l'interès cap a la política i en la voluntat de participar-hi activament.

La recerca de Fox i Lawless (2014) suggereix que l'ambició política està altament determinada pel grau de socialització política. Concretament, han identificat cinc factors que dificulten l'ambició política entre les dones joves: i) que, des de l'entorn familiar es socialitzi més als homes per pensar en la política com una carrera professional; ii) que les dones estiguin menys exposades a la informació política i a debatre-la, en comparació amb els seus companys; iii) que les dones tinguin menys probabilitats d'haver jugat en esports organitzats i de preocupar-se per guanyar; iv) que les dones

tinguin menys probabilitat de ser encoratjades a presentar-se en unes eleccions; i v) que les dones tendeixin a pensar que estan menys qualificades per presentar-se en unes eleccions, fins i tot si ja tenen una carrera consolidada (Lawless i Fox, 2013).

Així mateix, alguns experiments que s'han realitzat en aquesta línia mostren que la representació de la carrera política com una forma d'assolir objectius comuns o servir a l'interès col·lectiu, i no per aconseguir poder, redueix la bretxa de gènere en l'ambició política (Schneider et al., 2015; Pate & Fox, 2018) (*cf.* Booth-Tobin & Han, 2008).

Fins i tot si s'hi interessin, però, les dones es troben amb moltes més dificultats d'arrel social i cultural a l'hora d'accedir a la política. Una d'aquestes barreres és la càrrega del treball de cures no remunerat. El treball de cures no remunerat és una activitat indispensable per al sosteniment de l'economia productiva i per al benestar dels individus i de les societats (Stiglitz et al., 2007), que tanmateix recau desproporcionadament en les dones arreu del món. Moltes dones continuen veient les responsabilitats de cura i domèstiques com al seu rol primari (Maguire, 2018).

En el cas de la maternitat, sabem que impacta negativament l'interès de les dones en la política perquè les mateixes dones identifiquen una incompatibilitat entre les responsabilitats familiars associades a la maternitat i desenvolupar una carrera política (Durose et al., 2011; Maguire, 2018). La impossibilitat de compatibilitzar el rol de mare amb el de política provoca, d'entrada, que les dones no contemplin la possibilitat de perseguir posicions polítiques com ho fan els homes; que si ho fan, s'esperin més a tenir fills; i si tenen fills, s'esperin més a presentar-se a unes eleccions o a acceptar un càrrec (Thomas & Bittner, 2017). Els estudis que s'han fet en aquesta línia mostren, per exemple, que les legisladores tenen més probabilitat de no tenir fills que de ser mares, mentre que els legisladors tenen més probabilitat de viure en família que de no fer-ho (van Zoonen 1998; Thomas & Bittner, 2017).

Finalment, una darrera dificultat d'arrel social i cultural és la barrera econòmica amb què les dones es troben, sobretot, a l'hora de presentar-se a unes eleccions. Com assenyalen diverses autores (Ballington et al., 2011; Ballington et al., 2015; IDEA, 2017; Maguire, 2018), el fet que les dones continuïn assumint bona part de les responsabilitats de cura no remunerades, juntament amb la bretxa salarial, la precarització dels treballs feminitzats i una major tendència a agafar feines a mitja

jornada dificulta el seu accés als recursos econòmics que són necessaris per a presentar-se a unes eleccions.

D'aquesta manera, veiem que totes les barreres socials i culturals a la representació descriptiva de les dones tenen la mateixa arrel i es reforcen les unes a les altres. Els estereotips de gènere, que estan reforçats per, i alhora reforcen la divisió sexual del treball, perpetuen, i alhora són perpetuats per la masculinització de les esferes de lideratge, la precarització de les professions feminitzades i la feminització de les tasques de cura, fet que priva les dones del temps i dels recursos econòmics necessaris per accedir a la política i contribueix a la idea que “la política és una cosa d’homes”.

1.3.2.2 Les barreres estructurals i institucionals

Les barreres estructurals i institucionals fan referència als processos de selecció i reclutament, a les pràctiques i les condicions de treball i a la imatge de les institucions i les organitzacions polítiques (Maguire, 2018).

Els partits continuen tenint la clau a l'accés als càrrecs polítics. Per això, les pràctiques formals i informals de reclutament de les persones candidates determina en bona part la representació descriptiva de les dones. S'ha assenyalat que la selecció de les candidatures electorals queda sovint restringida a xarxes de contactes locals, tancades i confinades als propis membres d'un partit polític (Evans, 2008; Titcombe, 2016). A més, hi ha una tendència a una falta de transparència sobre la selecció i el reclutament de candidatures dins dels partits (Byrne & Theakson, 2016) que crea un context idoni perquè es perpetuïn les dinàmiques de favoritisme tan característiques d'aquests (Durose et al., 2011), de què sovint estan excloses les dones, i que fa molt difícil detectar i intervenir en pràctiques que conscientment o inconscient discriminen les dones.

Sabem que es tendeix a seleccionar les dones per a posicions marginals (Ryan i Haslam, 2010) i que aquestes sovint pateixen el penya-segat de vidre, fet que dificulta que mantinguin les seves posicions a llarg termini. Segons la teoria del penya-segat de vidre (*glass cliff*), proposada per Ryan i Haslam (2005), les dones tenen més possibilitats de ser elegides per ocupar rols de lideratge en períodes de crisi o de situació precària de les institucions, com per exemple quan un negoci està fracassant o un partit polític està perdent suport.

Les raons de que les dones es trobin amb aquest penya-segat de vidre són diverses. Ryan i Haslam (2007) n'assenyalen quatre. D'entrada, tradicionalment les dones han ocupat el rol de cuidadores, de forma que les seves carreres professionals s'han vist com a opcionals o suplementaris als de les seves parelles. Això ha fet que es percebin com a prescindibles, fet que facilita que se les elegeixi per a posicions amb un alt risc de fracàs. Paral·lelament, el favoritisme de grup (*in-group favoritism*) afavoreix que es reservin les posicions de lideratge més atractives per als homes. Això fa que s'evitin les posicions percebudes com a desfavorables, que queden lliures i poden ser ocupades per dones. També pot ser que les dones percebin aquestes posicions altrament poc atractives com a oportunitats per avançar la seva carrera. Finalment, seleccionar una dona pot ser una forma de mostrar que l'organització està canviant i que aporta noves estratègies de lideratge per solucionar la situació de dificultat o precarietat.

En el cas dels l'esfera política, sabem que les dones tenen més probabilitat de ser escollides pels partits quan aquests estan en una posició de debilitat i quan a les eleccions es competeix per una posició menys desitjable, per exemple perquè la institució política té problemes pressupostaris (Funk, 2017). En altres paraules, el penya-segat de vidre és una forma de discriminació emmascarada d'oportunitat professional per a les dones (Ryan & Haslam, 2007), a qui es posa a pilotar la nau quan aquesta s'està enfonsant.

Les condicions laborals dels càrrecs polítics i les pràctiques de les institucions també són un dels principals factors estructurals que perpetuen la masculinització de la política. La percepció de les dones que la política dificulta la conciliació laboral i familiar no és errònia, fet que, sumat a la càrrega desproporcionada de cures que suporten, les penalitza més que als homes.

D'entrada, l'exercici dels càrrecs polítics generalment implica una gran càrrega horària que dificulta tenir el temps necessari per a les responsabilitats de cura. A més, a molts llocs, els càrrecs polítics no tenen dret a baixes pagades de maternitat o de paternitat (Palmieri, 2011; Bonewit, 2016) i, fins i tot quan sí que n'hi ha, el fet que els cicles electorals siguin períodes curts fa que les polítiques sentin que no l'han d'agafar perquè és una falta de responsabilitat cap a la ciutadania o bé perquè creuen que penalitzarà el futur de la seva carrera política (Arneil, 2017). A això s'hi suma que la majoria de cossos

legislatius prohibeixin la delegació del vot i que, en molts casos, aquest també s'hagi d'exercir presencialment.

Les institucions públiques també acostumen a posar-ho molt difícil a aquelles polítiques volen alletar les seves criatures, o bé perquè no tenen espais reservats a l'alletament o bé perquè no permeten entrar als nadons. Sabem que compatibilitzar l'alletament amb el treball remunerat és una tasca difícil en qualsevol sector professional i que la reincorporació al lloc de treball és una de les principals raons per les quals les dones opten per l'extracció de llet (UNICEF, 2020). Actualment, UNICEF i la Organització Mundial de la Salut recomanen la lactància exclusiva durant els primers 6 mesos de vida dels infants i suplementar amb fórmula si el deslletament es fa abans de l'any (ibídem).

Com assenyala Arneil (2017), que el pit es percebi com un objecte sexual fa que socialment es continuï sospitant de l'alletament, que es vegi com una activitat indecent que ha de quedar reservada a l'àmbit privat, especialment en relació al treball remunerat, que és un ambient molt formal on el que impera és que el treballador sigui el màxim d'eficient. A més, diferència del treball remunerat, que és una activitat organitzada temporalment, la lactància és un acte difícil de preveure i d'organitzar, que necessita uns temps i uns espais propis perquè es pugui desenvolupar amb normalitat (ibídem). Similarment, moltes institucions polítiques no tenen llars d'infants per atendre les necessitats específiques dels càrrecs polítics.

La distància amb el lloc de treball també és un factor que afecta la representació descriptiva de les dones (Campbell & Childs, 2017), perquè aquestes estan menys disposades a traslladar-se lluny per exercir un càrrec polític, en comparació amb els homes. Això és problemàtic perquè la majoria d'institucions polítiques es troben a les capitals, sovint molt lluny del lloc de residència dels càrrecs.

Sovint, la solució que es proposa als problemes de la conciliació familiar en la política és que la dona s'esperï a estar a una etapa on no tingui responsabilitats de cura, en contra de reformar la política mateixa (Campbell & Childs, 2017). Com expressa Mackay (2001):

“Es problematitza les dones i la seva “càrrega”, això és, els seus fills, pares grans, les seves llars i les seves relacions, en contra dels valors dominants i les estructures invisibles de cura que serveixen per excloure” (p. 73).

Finalment, també s'ha argumentat que la publicitat de l'esfera política és una altra barrera institucional a la participació política de les dones. Les dones declaren tenir més por a la violència, l'assetjament i l'abús per part de l'electorat, i veure-ho com un factor dissuasiu per a la participació política, en comparació amb els homes (Fawcett Society, 2017). Les dones que estan a la política també reben més atenció cap a la seva aparença i la seva vida personal i són subjectes d'un tractament mediàtic pitjor i més estereotipat que els homes (Van der Pas & Aaldering, 2020).

1.3.2.3 Les barreres epistèmiques

Les barreres epistèmiques fan referència a l'accés a la informació, les estratègies de presa de decisions, de promoció i de rutes de desenvolupament que són necessàries per accedir a un càrrec polític (Maguire, 2018). Així, la falta d'educació formal o política i les limitacions en l'accés a la informació s'han identificat com una de les principals barreres amb que les dones es troben (Cowper-Smith et al., 2017; Garcia Beaudoux, 2017). Aquesta informació pot incloure, per exemple, el procés per ser designat com a candidata.

En paral·lel, com indica Mackay (2011), moltes dones amb responsabilitats de cura es troben que no poden assistir a les trobades informals dels partits polítics, ja que aquestes s'organitzen als vespres o als caps de setmana. No poder assistir a aquestes ocasions les penalitza perquè són precisament en aquestes on es creen les xarxes de contactes, el tipus de coneixement polític i les oportunitats que acaben determinant la selecció dels candidats (ibídem).

1.3.3 Interseccionalitat

Factors com el gènere, la raça, l'edat, la discapacitat, l'orientació sexual i la classe social poden interseccionar, ampliant les barreres de les persones en l'accés a la política (Maguire, 2018). Així per exemple, les dones racialitzades o de classe social baixa poden patir dificultats específiques de cara a la participació política que no tenen les dones blanques i les dones de classe social alta.

1.3.3 Els factors que afavoreixen la participació de les dones a la política

1.3.3.1 Els factors que empenyen les dones a la política

Tradicionalment, la via d'accés de les dones i dels homes a la política nacional ha sigut la militància a llarg termini dins d'un partit polític (Durose et al., 2011), juntament amb la participació en política local i la vinculació amb els moviments sindicals. Més recentment, han anat apareixent nous perfils de persones candidates, incloent-hi aquelles vinculades amb l'activisme social, la política estudiantil i aquelles que venen de professions que "faciliten" l'accés a la política (ibídem). Per exemple, diversos estudis sobre el perfil dels MP britànics han identificat les professions en els àmbits del dret, la medicina, la funció pública i la docència com les més freqüents (Cracknell, 2005; Ting, 2016; Weinberg, 2020). També és freqüent que les persones que accedeixen a un càrrec hagin tingut familiars involucrats políticament i que per tant hagin tingut un contacte proper amb la política des de la infantesa (Durose et al., 2011).

En el cas de la política local, sembla ser que és més accessible per a les dones que la política nacional i que, per tant, ofereix un espai per al seu desenvolupament polític (Funk, 2017). Aquesta major accessibilitat s'ha justificat sobretot en base a una menor competència. Funk (2017), per exemple, argumenta que el poder i la desirabilitat d'un càrrec determinen la representació política de les dones i que, en aquest sentit, la política local és menys "desitjable" que la política nacional, fet que redueix la competència i afavoreix que les dones hi puguin accedir. En aquesta mateixa línia, s'ha argumentat que és més fàcil que hi hagi candidats diversos als partits petits, incloent-hi les dones, perquè hi ha menys competència (Durose et al., 2011). En paral·lel, si considerem que les responsabilitats de cura són una de les principals barreres de l'accés de les dones a la política, i que precisament per això estan menys disposades a treballar lluny del seu lloc habitual de residència, es podria argumentar que les dones veuen la política local amb més bons ulls perquè és físicament més accessible i permet compatibilitzar millor el càrrec amb les responsabilitats familiars.

Finalment, les motivacions personals també empenyen les dones a participar políticament. Aquestes poden incloure el desig de servir a la comunitat, de canviar les institucions o contribuir al benestar col·lectiu, el desig d'exercir un càrrec amb poder polític o de desenvolupar la carrera professional

pròpia, etc. No hi ha consens sobre si les motivacions de les dones per participar en política són diferents de les dels homes.

1.3.3. 2 Els factors que estiren les dones a la política

Els factors que estiren les dones a la política són aquelles actituds o mesures de les institucions i els grups polítics que afavoreixen la participació política femenina. En el cas dels partits, el cas més conegut són les quotes informals o voluntàries que els partits adopten per confeccionar les seves llistes electorals i que sovint estan incloses als estatuts i als reglaments del partit (Dahlerup et al., 2013). Tanmateix, com indiquen Verge i de la Fuente (2014), tot i que les quotes de gènere informals poden modificar la distribució de gènere dins dels partits, aquestes no modifiquen automàticament les fonts de poder masculí, sinó que participen d'un procés on hi ha elements que "es renegocien, mentre que d'altres persisteixen" (p.1). D'altres mesures als partits inclouen la restricció de reunions formals i informals a horaris compatibles amb l'exercici de responsabilitats familiars, la publicació de dades sobre diversitat i la transparència sobre el procés de reclutament i de selecció; les xarxes de suport i de formació dirigides a les dones; la creació d'espais i plataformes exclusivament per a les dones; i el finançament compartit de les campanyes electorals (Durose et al., 2011; OSCE, 2016; WFUNA, 2017).

En el cas de les institucions, els factors que contribueixen a la participació política de les dones afecten el procés a través del qual aquestes hi accedeixen o les condicions pròpies del desenvolupament del càrrec i, consegüentment, la visió que la ciutadania femenina té d'aquest.

En les eleccions, la mesura més clara per a la igualtat de gènere a la política són les quotes formals, que poden ser de dos tipus: i) les quotes dels candidats legislatius, que regulen la composició de les llistes electorals per llei; i ii) la reserva de seients electorals, que regulen per llei la composició dels cossos electes, reservant un cert percentatge de seients a dones membres (Dahlerup et al., 2013). També seria el cas de l'establiment d'un codi formal de conducta per a les campanyes electorals que, per exemple, prohibeixi fer referències al context familiar.

Donat que les dificultats de conciliació, i particularment aquelles vinculades amb la maternitat, són un dels factors principals que dissuadeixen les dones a emprendre una carrera política, s'ha indicat

que les mesures per afavorir la conciliació dels càrrecs amb la vida privada poden incrementar la participació política de les dones.

Així, per exemple, Bittner (2018) defensa la necessitat d'adoptar polítiques de suport a les famílies, com restringir els debats i les votacions a les institucions polítiques per fer-los compatibles amb els horaris de l'escolarització i la cura dels infants i permetre l'accés dels nadons d'aquelles persones en període de lactància a les institucions. En la línia d'adaptar els cossos legislatius per a recolzar les persones lactants, Arneil (2017) suggereix la provisió de llars d'infants, sales d'alletament i d'extracció equipades amb els sistemes de refrigeració pertinents, la delegació del vot, la possibilitat de substituir les legisladores i els permisos remunerats de criança. La possibilitat de reunir-se i votar telemàticament també és una mesura que facilita la conciliació laboral de les polítiques i que, de fet, molts cossos legislatius ja han adaptat.

Per sortejar els problemes de legitimitat associats a la delegació del vot i la substitució de càrrecs electes, també s'ha suggerit adaptar les lleis electorals per permetre candidatures duals, això és, que dues persones candidates es presentin com un equip, compartint el vot, el salari i la càrrega de treball, fet que no només permetria a les polítiques agafar-se el permís de maternitat, sinó que també beneficiaria a les persones amb condicions de salut (Philipps, 2017; Nayler, 2019), un dels altres col·lectius sota representats políticament.

2. La representació descriptiva de les dones al Principat d'Andorra: on són les dones?

2.1 Metodologia

En aquesta secció, s'ha utilitzat l'estadística descriptiva per mostrar l'evolució de la participació política femenina al país i la distribució dels càrrecs polítics per gènere. Les dades per a la creació de les taules i les gràfiques s'ha obtingut de diverses fonts: el Butlletí Oficial del Principat d'Andorra (BOPA), eleccions.ad, la pàgina web del Consell General i la Biblioteca del Consell General.

Per una millor claredat, s'explica la metodologia concreta per a la recollida de dades de cada figura als peus de pàgina. En general, però, i en la mesura que la font de les dades ho ha permès, s'ha intentat preservar els mateixos criteris metodològics al llarg de la secció. En primer lloc, el període que s'ha analitzat inclou només el període constitucional (1994-present). En segon lloc, s'ha posat el focus en el gènere de la persona que ha ocupat un càrrec durant un període concret (mandat o legislatura) i no en la persona en si. Per això, per exemple, s'ha analitzat quantes vegades hi ha hagut un cap de Govern home (8 vegades) i no quants homes han estat cap de Govern (5 homes diferents). Per la mateixa raó també s'ha comptabilitzat aquells casos on una mateixa persona ha ocupat dos càrrecs diferents durant un mateix període, per exemple ha sigut titular de dos ministeris diferents durant el mateix mandat. En aquest sentit, és important tenir en compte els criteris de comptabilització de casos per fer una correcta lectura de cada figura.

2.2 Limitacions metodològiques

En primer lloc, l'abast de l'anàlisi és limitat, ja que no inclou molts càrrecs de designació política i de confiança. En segon lloc, una de les fonts usades, el Butlletí Oficial del Principat d'Andorra (BOPA) ha dificultat molt una cerca sistemàtica de dades. Per aquesta raó, pot ser que hi hagi informació rellevant que s'ha passat per alt i que, per tant, les dades que es presenten en aquesta secció estiguin incompletes.

2.3 Contextualització històrica i legal

Fins ben entrada la segona mitat del segle XX, els drets polítics i l'accés als càrrecs públics a Andorra eren diferenciats en base al gènere. Fins aleshores, les dones no tenen el dret a votar, ni tampoc el dret a ser elegides.

El 30 d'abril de 1967, set dones (una en representació de cada parròquia) van presentar una sol·licitud exposant la seva voluntat d'iniciar un expedient per aconseguir la ciutadania plena, això és, l'exercici dels drets polítics per a totes les dones andorranes en condicions d'igualtat als homes, i van demanar l'autorització per a la recollida de signatures (Consell General, 2021a).

Un any més tard, el 15 de maig de 1968, van presentar la sol·licitud acompanyada del suport més de 370 signatures de dones andorranes perquè fos considerada pel Consell General. El 4 de juliol de 1969, el Consell General va emetre la seva resposta a la sol·licitud:

“Vista la present, el Consell General decreta:

1er.- Per majoria de 10 vots a favor, 8 en contra i una abstenció, informar favorablement que sigui reconeguda a la dona andorrana la facultat de votar.

2on.- Per majoria de 12 vots a favor, 6 en contra i una abstenció, informar desfavorablement la petició pel que es refereix a la facultat d'ésser elegides.

3er.- Per unanimitat, trametre l'expedient als MM. II. Srs. Delegats Permanents amb els informes de les Hbles. Corporacions Locals i el del M. I. Consell General.” (Consell General, 2021a)

A partir d'aquest moment, es va reconèixer el dret de les dones al sufragi actiu, que es va implementar pel Decret dels Delegats Permanents el 14 d'abril de 1970 (ibídem), però se'ls va continuar denegant el dret al sufragi passiu i, per tant, a ser elegides.

El 17 de maig de 1973, dos consellers generals van presentar una moció davant el Consell General demanant “l'atorgament dels drets polítics passius (dret a l'elegibilitat) a les dones andorranes, i els polítics a part entera a totes les generacions nascudes i arrelades a les Valls” (ibídem). Durant la sessió ordinària del 24 de maig del mateix any, es va acordar concedir el sufragi passiu a les dones andorranes amb ciutadania plena, implementant-se quatre mesos més tard (ibídem).

El 1984, va ser elegida la primera consellera General, en substitució d'un conseller. El 1986, va ser elegida la primera consellera General (ibídem).

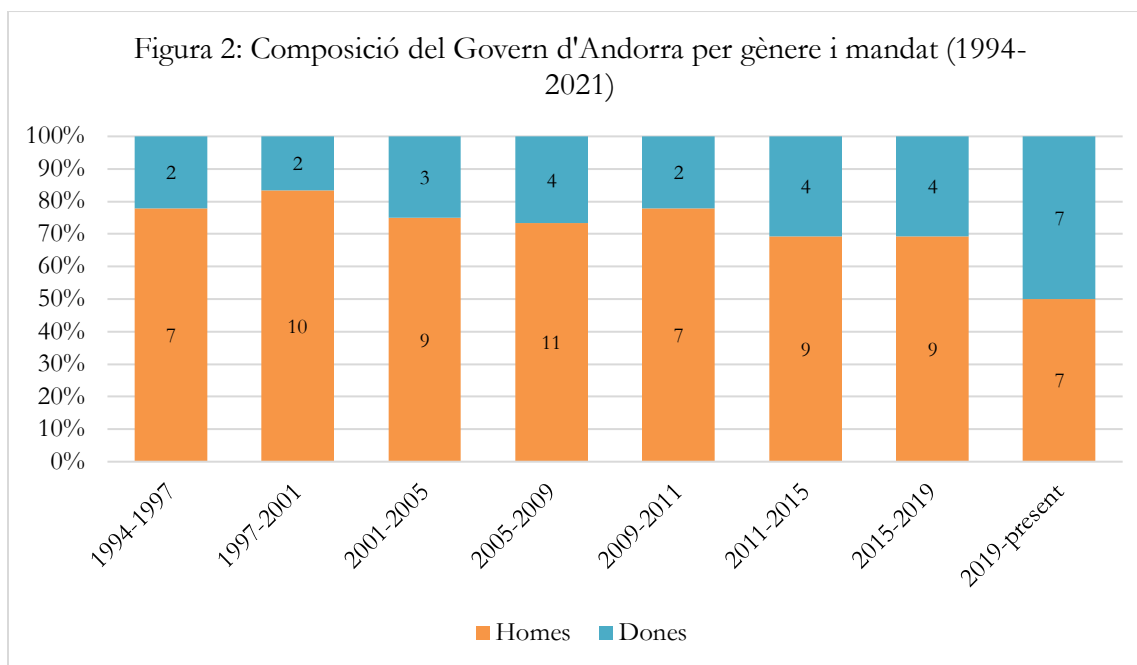
El 2 de febrer del 1993, es va aprovar la Constitució d'Andorra, després de ser ratificada amb un referèndum, entrant en vigor el 28 d'abril del mateix any. L'article 6 de la Constitució recull que totes les persones són iguals davant la llei i que ningú pot ser discriminat per raó d'una condició personal o social, com el gènere (Consell General, 2021b), desenvolupant-se posteriorment en la llei 13/2019, del 15 de febrer, per a la igualtat de tracte i a la no-discriminació, amb especial atenció a la discriminació en base al sexe.

La Constitució també recull la condició de Copríncipat d'Andorra, basada en la tradició institucional, segons la qual els coprínceps, el Bisbe d'Urgell i el President de la República Francesa, són el Cap d'Estat de forma conjunta i indivisa (Consell General, 2021b). Donades les característiques del Copríncipat i la prohibició, en l'Església Catòlica, que les dones entrin a l'Orde Sacerdotal, és formalment impossible que el càrrec de Copríncep episcopal sigui exercit per una dona.

2.4 El Govern d'Andorra

Des de l'inici del període constitucional, veiem que la composició del Govern (cap de Govern i ministres) ha estat majoritàriament masculina. Els mandats compresos entre el 1994 i el 2019 han tingut, com a mínim, un 65% dels càrrecs del Govern exercits per homes. Durant el mandat actual (2019-present), s'observa el primer mandat de composició paritària, això és, el mateix nombre de càrrecs ha estat ocupat per dones i per homes.

(Elaboració pròpia. Font: BOPA)⁴

⁴ La composició del Govern per gènere i per mandat s'ha calculat a partir de la suma total de persones que han ocupat el càrrec de cap de Govern o han sigut titulars d'un ministeri per cada mandat. És important notar que, en diversos mandats, hi ha hagut reestructuracions del Govern. En aquests casos, s'inclouen totes les persones que han estat cap de Govern o titular d'un ministeri, sense comptabilitzar aquells casos on una mateixa persona ha ocupat diversos càrrecs dins d'un mateix mandat. Així, per exemple, si x ha sigut titular del Ministeri de Sanitat durant el mandat A i titular del Ministeri d'Afers Socials durant el mandat B, s'ha comptabilitzat x dins la composició del Govern en els dos mandats, respectivament. Tanmateix, si x ha sigut titular del Ministeri de Sanitat durant el mandat A i, a causa d'una reestructuració, també ha sigut titular del Ministeri d'Afers Socials durant el mandat B, aleshores s'ha comptabilitzat x només una vegada, en el mandat B. En el supòsit que una persona titular d'un ministeri hagi ocupat el càrrec durant part d'un mandat, però no tot, també se l'ha comptabilitzat. Així, per exemple, si durant el mandat A, hi ha hagut dues persones titulars del Ministeri de Sanitat, x i y, perquè la primera ha dimitit i la segona ha sigut conseqüentment nomenada, aleshores s'ha comptabilitzat x i y en el mateix mandat.

Al llarg dels 8 mandats constitucionals, el càrrec de cap de Govern ha estat exercit 8 vegades per un home. En altres paraules, el càrrec de cap de Govern encara mai ha estat exercit per una dona.

Taula 1: Distribució dels caps de Govern per gènere i mandat (1994-2021)

Mandat	Dones	Homes
1994-1997	0	1
1997-2001	0	1
2001-2004	0	1
2004-2009	0	1
2009-2011	0	1
2011-2015	0	1
2015-2019	0	1
2019-present	0	1
Total	0	8

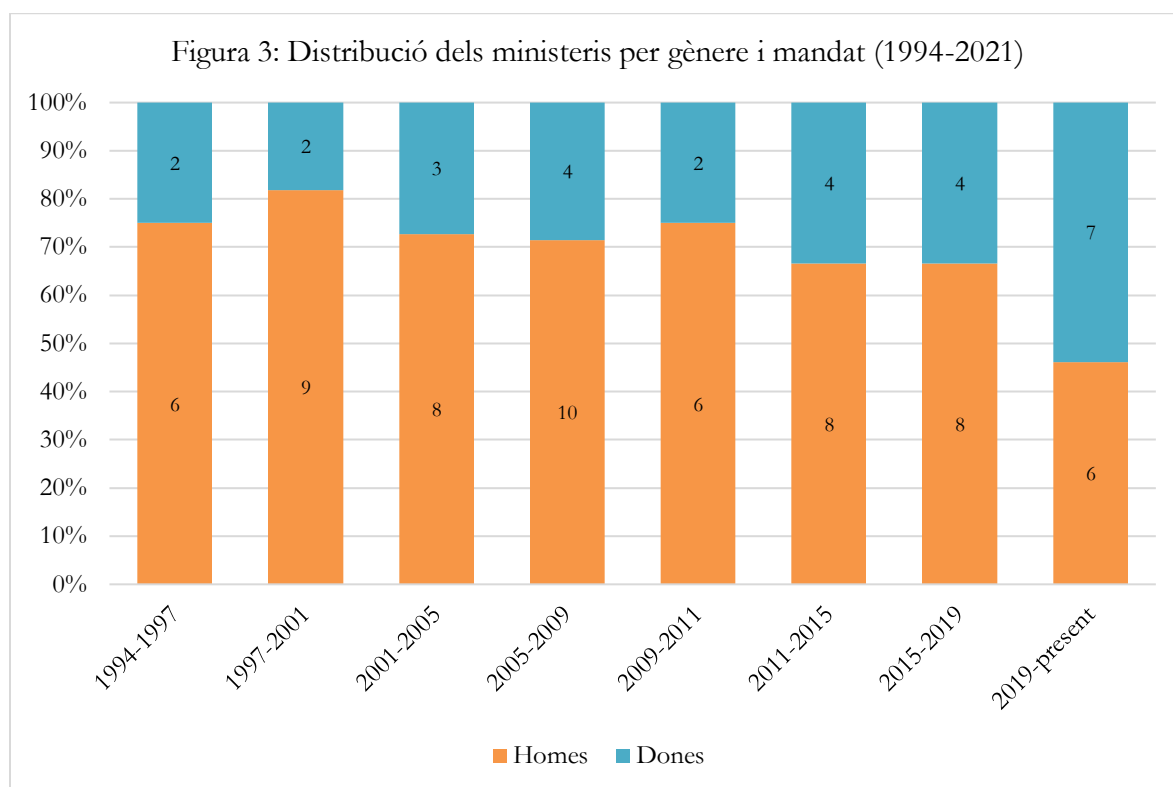
(elaboració pròpia. Font: BOPA)⁵

---

⁵ S'ha comptabilitzat el gènere del cap de Govern per cada mandat. Per tant, hi ha més "caps de Govern" que persones reals que han ocupat aquest càrrec.

Pel que fa a la composició dels ministeris (figura 3), no en trobem cap de paritària ni amb una major presència de dones que d'homes fins al mandat actual (2019-present). Entre el 1994 i el 2019, el nombre de ministeris encapçalats per dones ha variat sempre entre el 25% i el 33%.

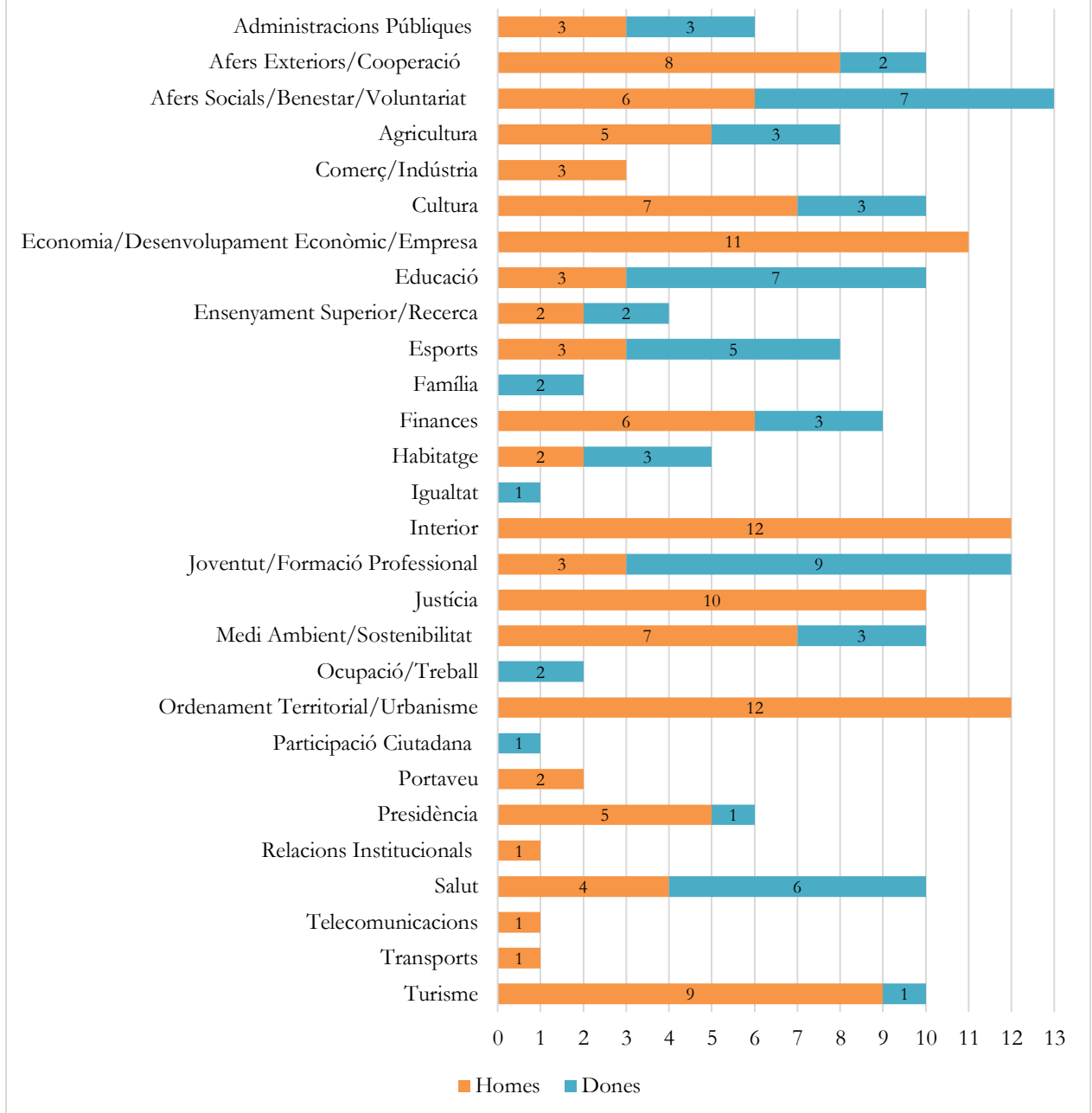
També resulta interessant veure la distribució dels ministeris per àmbits competencials (figura 4 i 5). Hi ha una major presència de dones entre les carteres de l'àmbit social, educatiu i sanitari, mentre que els àmbits econòmic-financers, relatius a l'ordenament territorial, a la justícia i a la projecció institucional són àmbits majoritàriament encapçalats per homes.

(Elaboració pròpia. Font: BOPA)⁶

⁶ S'ha seguit el criteri general de comptabilització en casos de reestructuració del Govern.

Figura 4: Gènere del titular dels ministeris per àmbit (1994-2021)

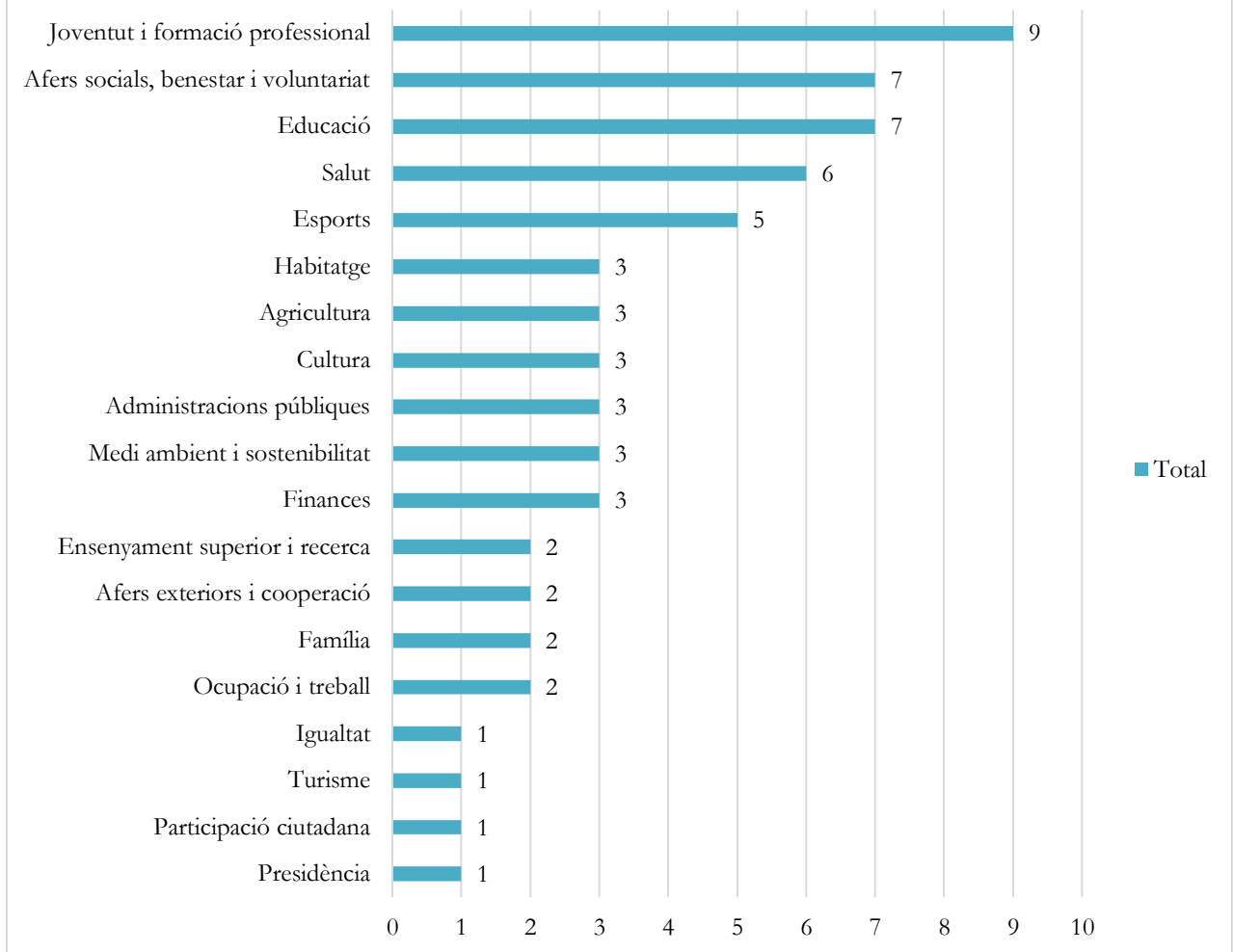

(Elaboració pròpia. Font: BOPA)⁷

⁷ En total, s’ha identificat 48 nomenclatures diferents per les carteres ministerials, d’acord amb diferents organitzacions d’àmbits competencials. Amb l’objectiu d’assolir certa claredat i reduir el nombre de categories possibles, aquestes s’han ajuntat o separat per àmbit d’afinitat.

S’ha comptabilitzat cada càrrec d’acord amb la classificació de les categories, incloent-hi aquelles persones que han sigut titulars d’un mateix ministeri o d’un ministeri amb uns àmbits competencials similars durant dos mandats diferents (ex: Afers Socials; Afers Socials i Voluntariat) i aquelles persones que han estat titulars de dos ministeris diferents durant un mateix mandat. Si durant un mateix mandat, i degut a una reestructuració del Govern, una persona ha ampliat els seus àmbits competencials, només s’ha comptabilitzat una vegada en la categoria corresponent per cada àmbit.

Figura 5: Ministeris encapçalats per dones per àmbit (1994-2021)

(Elaboració pròpia. Font: BOPA)⁸

Exemples de classificació:

1. x ha sigut titular del Ministeri d'Afers Socials durant el mandat A i titular del Ministeri d'Afers Socials, Família i Joventut durant el mandat B. Aquesta persona s'ha comptabilitzat dues vegades a la categoria "Afers Socials/Benestar/Voluntariat", una vegada a la categoria "Família" i una vegada a la categoria "Joventut".

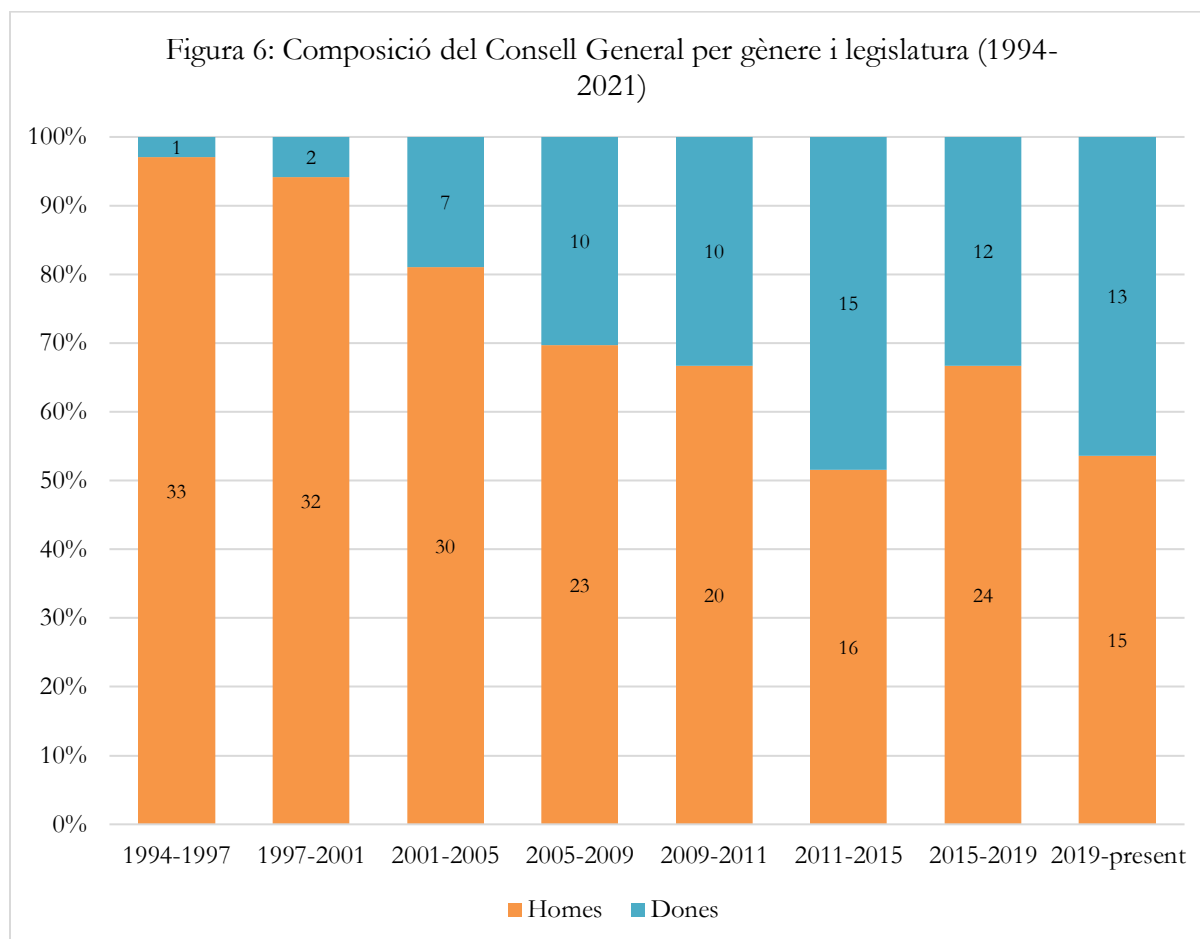
2. y ha sigut titular del Ministeri de Salut durant el mandat A i titular del Ministeri de Salut durant el mandat B. Aquesta persona s'ha comptabilitzat dues vegades a la categoria "Salut".

3. Durant el mandat A, z ha sigut titular del Ministeri de Medi Ambient i Agricultura. Durant el mandat, z ha renunciat al seu càrrec i a, que fins aleshores era titular del Ministeri d'Economia, ha assumit les seves carteres. A partir de la reestructuració, z passa a ser titular del Ministeri de Medi Ambient, Agricultura i Economia. En aquest cas, z s'ha comptabilitzat una vegada a la categoria "Medi Ambient" i una vegada a la categoria "Agricultura", mentre que a s'ha comptabilitzat una vegada a la categoria "Medi Ambient", una vegada a la categoria "Agricultura" i una vegada a la categoria "Economia/Desenvolupament Econòmic/Empresa".

⁸ S'ha seguit el mateix criteri que en la figura 4.

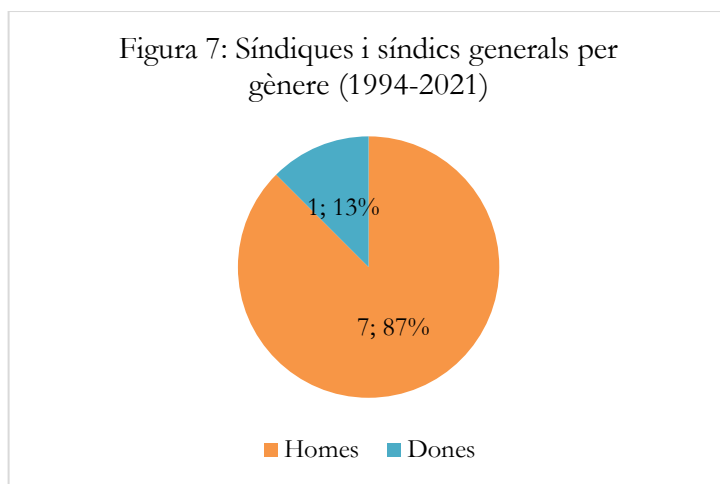
2.5 El Consell General d'Andorra⁹

Al Consell General, s'observa una incorporació de les dones que no arriba a ser paritària, si es comptabilitzen les substitucions de càrrecs (figura 6). Si bé el càrrec de subsíndic ha estat exercit pel mateix nombre de dones i d'homes (figura 8), només hi ha hagut una síndica entre les vuit legislatures constitucionals (figura 7).

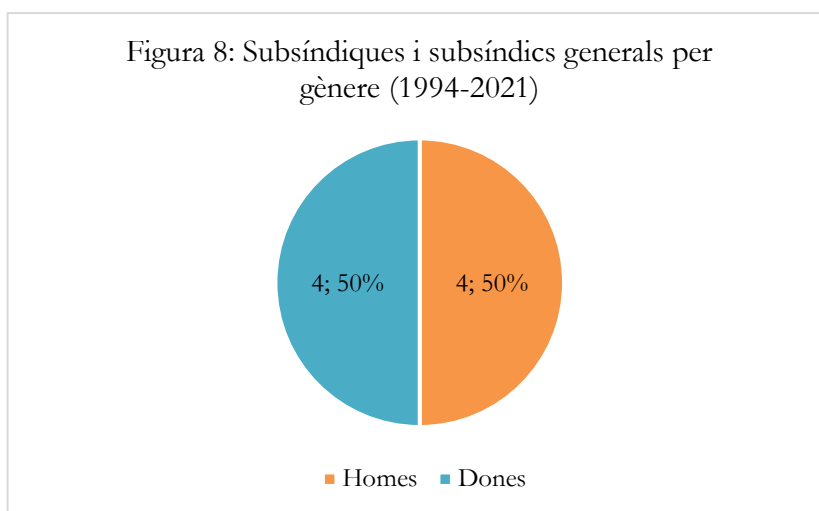

(Adaptació de Consell General, 2021)

⁹ Totes les dades de l'apartat 2.5 s'han obtingut a de la web del Consell General o s'han sol·licitat a la Biblioteca del Consell General. En ambdós casos, es comptabilitzen les substitucions de consellers. Així, per exemple, si durant una legislatura x ha renunciat al seu càrrec per presentar-se a unes eleccions comunals i ha sigut substituït per y, aleshores s'ha comptabilitzat x i y en funció del seu gènere i en funció de les comissions legislatives on han participat.

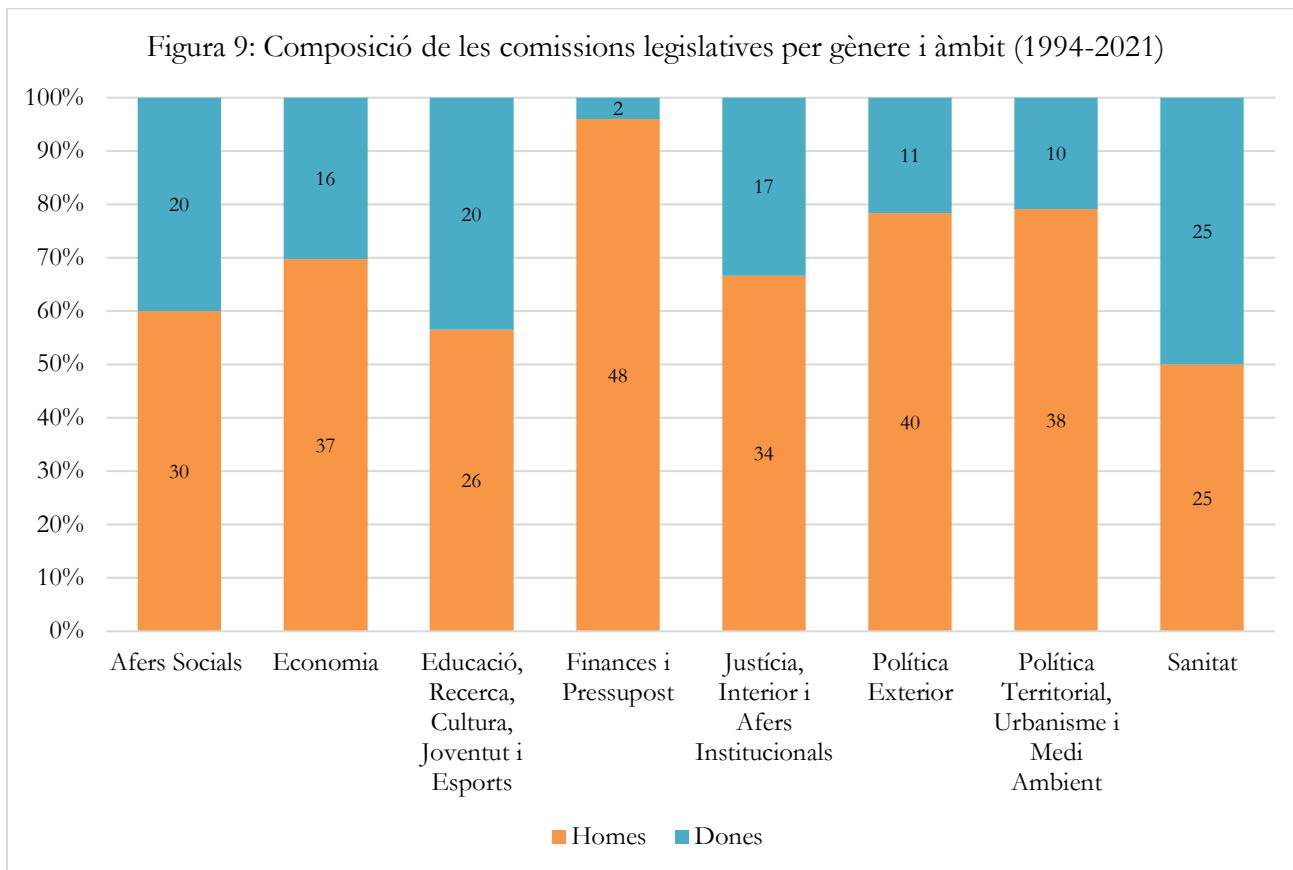

(Elaboració pròpia. Font: Consell General, 2021)

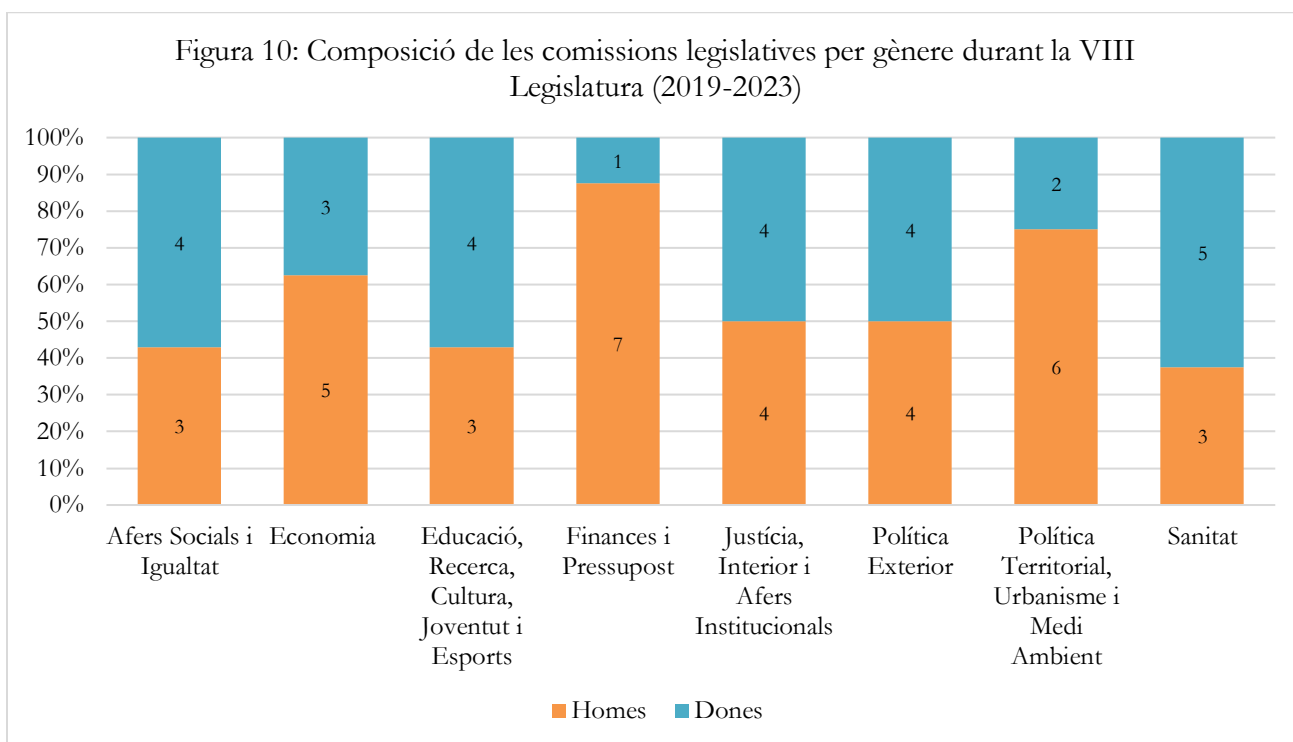

(Elaboració pròpia. Font: Consell General, 2021)

En el cas de la composició de les comissions legislatives permanents, i de forma similar als ministeris, s'observa que hi ha àmbits clarament masculinitzats i que les dones es concentren en determinats àmbits de caire social, educatiu i sanitari. Així, les comissions d'Afers Socials; Educació, Recerca, Cultura, Joventut i Esports; i Sanitat són les comissions legislatives amb una major presència femenina, mentre que les comissions de Finances i Pressupost; Política Exterior; i Política Territorial, Urbanisme i Medi ambient són les comissions legislatives amb una menor presència femenina. És particularment destacable que, durant les vuit legislatures constitucionals, la Comissió Legislativa de Finances i Pressupost només hagi tingut un membre femení 2 vegades, en comparació amb les 48 vegades que ha tingut un membre masculí.

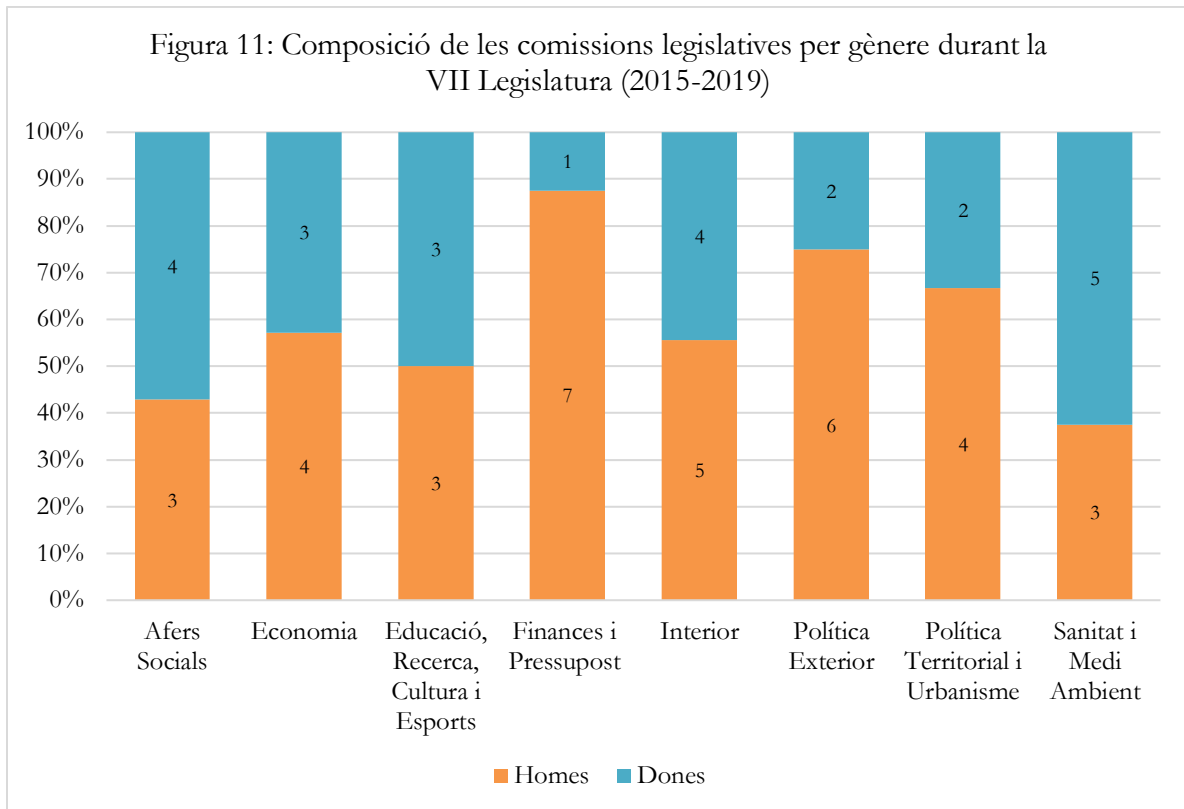

(Elaboració pròpia. Font: Biblioteca del Consell General)

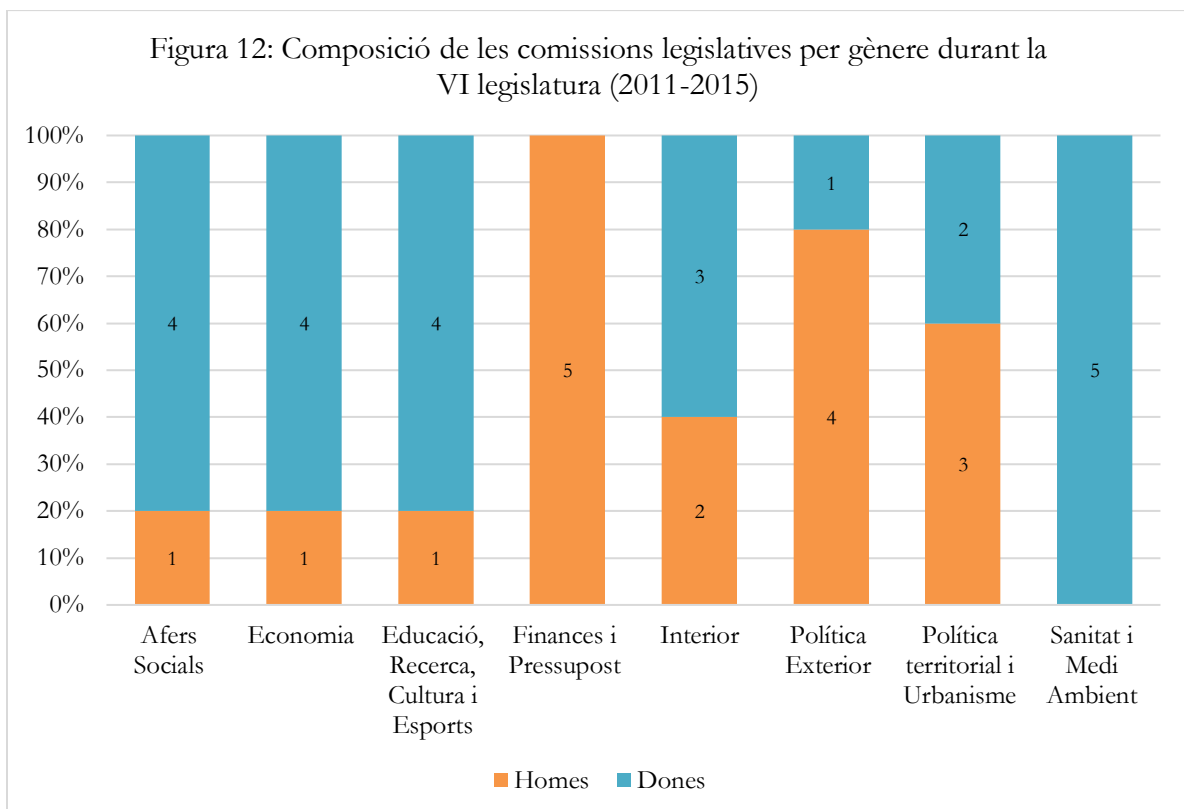

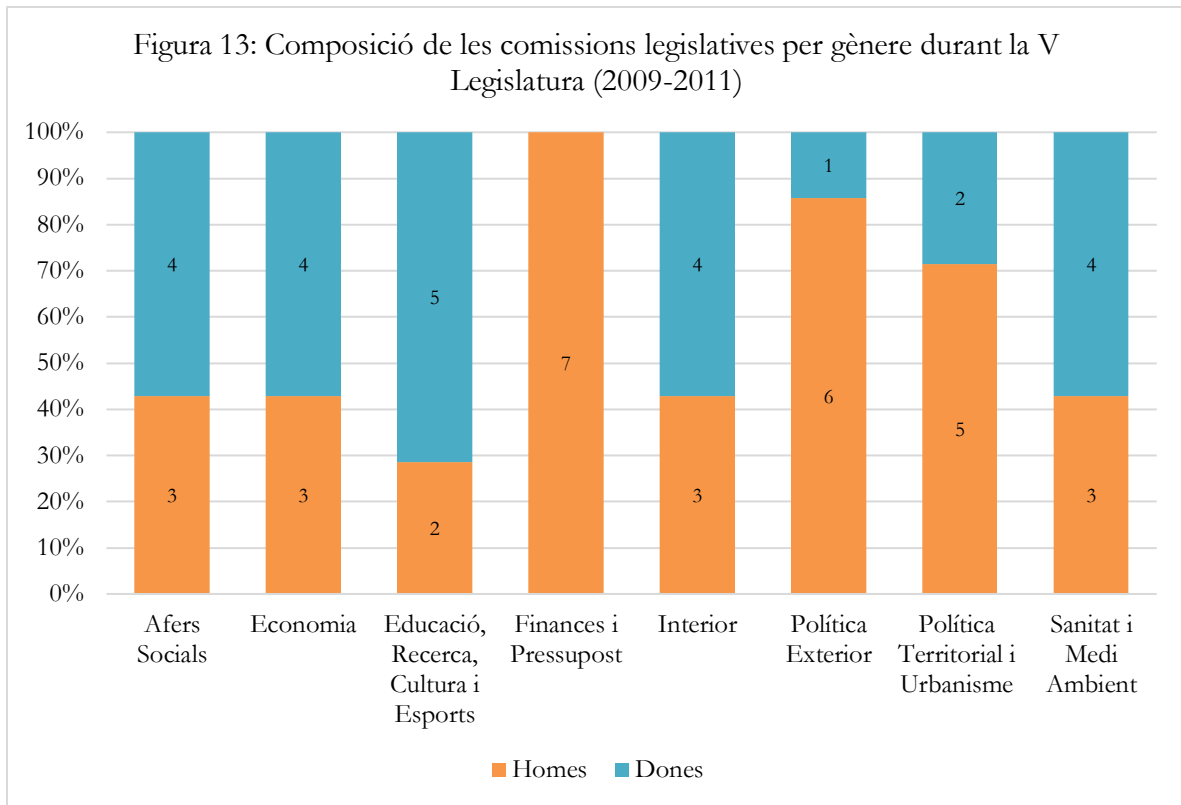
(Elaboració pròpia. Font: Biblioteca del Consell General)

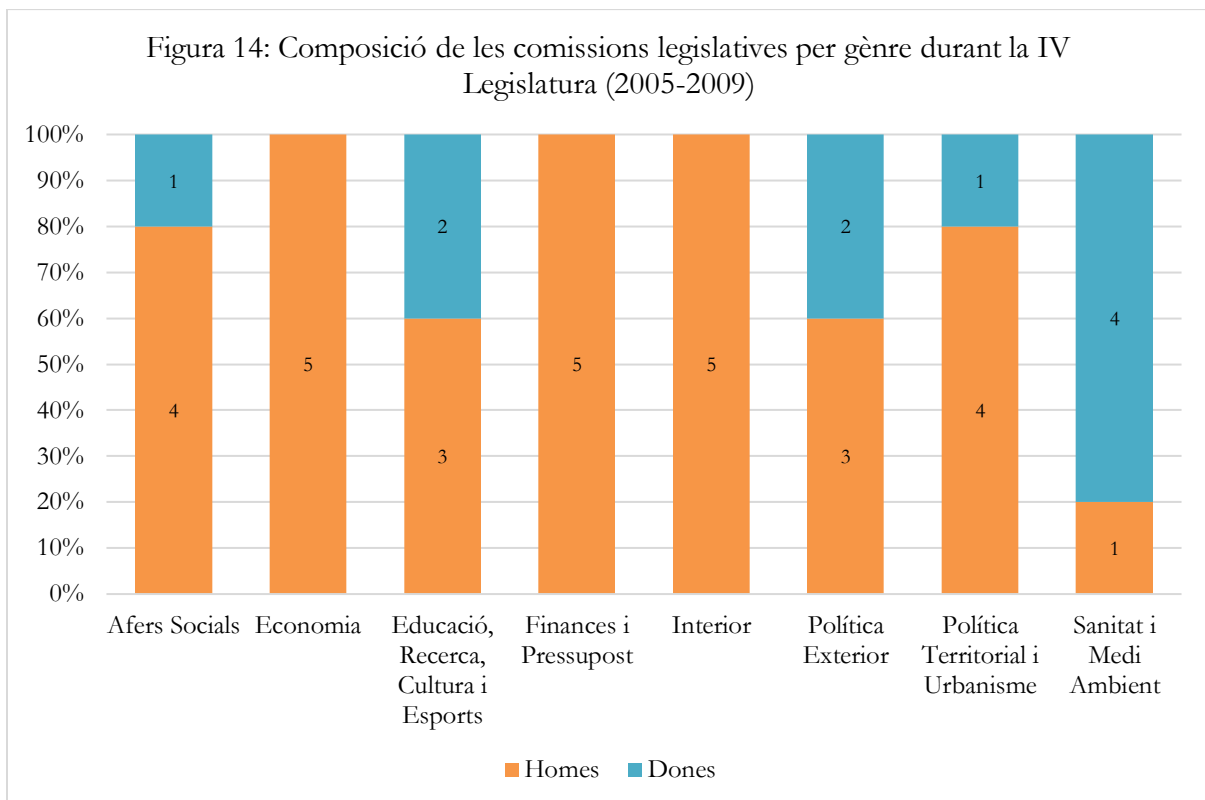
(Elaboració pròpia. Font: Biblioteca del Consell General)

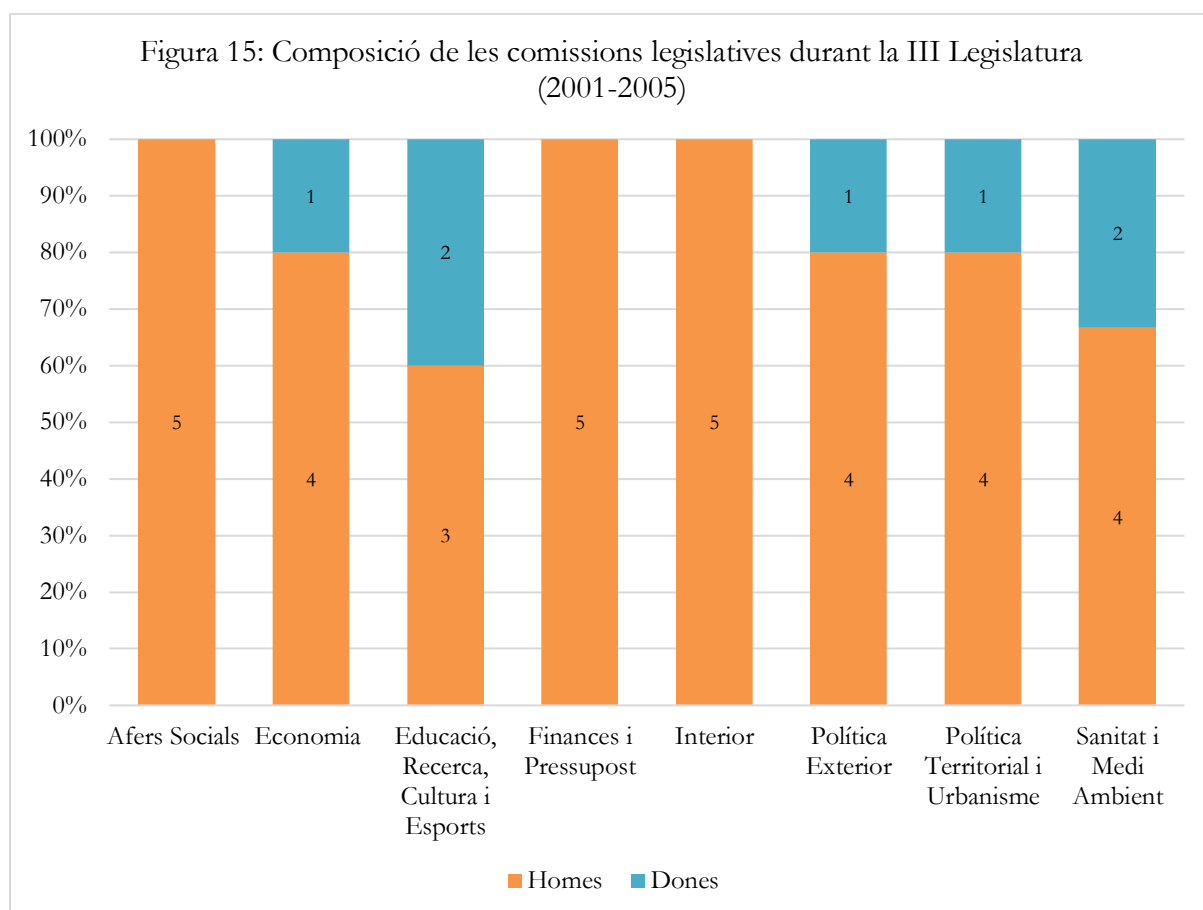
(Elaboració pròpia. Font: Biblioteca del Consell General)

(Elaboració pròpia. Font: Biblioteca del Consell General)

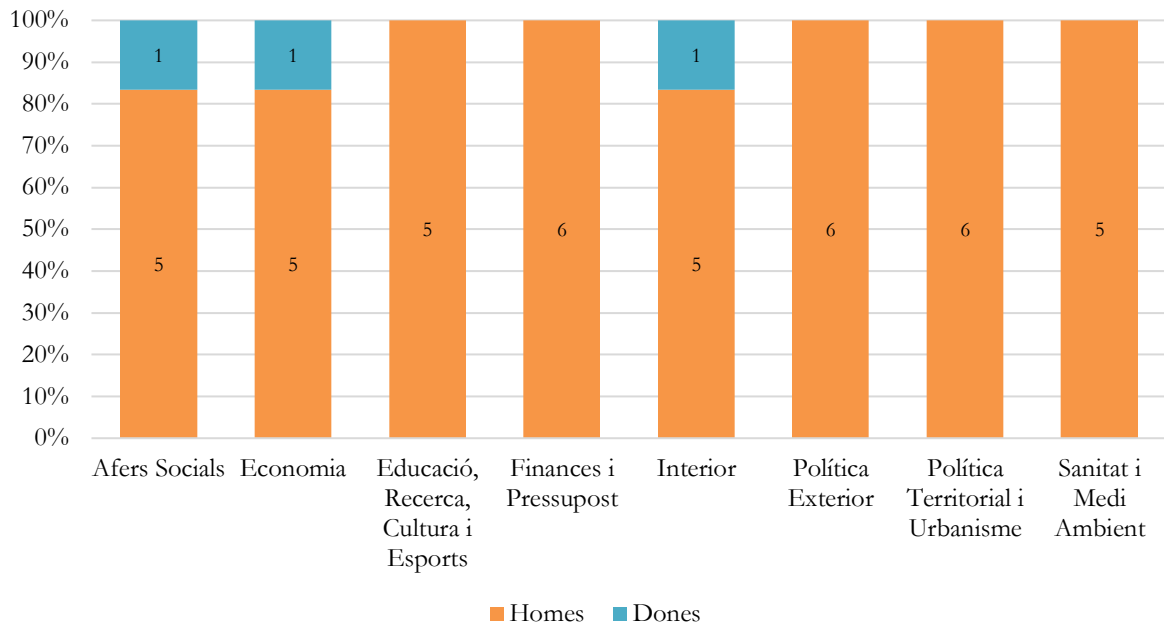

(Elaboració pròpia. Font: Biblioteca del Consell General)

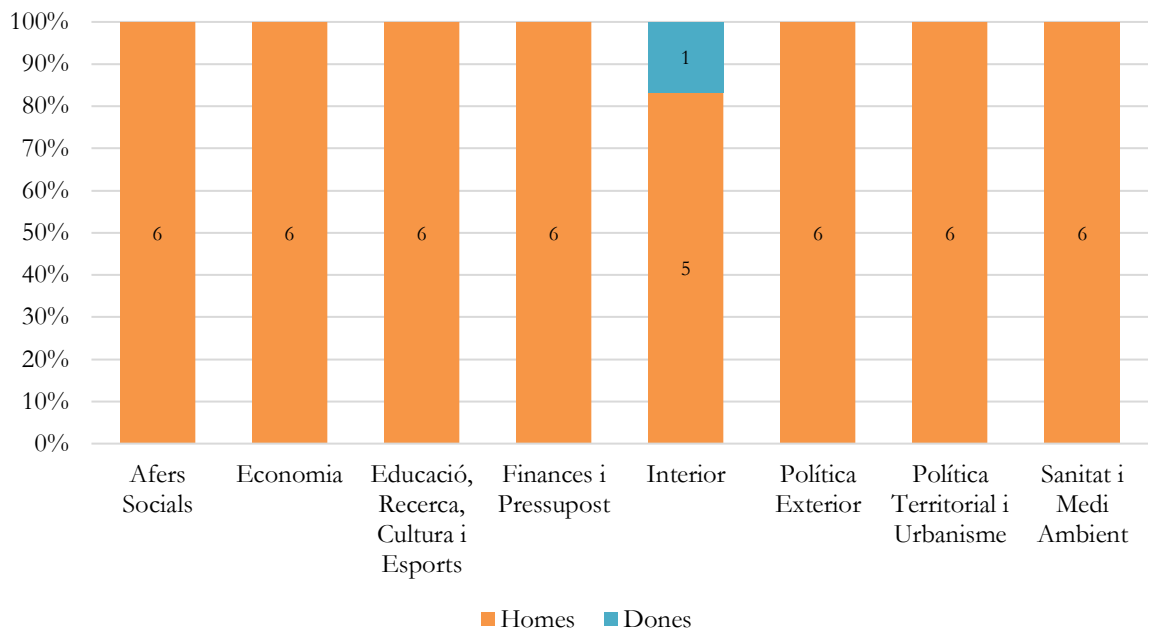
(Elaboració pròpia. Font: Biblioteca del Consell General)

Figura 16: Composició de les comissions legislatives per gènere durant la II Legislatura (1997-2001)

(Elaboració pròpia. Font: Biblioteca del Consell General)

Figura 17: Composició de les comissions legislatives per gènere durant la I Legislatura (1994-1997)

(Elaboració pròpia. Font: Biblioteca del Consell General)

2.6 Els comuns¹⁰

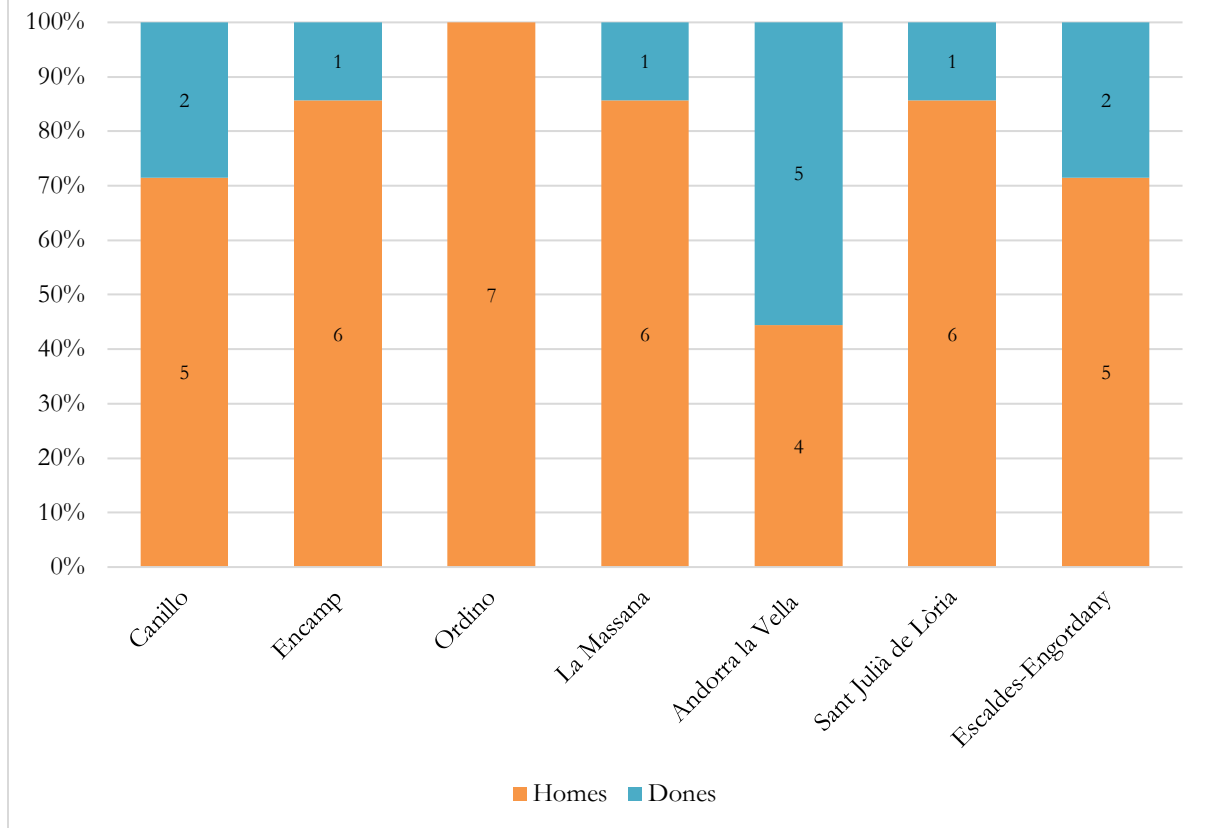
En el cas dels comuns, veiem que, similarment a les institucions polítiques d'àmbit nacional, els càrrecs polítics han estat exercits majoritàriament per homes. Els comuns amb una major presència històrica de dones són el Comú d'Andorra la Vella (figura 24) i el Comú d'Escaldes-Engordany (figura 26), sent aquest darrer el primer comú amb un Consell de Comú paritari, durant el mandat del 2003-2007. La parròquia de la capital, Andorra la Vella, ha sigut la que més cònsols majors dona ha tingut (5 vegades), seguida de Canillo (2 vegades) i Escaldes-Engordany (2 vegades). El comú que ha estat més masculinitzat al llarg del temps és el Comú de Sant Julià de Lòria.

Les dades sobre els cònsols menors no s'ofereixen perquè no s'han pogut trobar per tots els comuns i mandats.

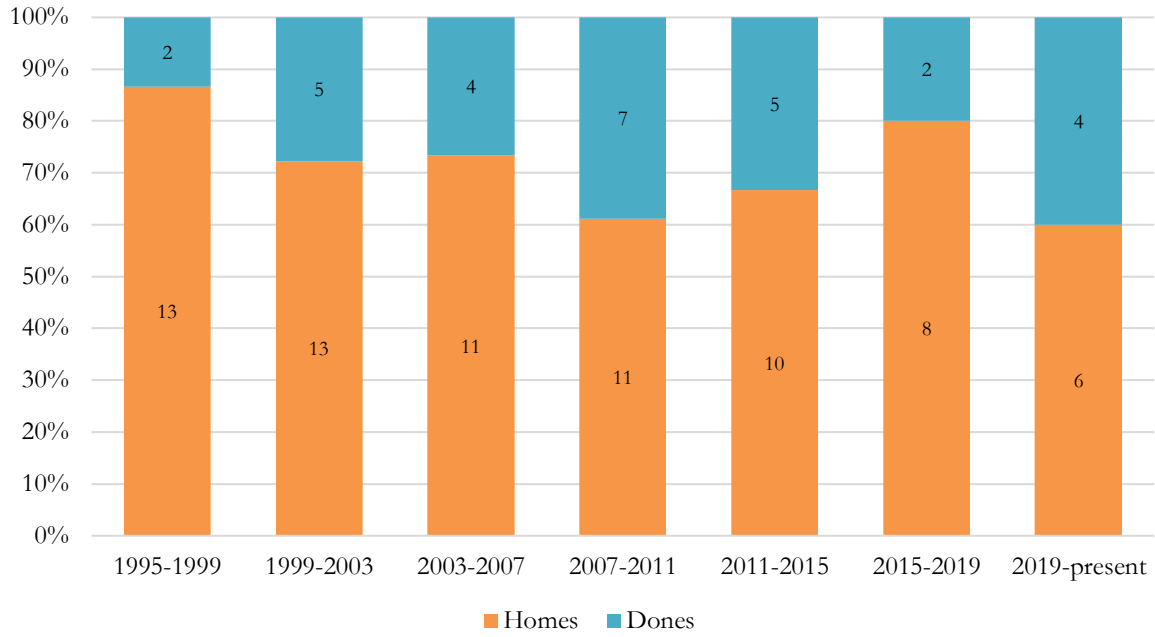
¹⁰ De la mateixa forma que als altres apartats d'aquesta secció, les gràfiques sobre la composició dels comuns per gènere comptabilitzen les substitucions.

Figura 18: Distribució dels cònsols majors per gènere i comú (1995-2021)

(Elaboració pròpia. Font: BOPA)

Figura 19: Distribució dels consellers del Comú de Canillo per gènere i mandat (1995-2021)

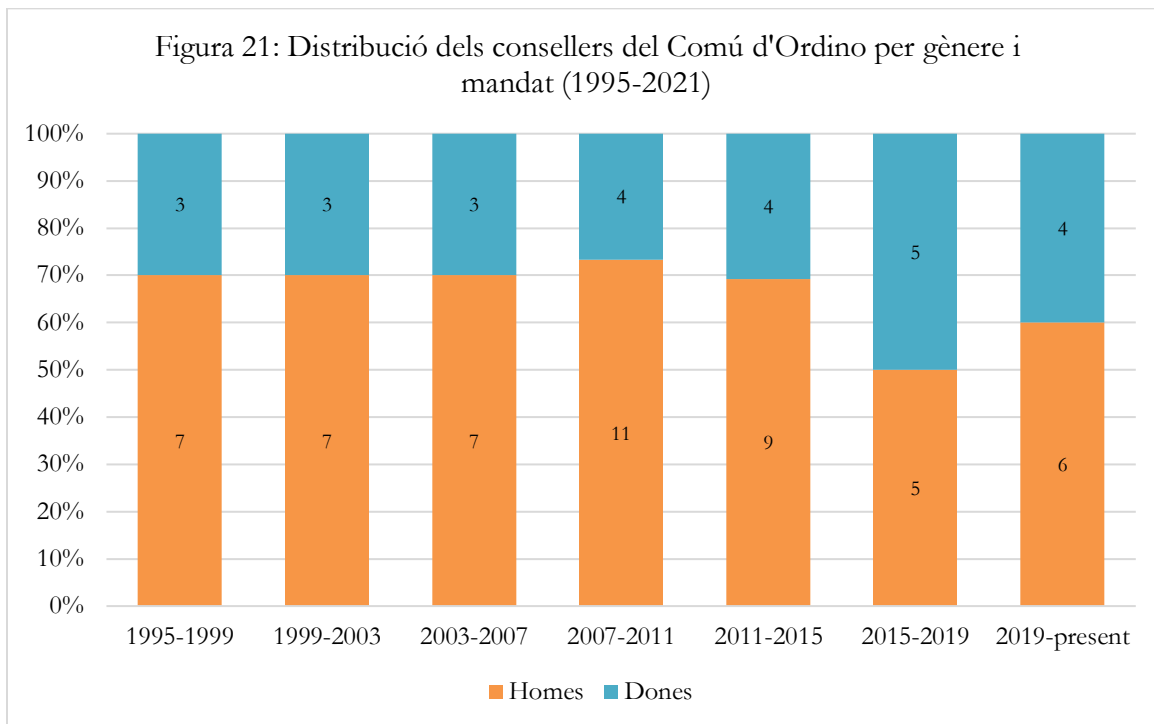

(Elaboració pròpia. Font: BOPA)

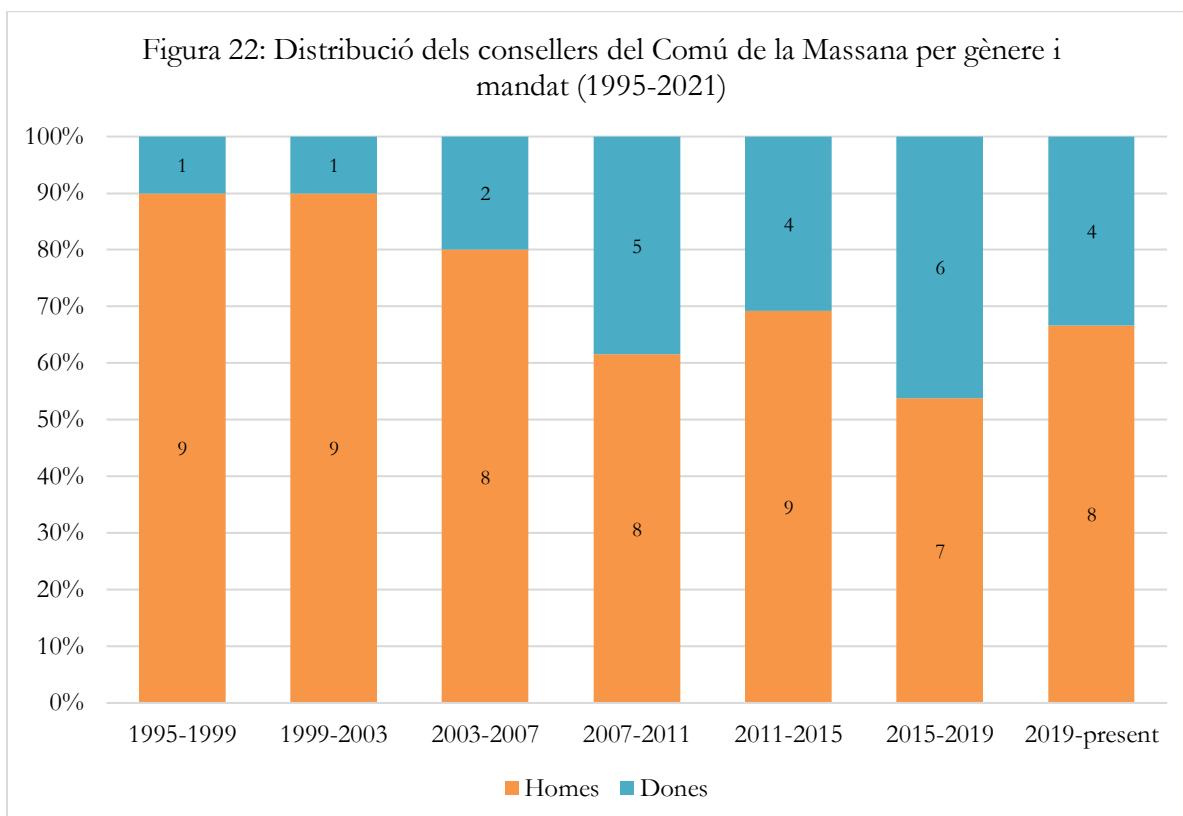
Figura 20: Distribució dels consellers del Comú d'Encamp per gènere i mandat (1995-2021)

(Elaboració pròpia. Font: BOPA)

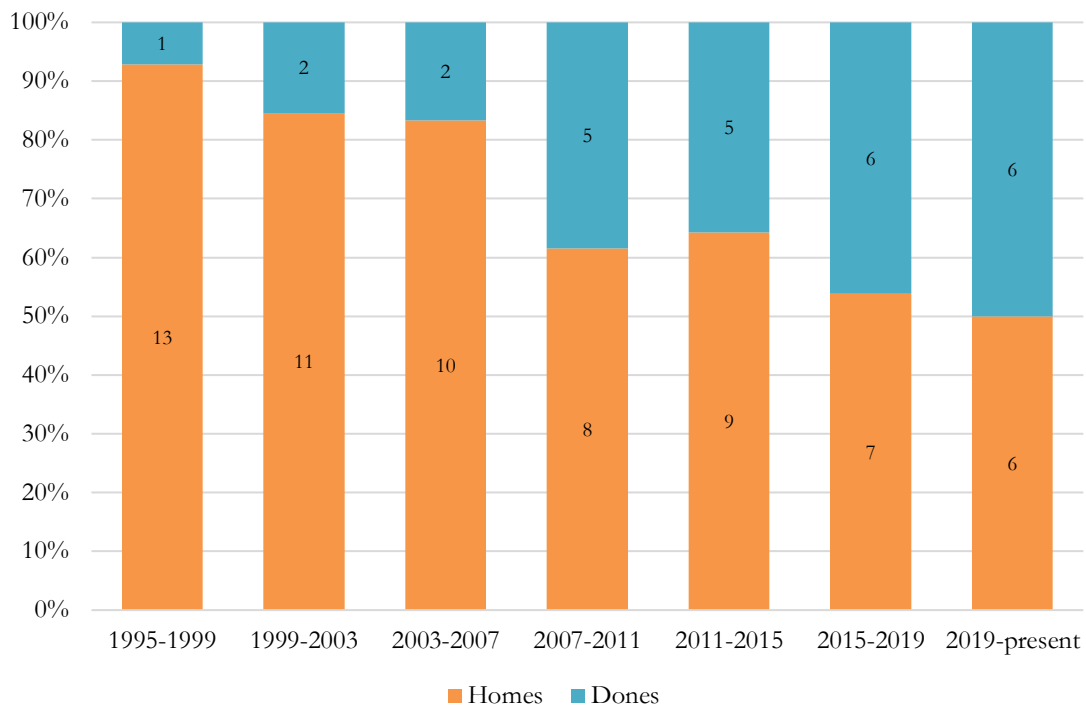
(Elaboració pròpia. Font: BOPA)

(Elaboració pròpia. Font: BOPA)

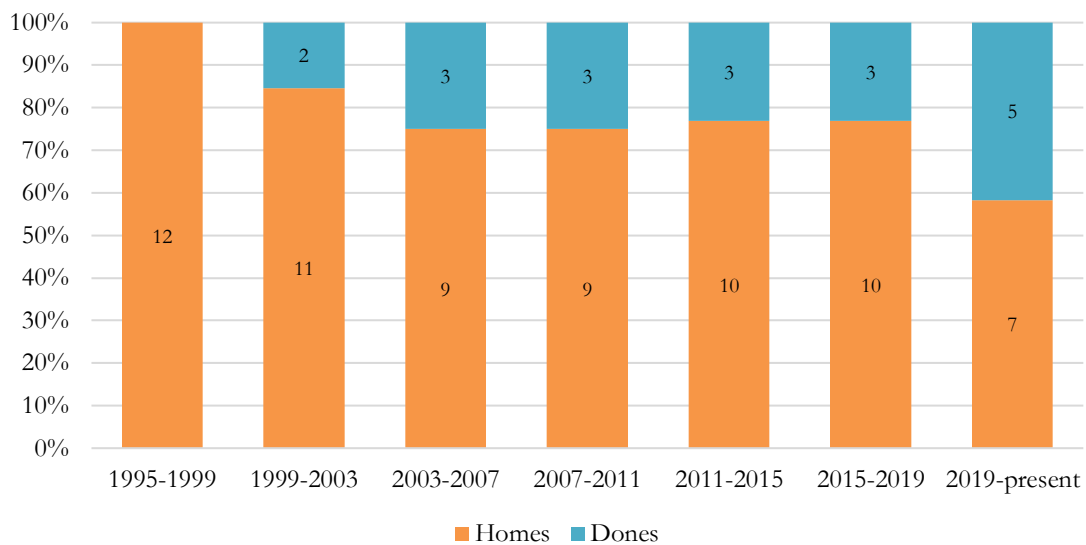

Figura 23: Distribució dels consellers del Comú d'Andorra la Vella per gènere i mandat (1995-2021)

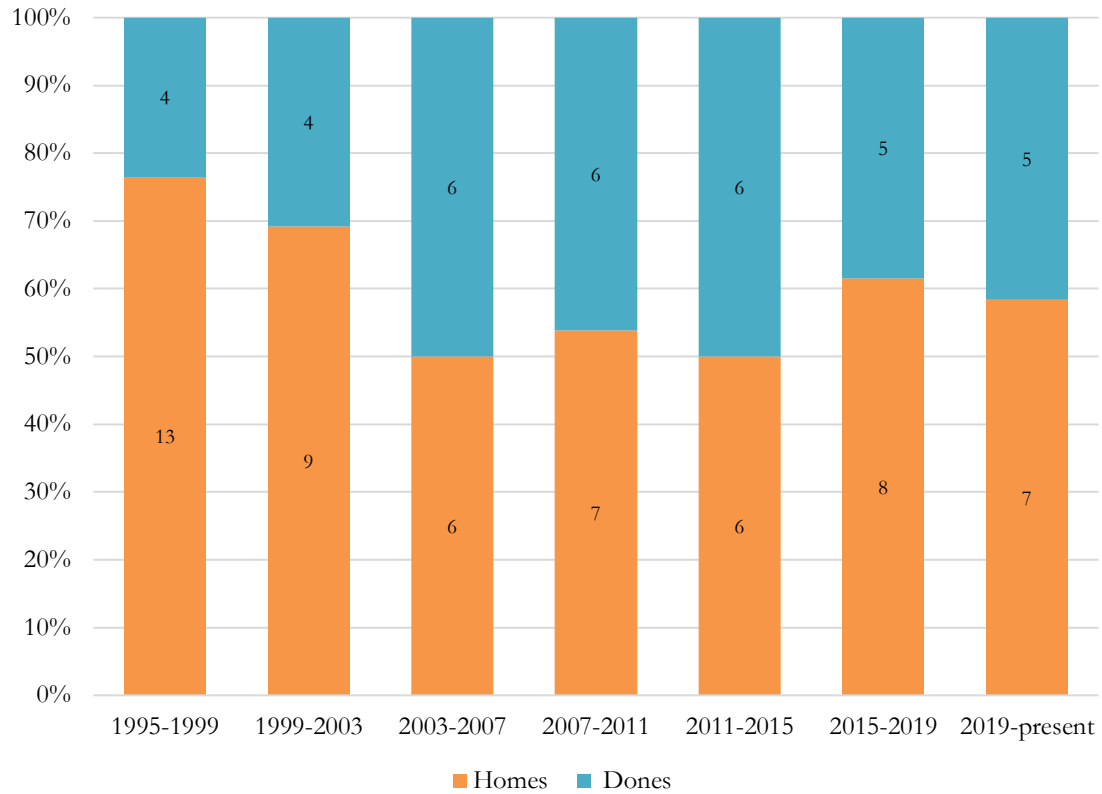
(Elaboració pròpia. Font: BOPA)

Figura 24: Distribució dels consellers del Comú Sant Julià de Lòria per gènere i mandat (1995-2021)

(Elaboració pròpia. Font: BOPA)

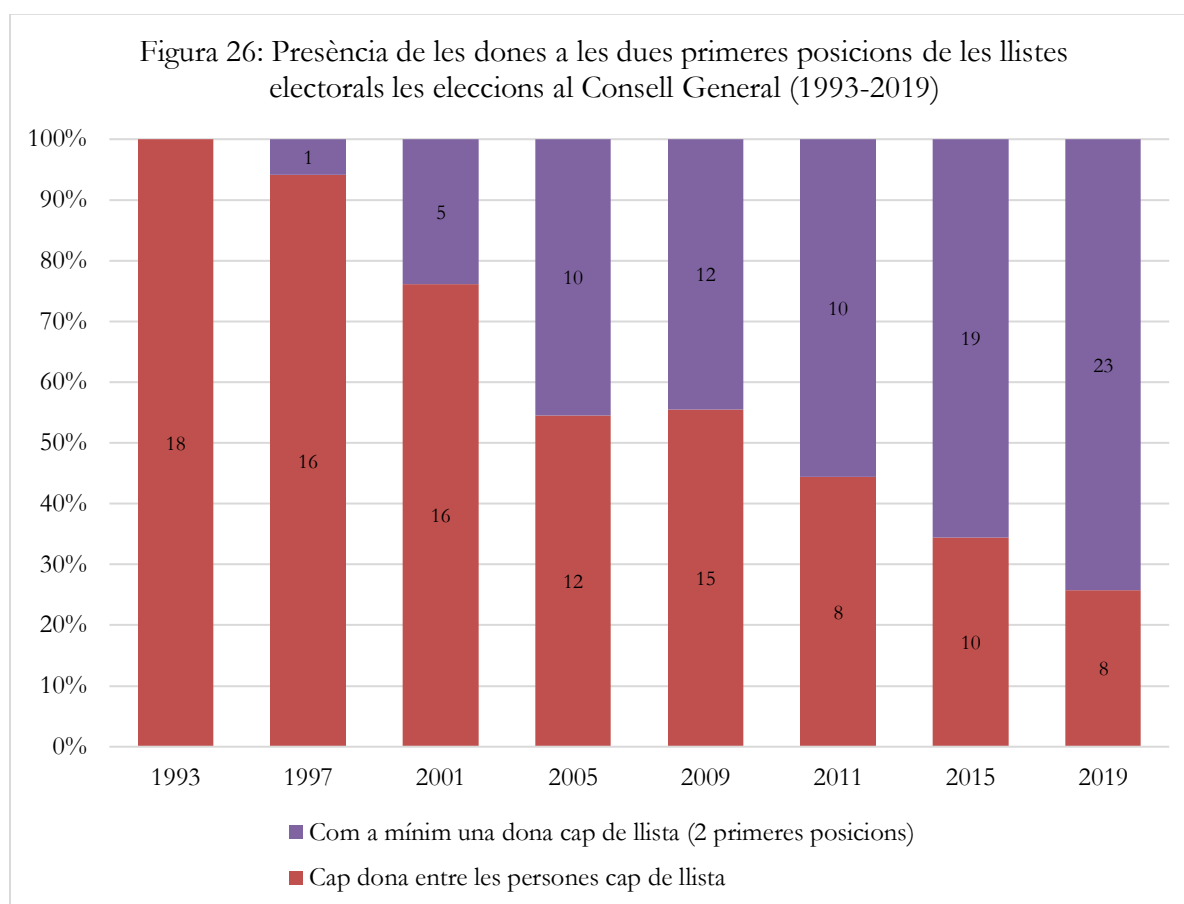
Figura 25: Distribució dels consellers del Comú d'Escaldes-Engordany per gènere i mandat (1995-2021)

(Elaboració pròpia. Font: BOPA)

2.7 Les llistes electorals

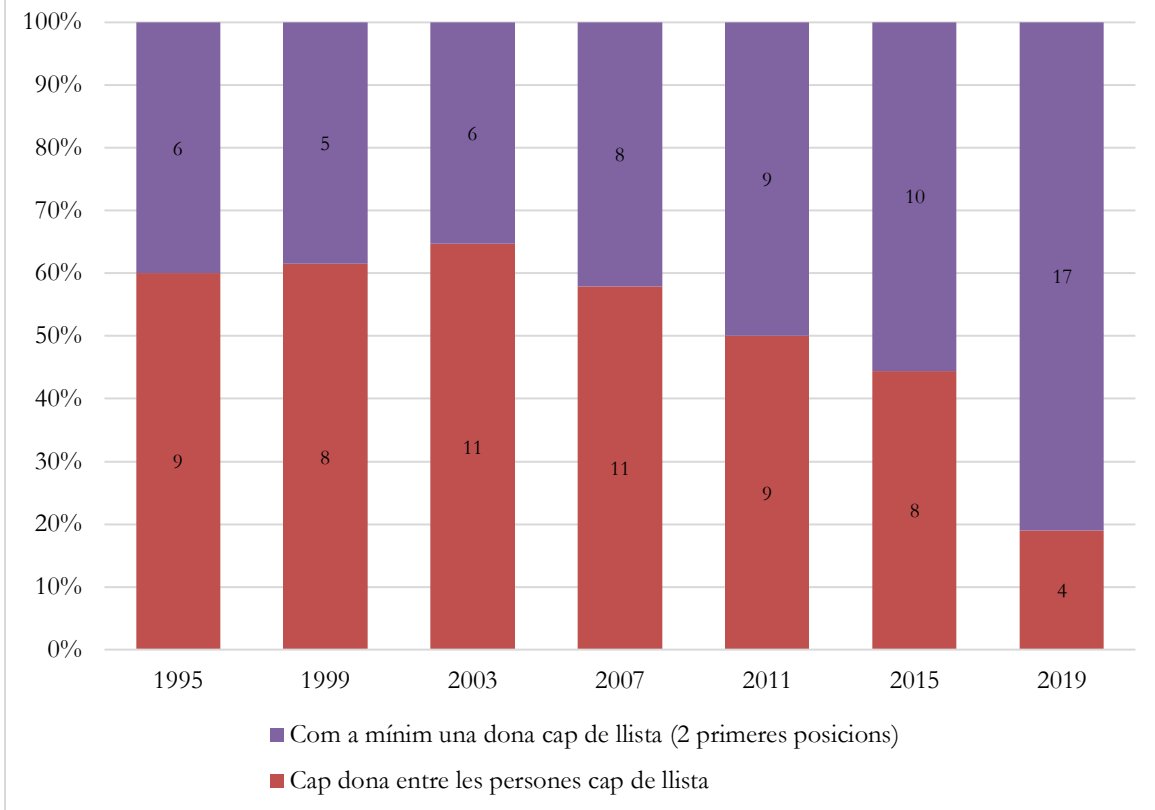
Per veure la presència de les dones a les llistes electorals, aquestes s'han categoritzat en funció de si hi ha hagut com a mínim una dona entre les dues primeres posicions (en lila) o no (en burgundi). Des del 2011, tan a les eleccions al Consell General (figura 27) com a les eleccions comunals (figura 28), més de la meitat de les llistes electorals han tingut com a mínim una dona com a primera o segona candidata. Durant les darreres eleccions al Consell General (2019), va haver-hi 23 llistes (74.19%) amb com a mínim una dona com a primera o segona candidata i 8 llistes amb dos homes com a primer i segon candidat; mentre que en les darreres eleccions comunals (2019), en van ser 17 (80.95%). També s'observa que, al llarg del temps, hi ha hagut una proporció major de candidates a les eleccions comunals, en comparació amb al Consell general.

(Elaboració pròpia. Font: BOPA i eleccions.ad)¹¹

¹¹ S'inclouen les llistes nacionals i les parroquials.

Figura 27: Presència de les dones a les dues primeres posicions de les llistes electorals a les eleccions comunals (1995-2019)

(Elaboració pròpia. Font: BOPA i eleccions.ad)

3. Les dones a la política andorrana: les condicions d'accés a posicions de representació i lideratge polític i de l'exercici del càrrec

3.1 Metodologia

Aquesta part de l'estudi s'ha centrat en analitzar l'accés de les dones andorranes als càrrecs polítics, tant a nivell nacional com comunal, des d'una perspectiva qualitativa. El seu objectiu ha sigut entendre els factors culturals, socials i institucionals que permeten i que afavoreixen l'accés de les dones a la política, així com aquells que ho prevenen o que dificulten l'exercici del càrrec. Amb aquest propòsit, s'ha entrevistat un grup de dones de diferents perfils que estan ocupant un càrrec de rellevància política, a qui s'ha preguntat per la seva experiència personal.

Per a la realització de les entrevistes, primer s'ha identificat una mostra no probabilística de 25 polítiques, incloent-hi ministres, conselleres generals, cònsols majors, cònsols menors i conselleres de comú. De la mostra original, un total de 16 polítiques han accedit a participar en l'estudi. Subseqüentment, s'ha elaborat una guia que s'ha usat en totes les entrevistes. L'entrevista s'ha dissenyat en un format semi-estructurat i no linear, de forma que totes les preguntes siguin obertes i no responguin a un ordre preestablert (annex 2). Això s'ha fet per garantir que les entrevistades poguessin desenvolupar el seu relat, posant l'èmfasi en les parts de la seva experiència que consideressin més rellevants.

Les entrevistes s'han fet presencialment i per via telemàtica. Altres mètodes de recerca qualitativa, com el grup focal, s'han descartat perquè, donada la reduïda mida de la societat andorrana, no hagués sigut possible mantenir la confidencialitat de les participants, fet que s'ha previst que hagués pogut condicionar la seva participació o el seu testimoni.

Totes les entrevistes han sigut gravades i transcrites anònimament per garantir la confidencialitat de les participants. Amb aquest mateix propòsit, les transcripcions de les entrevistes no s'adjunten en el present estudi, ja que les persones entrevistades podrien ser fàcilment identificades pel tarannà personal del seu contingut i per la reduïda mida de la societat andorrana.

S'ha fet arribar a les participants un full d'informació que recull totes les dades rellevants sobre l'estudi i els usos legítims de la informació recollida a partir de seva participació. Totes les participants

han firmat un full de consentiment informat (annex 3), que se'ls ha fet arribar abans de l'entrevista, juntament amb el full d'informació (annex 4).

3.2 Limitacions metodològiques

Degut al mètode de mostratge, la mostra de participants no és representativa de les dones que ocupen un càrrec polític en l'actualitat, algunes de les quals també n'han ocupat al passat. Tampoc és representativa de les dones andorranes en general.

3.3 Resultats

3.3.1 L'accés de les dones a la política andorrana

3.3.1.1 Les vies d'accés de les dones a la política andorrana

A partir del testimoni de les polítiques andorranes que han estat entrevistades, es dibuixen dues vies diferents d'accés de les dones a la política, coherents amb les identificades, per exemple, per Durose et al., (2011).

Una primera via és la vinculació amb un partit polític, que alhora admet dues experiències alternatives. Algunes dones accedeixen a la política a partir d'haver militat activament dins d'un partit i, en alguns casos, havent ocupat posicions de gestió o lideratge del mateix. Dins d'aquest primer grup, hi ha dones que comencen la militància política de molt joves, per exemple a les joventuts del partit, i que amb el temps acaben ocupant una posició influent dins del partit. D'altres, però, accedeixen a la política sense haver militat activament, sinó a través d'una vinculació puntual amb un partit o un moviment polític en unes eleccions. Ambdós casos responen a la forma més comuna que la ciutadania té d'accedir als càrrecs polítics (Durose et al., 2011).

Un segon grup de dones, en canvi, accedeixen als càrrecs polítics sense una vinculació prèvia amb cap partit polític. En el cas d'Andorra, això és possible perquè alguns càrrecs polítics no són electes, sinó que són nomenats per un altre càrrec. Aquest pot ser el cas, per exemple, de les persones que són titulars d'un ministeri, ja que correspon al cap de Govern nomenar-les i cessar-les. Aquestes persones acostumen a tenir un perfil més tècnic o professional.

3.3.1.2 La decisió de dedicar-se professionalment a la política: motivacions i factors dissuasius

Les motivacions de les polítiques andorranes per presentar-se a unes eleccions o per acceptar un càrrec són variades. Algunes d'elles declaren haver tingut un contacte proper, per exemple familiar, amb persones que han ocupat un càrrec polític, i que això ha fet que s'interessessin en la política. També és freqüent la voluntat de participar activament en la millora de la societat o de les institucions i la percepció que és una oportunitat d'aprenentatge o una evolució natural del seu desenvolupament professional.

“Per una qüestió de responsabilitat, si no t'agrada el que està passant, l'única manera lícita de no estar d'acord amb com funciona el sistema és treballar per canviar-lo o, més que canviar el sistema, canviar el projecte polític”.

Pel que fa a les dificultats o els desavantatges que han considerat a l'hora de presentar-se a unes eleccions o d'ocupar un càrrec polític, la resposta més recurrent és la dificultat de conciliar la vida privada amb les responsabilitats del càrrec, particularment entre aquelles dones que són mares. D'aquesta forma, s'observa que la maternitat és un dels factors que, similarment a altres contextos, dificulta la participació política de les dones, donades les dificultats de conciliar el rol de mare i el de política. De fet, entre el grup entrevistat, hi ha diverses dones que declaren haver declinat una oportunitat de dedicar-se professionalment a la política en el passat perquè en aquell moment van preveure que seria incompatible amb les seves responsabilitats familiars.

“[Les responsabilitats de cura] va ser un dels temes que em van frenar quan em van proposar algun projecte [polític]. Primer, quan vaig tenir la meva filla, no m'interessava perquè la meva prioritat era passar temps amb ella. També amb els meus pares, que eren grans. Va ser una qüestió que em va tirar enrere”.

La dificultat de la conciliació és molt present entre aquelles dones que tenen criatures petites, però s'atenua una vegada aquestes es fan gran.

“A nivell familiar no vaig tenir problemes, però és cert que els meus fills ja eren grans. També vaig considerar l’impacte que podria tenir en el meu company. Vaig haver de delegar moltes tasques per poder assumir aquesta posició”.

“Vaig apropar-me a la política quan els meus fills ja eren grans. La meua mare havia ocupat un càrrec públic i jo valorava el què implicava per la disponibilitat familiar. [...] Això em va treure aquesta consciència, que pots tenir com a dona, que no et dediques prou a la família, perquè la política és 24 hores, 7 dies a la setmana”.

En paral·lel a les dificultats de conciliació, un altre desavantatge que es cita és la pressió de l’escrutini públic, tot i que de forma residual.

“La vida pública, estar constant ment sota l’escrutini, però perquè tot es qüestiona, i després tot acaba moltes vegades dolorós per aquella gent que t’aprecia. Jo sempre he estat d’acord que quan ocupes un lloc públic et deus a això, però no m’agrada el focus mediàtic constant.”

Tot i que no de manera freqüent, algunes de les entrevistades han declarat haver-se sentit poc preparades a l’hora d’assumir el càrrec que ocupen, fins i tot amb algun cas en que en un primer moment s’ha rebutjat l’oferta d’integrar una llista electoral. D’altres, però, han declarat haver-se sentit còmodes afrontant el nou càrrec, per exemple perquè les competències o els coneixements adquirits durant el seu desenvolupament professional eren similars als que requerien el càrrec a ocupar.

3.3.2 L’exercici del càrrec

3.3.2.1 La conciliació laboral i familiar

Vist que les dificultats en l’esfera política de conciliar les responsabilitats laborals i les familiars és un dels factors que s’ha atribuït a la bretxa de gènere en la política—i que el mateix grup entrevistat cita com un desavantatge o un factor dissuasiu a participar políticament—s’ha preguntat a les polítiques andorranes si consideren que exercir un càrrec polític dificulta la conciliació.

La majoria de les polítiques entrevistades cita tenir dificultats per a conciliar la vida laboral i la familiar, tot i que també és freqüent l’opinió que l’exercici d’un càrrec polític no suposa més

dificultats de conciliació que altres tipus d'ocupacions o, fins i tot, que en comparació ho fa més fàcil.

“He de reconèixer que no és fàcil. La conciliació entre la vida laboral i familiar és un dels objectius a millorar en tots els àmbits laborals, no només en el polític.”

Una de les principals dificultats dels càrrecs polítics per conciliar són els horaris, com les pròpies polítiques andorranes identifiquen. Així, per exemple, diverses de les conselleres Generals entrevistades declaren que convindria adaptar els horaris del Ple, les comissions i les reunions dels grups parlamentaris per afavorir la conciliació. D'altres, en canvi, destaquen que el Consell General afavoreix la conciliació perquè “els consellers tenen la potestat de fixar els horaris de les comissions” i perquè “la funció i el càrrec de conseller implica una dedicació que no ha de ser completa”. Tot i això, les polítiques que han ocupat càrrecs a mitja jornada declaren haver tingut dificultats per compatibilitzar el seu càrrec amb les seves altres dedicacions professionals i haver-se sentit “nervioses” o “saturades”.

“Penso que ho tenen pitjor aquells que no estan a ple temps. És un handicap, perquè has de combinar dues feines, més la família. Aquí sí que penso que això que es manté a Andorra, tant en càrrecs comunals com al Consell General, fa que això es compliqui. No sé si la solució per aquells que necessiten més conciliació passa perquè treballin a ple temps o per [...] una millor organització interna.”

Especialment en posicions executives, es considera que una dedicació horària extensiva deriva de les responsabilitats associades al càrrec i que millorar-los depèn, en bona part, de la organització interna de la institució i dels equips polítics.

“Crec que hi ha marge, perquè els acords interns amb els equips te permeten estructurar una mica el teu horari. Pots intentar adaptar segons quines circumstàncies. El lloc que ocupes segurament també hi té molt a dir.”

Si hi ha aquesta bona organització interna, sembla ser que la política es percep com un sector més flexible que d'altres sectors professionals.

“[...] Jo sempre he estat acostumada a treballar els caps de setmana [...], he treballat fins les dotze de la nit, aleshores tinc la percepció que era molt més dur, la meva conciliació, quan treballava a l'hostaleria, que ara. Ara mateix, tot i que he de dedicar molt temps, he intentat estructurar un horari laboral que s'ajustés a la vida de la família [...].

Sobre la distribució de les tasques de cura entre els gèneres, i de forma coherent amb els darrers estudis sobre la bretxa de gènere del treball de cures no remunerat fets al país (CRES, 2011; CRES, 2017), algunes de les polítiques andorranes consideren que les responsabilitats familiars afecten en major grau a les dones que als homes, i que per tant les dones tenen més dificultats per conciliar, tot i que també és recurrent la opinió que aquesta situació està canviant.

“Fins ara [...] semblava que fos la dona qui havia d'aconseguir conciliar la seva vida familiar i laboral, mentre l'home havia de treballar i, quan pogués, ocupar-se de la família. Crec que el paradigma està canviant”.

“Les dones ho tenen molt més complicat, com a mínim les de la meva generació. Per més que et recolzin, per molt que tinguis l'ajuda, has d'estar tu al davant, més que la resta de la família. Sí que crec que els homes ho tenen més fàcil que les dones. Potser avui no hi ha tanta diferència com abans, però per a les dones continua sent un esforç, es dediquin a la política o a qualsevol altre àmbit.”

“A les reunions, els homes no tenen cap problema que s'allargui més enllà de les 9 de la nit. Les dones totes miren el rellotge. [els homes] No tenen cap problema en posar una comissió al final de la tarda, quan és l'hora d'anar a buscar els *crios*.”

D'altres, però, opinen que les dificultats de conciliar un càrrec polític amb la vida familiar afecta d'igual manera les dones i els homes, i que això ha provocat que els homes mateixos també hagin vist la necessitat d'adaptar la tasca política per fer-la compatible amb la vida familiar.

“Actualment, totes les reunions a nivell polític són abans. Sents un company dir “perdona, però és que a els nou he d'estar a casa, perquè m'estan esperant” o “podem quedar abans? És que demà el meu fill té un examen”. Sentir aquests comentaris durant els darrers anys m'ha fet veure que hi ha hagut un canvi generacional en la política. Això abans no passava.”

D'entre les polítiques entrevistades, només dues han sigut mare durant l'exercici d'un càrrec. En concret, ambdues van tenir criatures mentre eren conselleres generals en el passat. A dia d'avui, les

persones que exerceixen un càrrec polític a Andorra tenen dret a les prestacions econòmiques de maternitat, de paternitat i de risc durant l'embaràs en les mateixes condicions que la resta de la ciutadania.

El vot és personal i indelegable tan al Consell General com als Consells de Comú. Actualment, i arran d'alguns casos en que una persona, estant de baixa per maternitat o per malaltia, va haver d'anar a votar al Consell General, el Reglament del Consell General també preveu que en determinats casos que impedeixin el desplaçament, el vot es pugui emetre per procediments no presencials. En el cas dels comuns, l'adopció de mesures per assistir i votar remotament al Consell de Comú depèn de cadascun d'ells, tot i que ha sigut una pràctica extensa arran de la COVID-19.

Cap de les institucions polítiques a Andorra compta amb una sala de lactància. Tot i això, una des entrevistades ha afirmat que portava el seu nadó a la feina “parava per alletar-lo i continuava amb la reunió amb tot el suport dels companys” i que no creu que faci falta adaptar els espais per aquest propòsit específic perquè “realment, aquelles sales són tan magnífiques que no fa falta”. En canvi, una consellera de Comú ha considerat que “seria una cosa a habilitar” perquè “hi ha aquest moment de comunicació mare-fill o mare-filla que és xulo preservar”. Tot i que no hi ha escoles bressol habilitades específicament per als càrrecs polítics, n'hi ha de públiques i de privades accessibles a la ciutadania, algunes d'elles oferint la possibilitat que la persona lactant pugui veure la criatura i alletar-la.

3.3.2.2 Diferències de tracte en base al gènere: estereotips, prejudicis i discriminacions

Tot i que un grup de les polítiques entrevistades ha declarat no haver viscut cap diferència de tracte en base al gènere—fet que s'ha atribuït, per exemple, a la correcció política o a la “cortesia” que hi ha a les institucions polítiques—encara n'hi ha que afirmen haver sigut testimonis d'estereotips, prejudicis i discriminacions subtils en base al gènere en l'àmbit polític.

En primer lloc, trobem polítiques que han declarat que a les dones a la política se'ls exigeix més que als seus companys o que senten que han de “demostrar més” la seva capacitat d'exercir el càrrec.

“A una dona al poder, d'entrada, se li exigeix molt més que a un home. Les dones hem de demostrar més. Els hòmens “en saben”. Les dones tenim que demostrar-ho. [...] A una dona se li exigeix molt

més, inclús amb detalls, amb la vestimenta. [...] Has de justificar que tens la titulació. A un home mai li demanen les titulacions.”

En relació a aquest “demostrar més”, també és recurrent entre les dones entrevistades la percepció que a vegades se les ha escoltat menys pel fet de ser dones o que la mateixa idea expressada per una dona té menys pes que si l’expressa un home. Diverses d’elles defineixen aquest fenomen com la tendència a “sentir” però no “escoltar” a les dones que es dediquen a la política, especialment quan aquestes expressen les seves opinions sobre àmbits masculinitzats.

“Com a dona no m’he sentit mai rebutjada o he sentit cap diferència a l’hora de poder ocupar un càrrec. Ara, també diria que en el món de la política [...] no hi ha discriminació, però, com dir-ho: et senten, però no t’escolten. [...]”.

“Em preocupa més que la veu [de les dones] se senti, però no s’escolti. La dona encara s’ha d’esforçar una mica més per ser escoltada. Això s’haurà de treballar amb els anys, amb la participació constant de dones en política.”

En alguns casos, això s’associa amb el síndrome de la impostora, que Clance i Imes (1978) cèlebrenment defineixen com la “percepció interna de ser un frau, de no merèixer l’èxit propi”.

“Les dones pateixen més de síndrome de la impostora. En canvi, els homes no tenen cap problema. Poden discutir de tot i després rasques una mica i resulta que jo he llegit més d’aquest tema. No t’escolten. Opinions econòmiques? Homes. Opinions socials? Dones. Opinions sobre educació, salut i tal? Dones. Opinions sobre taxes i tal? Homes. Això encara hi és. És un pòsit. A mi sempre m’ha fet gràcia que estàs en reunions i s’està parlant. Tu dius alguna cosa. Continuen parlant. Algú altre repeteix el que tu has dit i aleshores ho troben fantàstic, quan una dona ho ha dit fa mitja hora i ningú ho ha sentit.”

També s’ha identificat la tendència a jutjar pitjor les dones quan aquestes s’enfaden, en comparació amb els seus companys, i la prevalença de l’estereotip de la dona “histèrica”, com il·lustra el testimoni següent:

“Passem per histèriques si ens enfadem, si cridem. Amb un home, poden dir que té caràcter, que “que bé”. Amb la dona, que és una histèrica, “sempre crida” [...]. Cada vegada menys, sortosament, però encara existeix això.”

Finalment, s’han detectat comentaris estereotipats o vexatoris, com per exemple: “aquesta, què s’ha pensat”, “val més que es quedi a casa, que prou feina i té”; i també una tendència a posar el focus en la forma de vestir o en el físic de les dones.

3.3.3 Reflexions de les polítiques sobre l’accés de la dona a la política andorrana

3.3.3.1 Percepció dels factors que han facilitat l’accés de la dona a la política andorrana

La visió de les entrevistades sobre els factors que han afavorit la presència actual de les dones en la política andorrana és diversa. Un primer grup de dones entrevistades ha declarat atribuir l’increment de dones ocupant càrrecs polítics a una casualitat. Un segon grup, en canvi, n’ha identificat causes específiques. Així, per exemple, trobem alguns testimonis de polítiques que consideren Andorra un país socialment progressista i atribueixen la presència femenina a la política a aquest tarannà social:

“Encara que siguem un país tancat de muntanya, som molt oberts en aquests temes.”

“[...] Penso que aquí tenim una mentalitat força oberta i tinc la impressió que la societat no és molt masculista, d’aquí que hi hagi tantes dones participant en política.”

En aquesta línia, hi ha una certa percepció que la condició de dona és un avantatge per aquelles persones interessades en formar part d’una llista electoral, ja que s’aprecia una voluntat creixent entre els partits de fomentar la participació política de les dones i l’expectativa ciutadana perquè així sigui. Això, alhora, comporta que algunes dones siguin conscients que se’ls ha ofert ser candidates pel fet que són dones o per complir una quota de gènere informal. Així ho expressa una política andorrana, que afirma tenir la sensació que “com que el primer [candidat de la llista electoral] va ser un home, amb una reputació consolidada, que la segona havia de ser una dona” i que pensa que “si hagués sigut un home, ho hauria pogut fer igual de bé” però que no l’haurien anat a buscar.

“Penso que en aquest país, a la política, es valora ser dona. Fins i tot et pot brindar l’oportunitat d’anar a una llista [electoral] perquè, sense ser necessari per llei, tots busquem el màxim de paritat”.

L’article 13 la Llei 19/2014, del 18 de setembre, qualificada de partits polítics i finançament electoral requereix que els estatus dels partits estableixin procediments que promoguin la paritat de gènere. En aquesta línia, i si bé no es requereixen les quotes de gènere a les llistes electorals, hi ha la pràctica informal d’intentar incorporar activament dones a les llistes i als òrgans del partit.

Sobre l’experiència d’encapçalar una llista electoral, és particularment rellevant que diverses dones declarin haver sigut candidates, en política nacional o comunal, sent conscients que el context feia preveure un especial mal resultat electoral.

“A ningú se li va escapar que eren unes eleccions molt complicades pel feu tradicional de la parròquia. No hi havia molts candidats i alguns ho van declinar. [...] Les persones encarregades de l’estratègia política van decidir canviar el paradigma i en contra de donar els primers llocs a gent consolidada van voler proposar algú nou”.

“Estava convençuda que perdria les eleccions i tot i així vaig renunciar al meu càrrec anterior. [...] Vam guanyar contra pronòstic, perquè érem un equip nou i anàvem contra la proposta de continuïtat”.

“Jo començo en política presentant-me a les eleccions al Consell General amb una circumscripció territorial. Sempre explico l’anècdota que el meu pare em va dir: “tu saps que vas a perdre?”; i jo li vaig respondre: “sí, papa, però vaig entrar al partit on vull militar i la millor manera d’entrar i que la gent et conegui és que et calcis les botes de pescar fins a dalt””.

Aquests testimonis i d’altres suggereixen la possibilitat del fenomen del penya-segat de vidre, que explica la tendència a que les dones tinguin més possibilitats de ser elegides per ocupar rols de lideratge en períodes de crisi o de situació precària de les institucions (Ryan & Haslam, 2005). Una de les entrevistades inclús ha expressat tenir la preocupació que el penya-segat de vidre sigui un dels factors que contribueixen a que les dones accedeixin a la política andorrana:

“Tinc una teoria molt meva, que és que les dones accedeixen a la política quan les coses van molt malament. Quan hi ha coses que es veuen molt malament, problemes per solucionar, aleshores ja els va bé que les dones entrin en política”.

Hi ha polítiques que també han identificat una forma concreta de “fer política” que, en la seva opinió, ha afavorit la rotació de persones en els càrrecs polítics, incloent-hi les dones. Aquesta s’ha caracteritzat per una motivació “patriòtica” de representar el país durant un període determinat en el temps, però sense l’objectiu fer de la tasca pública una carrera professional:

“A Andorra hi ha això tan patriòtic de representar durant uns anys el nostre país i després reincorporar-nos a la vida laboral [...]. Que no ens dediquem tan professionalment a la política obre les portes a que més gent hi pugui accedir, cridats per aquest objectiu patriòtic, però que no hi ha un objectiu de romandre-hi.”

També s’ha apel·lat a la mida del país, especialment en relació al seu efecte en les dinàmiques entre els actors polítics amb la ciutadania i la falta d’intermediaris entre ambdós. En aquest cas, s’ha identificat l’accessibilitat de l’esfera política com un dels factors que han contribuït a l’accés de les dones a la política:

“La política a Andorra és molt directa. No hi ha intermediaris. Hi ha altres països on hi ha molts filtres. Aquí ens trobem amb una democràcia directa”.

“[...] Cal veure el context d’Andorra, que és un país de petita dimensió territorial, on les qüestions es poden veure o, com a mínim posar sobre la taula, més fàcilment. Potser en un país de cinquanta o seixanta milions d’habitants és més complicat [la igualtat de gènere] que si tens setanta mil habitants.”

Tanmateix, la visió que la política andorrana és “oberta” o “accessible” no és compartida per totes les entrevistades, especialment en relació a les dinàmiques dins dels partits polítics. Algunes d’elles han declarat que consideren les estructures de partit “molt allunyades de la ciutadania en quant a com es prenen les decisions” o molt “verticals”, arribant a caracteritzar les persones que ocupen o han ocupat càrrecs dins la cúpula executiva del partit com a “tiràniques”.

Algunes entrevistades han opinat que un dels factors que determina l'accés d'una persona a la política Andorra, independentment del seu gènere, és la seva pertinença a una determinada família, perquè des dels partits es valora que aquesta pertinença pot tenir un interès electoral.

“Aquí a Andorra intentes agafar gent perquè aquell és d'aquella casa i porta tants vots, l'altre en porta tants...”

Finalment, una de les entrevistades ha atribuït una major presència de dones a la política comunal al tarannà d'aquesta, en comparació amb la política nacional, expressant-ho així:

“Potser la política comunal no es veu tan important com la política nacional. La veuen com una gestió i és una gestió [...]. Suposo que per això hi entren més dones [...]. A mi em sembla que la dona ho veu més.... fàcil no seria la paraula: accessible, potser. El Govern fa més respecte.”

3.3.3.2 Percepció dels factors que han dificultat l'accés de les dones a la política andorrana

En general, les polítiques andorranes són conscients de la masculinització de determinats càrrecs polítics. Similarment a les respostes a la pregunta pels factors que han facilitat l'accés de la dona a la política andorrana, algunes de les entrevistades atribueixen la falta de representació femenina en determinats càrrecs a una casualitat, mentre que d'altres n'identifiquen factors causals.

“Sí que és veritat que no hi ha hagut cap dona cap de Govern, presidenta d'un grup parlamentari només [n'hi ha hagut una], ara tenim la primera síndica... Costa una mica més [...], però jo crec que es deu a les circumstàncies”.

És recurrent l'atribució de la falta de representació política femenina als rols de gènere i a com aquests s'han transmès al llarg del temps a través de l'educació formal i l'informal. Entre les entrevistades, hi ha el convenciment que una educació marcada pels rols de gènere s'ha traduït en la percepció que les dones són menys aptes per la política, afectant la seva motivació i la seva confiança en les pròpies capacitats i resultant en menys dones interessades en aquest àmbit. La percepció que les dones s'interessen menys en la política és coherent amb les dades sobre la participació política de les dones i els homes a Andorra (CRES, 2018)

“A mi em sembla que les dones també ens limitem nosaltres mateixes. Hi ha un límit de la pròpia dona, però també hi ha un límit de la societat. Vull dir que encara hi ha dificultats per acceptar una dona en càrrecs superiors”.

“Potser hi ha dos factors. Hi ha un factor històric [...]. Des de sempre, l'home és qui es dedicava als afers públics i això encara perdura; i després penso que ens trobem amb el sostre de vidre, que nosaltres mateixes hem de trencar, per raons de prioritats. Però penso que el sostre de vidre, mentre sigui una opció personal, no em molesta.”

“En el sector polític, quan algú pensa en un candidat a cap de govern, encara pensa en un home. [...] Potser hi ha un doble factor educacional: que les dones no ens hi projectem [en la política] i els homes, que de fet són més nombrosos en política, sí [...]”

També és recurrent la idea que els rols de gènere també han determinat les prioritats de les dones, afavorint que aquestes prioritzin la família i les responsabilitats de cura. N'és particularment il·lustratiu el següent testimoni:

“[La política] És un entorn masculí i te'n diré el perquè posant per exemple la meva experiència a [l'antic lloc de treball]: hi havia molt poques dones i saps per què? Perquè les dones a aquesta hora, a les nou i mitja de la nit, estaven donant de sopar als nens, posant-los a dormir, etcètera. És a dir, el rol de la dona en la família és molt més important que el de l'home i, malgrat que hagin canviat les coses, continua sent així. Aleshores, jo no hagués pogut [ocupar aquest càrrec] quan els meus nens eren petits, i no perquè el meu home no se'n ocupés, sinó per la meva realització pròpia. Jo, quan vaig decidir ser mare, vaig decidir *ser mare*. Per tant, he hagut de renunciar a moltes coses. Això no hauria de ser un impediment per a la dona, però culturalment és així. Potser les noves generacions ho veuran diferent. Tan de bo. [...] Jo sentia que m'havia d'ocupar dels meus fills i suposo que, el què em passava a mi, passa a moltes dones. [...] Aleshores, per què les dones no es posen en política? Doncs bona part de la raó és aquesta. És culturalment.”

3.3.3.3 Percepcions sobre les mesures de promoció de la representació de les dones a la política

Des del maig de 2021, està en tràmit parlamentari el Projecte de llei per a l'aplicació efectiva del dret a la igualtat de tracte i d'oportunitats i a la no-discriminació entre homes i dones (Consell General,

2021c), que preveu modificar el règim electoral andorrà. El Projecte de llei proposa que les candidatures a les eleccions generals i les eleccions comunals tinguin una composició equilibrada de dones i homes, establint una participació obligatòria de cadascun dels sexes de com a mínim el 40% (ibídem). Per aquesta raó s'ha preguntat a les entrevistades la seva opinió sobre les quotes.

La majoria de polítiques ha declarat veure-les negativament. L'explicació més recurrent és que, si bé estan a favor de l'ús de quotes en contextos on la dona té moltes dificultats per arribar a posicions de lideratge polític, a Andorra no són necessàries perquè ja hi ha molta presència de les dones a les institucions polítiques del país. Així mateix, moltes de les entrevistades remarquen que, tot i que estan en contra de les quotes de gènere obligatòries per llei a Andorra, sí que consideren necessari continuar sensibilitzant sobre la igualtat de gènere en l'accés a la política, sigui a través de l'educació formal o d'altres mitjans.

“Si hi has arribat sense quotes, en un moment determinat, això vol dir que es pot fer de forma natural i és millor evitar qualsevol imposició.”

“Si la situació fos greu, si realment les dones tinguessin moltes dificultats per accedir i desenvolupar-se en tots els àmbits, aleshores les coses haurien de venir per norma. Però em sembla que ara mateix passa més per la sensibilització, per la valoració, dels uns i dels altres”.

“Jo sóc més aviat partidària que si ja ho podem fer, i que ja tenim una situació en que les dones ocupen càrrecs públics de rellevància, no cal crear més normes. Això, és clar, s'ha d'anar mantenint, s'ha de fer molta pedagogia, treballar amb les escoles, a nivell educatiu, explicar als nens que hi ha possibilitat per ells d'optar a ocupar càrrecs públics.”

En alguns casos, es justifica el rebuig de les quotes perquè són incompatibles amb la meritocràcia:

“No hi crec gaire en el sistema de quotes. Sí que crec en que s'explicitin aquests principis pels quals lluitem, però no concretats en una norma que pugui excloure talent. Al final, la llei de quotes pot implicar que les persones més preparades no puguin accedir a la posició.”

“Si estem obligats a respectar un mínim nombre de dones, ens veurem obligats a anar a buscar dones que potser no tenien interès en anar-hi o que potser estan menys preparades.”

Similarment, s'expressa la preocupació que les quotes puguin donar a entendre que les dones que ocupen càrrecs polítics estan menys preparades per a fer-ho o hi tenen un menor interès. També s'expressa rebuig cap a la idea d'ocupar una posició "pel fet de ser dona" i que d'aquí les quotes generin una certa incomoditat o malestar entre les dones mateixes:

"[Les quotes] no m'agraden perquè sembla que les dones siguem menys, estiguem menys interessades, haguem d'entrar en política perquè una llei ens obliga a posar una quota. No m'agrada aquest concepte."

"[...] Si ets el número dos perquè has de ser dona i no per una certa capacitat competencial, doncs no serveix de massa. Jo no he estat en cap lloc per ocupar el lloc de dona. Com a motiu únic, no m'agrada. No m'és confortable."

Finalment, se cita que una de les dificultats d'implementar les quotes obligatòries és la falta de dones entre la militància als partits polítics.

"Si t'ho dic des del punt del vista del partit, és una putada, perquè si no tenim dones no ens les podem inventar. Vull dir, hem de poder avançar amb que les dones s'apoderin i puguin fer política, perquè... l'altre dia ho comentàvem amb [la presidència del partit], no tenim dones, costa molt trobar dones i doncs és difícil. Però continuo defensant les quotes a morir, vull dir... És la única manera. Si no hi ha dones, les haurem de buscar [...]. Haurem d'arromangar-nos i anar a buscar gent que siguin dones."

4. Limitacions de l'estudi i indicacions per a la recerca futura

L'estudi té certes limitacions. D'entrada, no s'ha analitzat la presència femenina en la majoria dels càrrecs de designació política i els càrrecs de confiança (secretaries d'Estat, secretaries generals dels comuns, assessors, directors, la Institució del Raonador del Ciutadà, etc.), ni tampoc aquells propis dels òrgans d'autogovern del poder judicial andorrà. Tampoc s'ha tingut en compte els càrrecs de gestió o de direcció dins dels partits polítics.

En segon lloc, una de les fonts principals usades al capítol segon, el Butlletí Oficial del Principat d'Andorra (BOPA) ha dificultat molt una cerca sistemàtica de dades. Per aquesta raó, pot ser que hi hagi informació rellevant que s'ha passat per alt i que, per tant, les gràfiques estiguin incompletes.

L'anàlisi qualitatiu que s'ha fet dels factors que afavoreixen o que dificulten l'accés de les dones a la política també té limitacions evidents. En primer lloc, el grup de persones entrevistades només inclou dones que ja han accedit a la política i, per tant, aquelles que es podria considerar que ja han superat les barreres que dificulten la participació política de les dones. En segon lloc, els resultats obtinguts queden circumscrits als testimonis de les persones entrevistades i fan referència a les seves percepcions, opinions i experiències, sempre subjectives. Per analitzar amb més profunditat determinats fenòmens, seria convenient emprar altres metodologies.

Donades aquestes limitacions, els estudis futurs podrien estar dirigits a:

1. Recollir, analitzar i fer accessibles les dades sobre la inserció de les dones a la política professional, incloent-hi els càrrecs electes, els de designació política i els de confiança, i també en els càrrecs de gestió i direcció dels partits, de forma sostinguda i sistemàtica al llarg del temps.
2. Actualitzar les dades sobre les actituds polítiques, amb especial atenció a l'ambició política, per tenir una imatge acurada de la bretxa de gènere en l'ambició política al país.
3. Actualitzar les dades sobre les opinions de la ciutadania al voltant del gènere i la competència política i analitzar la prevalença de biaixos de gènere implícits entre l'electorat i els mitjans de comunicació.

4. Investigar si el fenomen del penya-segat de vidre és una realitat a Andorra i, si és així, quina és la seva magnitud i fins a quin punt ocorre en l'esfera política.
5. Analitzar de forma extensiva el perfil de les persones que ocupen un càrrec polític per poder identificar els factors demogràfics, socio-econòmics, culturals, educatius, etc., que determinen l'accés de la ciutadania a la política. Això també hauria de servir per identificar i adreçar possibles desavantatges interseccionals.
6. Analitzar si la mida del país afecta la participació política de la dona, quins en són els factors determinants i en quina proporció ho són (proximitat de les institucions al lloc de residència, major coneixement de les pràctiques informals de reclutament polític, etc.).

Conclusions

Durant el període constitucional (1994-present), s'observa un creixement de la presència femenina a totes les institucions polítiques i a les llistes electorals d'Andorra. La tendència és similar a la política nacional i a la política comunal. Tanmateix, la majoria dels càrrecs continuen tenint una major presència masculina i no es pot considerar que, en general, la participació política a Andorra sigui completament equitativa des del punt de vista del gènere. Així, per exemple, encara no hi ha hagut cap dona que hagi exercit el càrrec de cap de Govern.

Quan hi ha àmbits competencials específics, com és el cas dels ministeris i les comissions legislatives, s'observa que les polítiques han tendit a concentrar-se en àmbits de caire social, educatiu i sanitari, mentre que els polítics ho han fet als de caire econòmic-financer, l'ordenament territorial i la projecció institucional. Aquestes tendències són similars a les observades en altres països i, en el cas d'Andorra, continuen a dia d'avui.

Els factors que afecten, negativament o positiva, l'accés de les dones a la política andorrana són coherents amb aquells que s'han descrit en altres contextos. Els perfils d'accés més comuns són, per una banda, la militància de llarg recorregut i la vinculació puntual i, de l'altra, determinades professions que, com s'ha suggerit en altres estudis, "faciliten" l'entrada a la política. Els motius que impulsen les dones andorranes a vincular-se políticament també estan entre els freqüents arreu: contribuir a la millora de la societat, aprendre i desenvolupar la seva carrera professional. També trobem que és freqüent entre les polítiques andorranes haver tingut a prop persones que ja estaven involucrades políticament. Aquests són els factors que poden identificar que "empenyen" les dones andorranes a la política.

Per altra banda, les entrevistes semblen indicar que, també a Andorra, les dificultats de conciliar les responsabilitats de cura i l'exercici del càrrec, especialment per aquelles que tenen fills petits, són un dels principals factors que prevenen que les dones accedeixin a la política i la dificultat més rellevant amb què es troben una vegada ja hi han accedit. Per algunes d'elles, això es deu a la dedicació horària i al fet que, en alguns casos, hagin de combinar el seu càrrec polític amb una altra ocupació perquè treballen a mitja jornada. Entre les polítiques andorranes, també és freqüent l'opinió que han de suportar una càrrega major dels treballs de cures no remunerades en comparació amb els seus

companys. D'altres, però, consideren que la política professional es caracteritza per una flexibilitat que facilita la conciliació, especialment en comparació amb el sector privat i que, cada vegada més, hi ha una distribució equitativa de les responsabilitats de cura entre les dones i els homes. Un altre desavantatge que han identificat de l'esfera política és la seva publicitat i l'escrutini públic que se'n deriva.

Tot i que, en general, les polítiques andorranes no han sentit que el seu gènere hagi dificultat el seu accés a la política, sí que continuen detectant petites dinàmiques discriminatòries, com és el fet de sentir que no es valora tant la seva opinió, especialment sobre aquells temes més masculinitzats, i que han de demostrar la seva vàlua amb més insistència. Algunes d'elles també declaren que de tant en tant també es continuen sentint comentaris estereotipats a l'esfera política.

Les opinions de les polítiques sobre els factors que han facilitat l'accés de les dones andorranes a la política són diverses. En primer lloc, es reconeix una voluntat dels partits polítics de reclutar dones i incorporar-les a les llistes electorals, fet que podria facilitar que les dones que hi estiguin interessades puguin ser candidates. Algunes de les dones que han encapçalat llistes electorals, però, han declarat haver-ho fet en situacions en les que es preveia una clara derrota i en les que, per això, altres candidats més consolidats havien rebutjar la oportunitat. Això suggereix la possibilitat que a la política andorrana també passi el fenomen del penya-segat de vidre, però seria necessari investigar-ho adequadament. En segon lloc, s'identifica la mida reduïda del país com un avantatge, perquè les institucions i els agents polítics són més accessibles. En aquest sentit, però, també hi ha dones que consideren que les estructures de partit són molt tancades i jeràrquiques, i que les dinàmiques electorals continuen estant marcades per la procedència familiar de les persones candidates.

En general, les mateixes polítiques estan en contra de les quotes de gènere obligatòries per llei, perquè pensen que atempta contra la meritocràcia i que es pot interpretar que les polítiques són menys competents o tenen un menor interès en la política. Consideren que vetllar per la inserció de les dones a la política passa per l'educació en la igualtat de gènere i no per les quotes.

Finalment, les polítiques andorranes atribueixen les dificultats en l'accés de les dones a la política, i la masculinització d'alguns càrrecs, a dos factors: en primer lloc, i degut als rols tradicionals, a que les dones no tenen la mateixa ambició política i poden acabar prioritant les responsabilitats familiars,

especialment si són mares; i, en segon lloc, a que es continua associant determinats càrrecs amb el lideratge masculí, dificultant que les dones hi accedeixin.

Referències

1. Aaldering, L., van der Pas, DJ., (desconegut). “Think female leader, think...? An examination of the stereotypes of male and female politicians”. Polcom Univie. [En línia] Recuperat de: https://polcom.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/p_polcom/Gendered_Political_Stereotypes_-_Aaldering_Van_der_Pas.pdf
2. Aaldering, L., van der Pas, DJ., (2020). “Political Leadership in the Media: Gender Bias in Leader Stereotypes during Campaign and Routine Times”. *British Journal of Political Science*, vol. 50, no. 3, pp. 911-931.
3. Alexander, D., Andersen, K., (1993). “Gender as a Factor in the Attribution of Leadership Traits”. *Political Research Quarterly*, vol. 46, no. 3, pp. 527-545.
4. Atkeson, L. R., & Carrillo, N. (2007). “More is better: The influence of collective female descriptive representation on external efficacy”. *Politics and Gender*, vol. 3, no. 1.
5. Arneil, B., (2017). “Lactating Mothers in Parliament”. *Mothers and Others: The Role of Parenthood in Politics*. UBC Press.
6. Ballington, J., Davis, R., Reith, M., Mitchell, L., Njoki, C., Kozma, A., Powley, E., (2011). *Empowering Women for Stronger Political Parties: A Good Practices Guide to Promote Women’s Political Participation*. United Nations Development Programme and National Democratic Institute. [En línia] Recuperat de: https://www.ndi.org/sites/default/files/Empowering-Women-PolitParties-ENG_0.pdf
7. Ballington, J., Bardall, G., Palmieri, S., Sullivan, K., (2015). *Procesos Electorales Incluyentes: Guía para los Órganos de Gestión Electoral sobre la promoción de la igualdad de género y la participación de las mujeres*. United Nations Development Programme. [En línia] Recuperat de: <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2015/inclusive-electoral-processes-es.pdf?la=en&vs=653>
8. Barnes, T., Burchard, S., (2012). ““Engendering” Politics: The Impact of Descriptive Representation on Women’s Political Engagement in Sub-Saharan Africa”. *Comparative Political Studies*, vol. 44, no. 7, pp.767-790.
9. Bauer, N., (2018). “Running Local: Gender Stereotyping and Female Candidates in Local Elections”. *Urban Affairs Review*, vol. 56, no. 1, pp. 96-123.
10. Bittner, A., (2018). “The Case for Making It Easier for Mothers to Get Involved in Politics”. *Scholars Strategy Network*. [En línia] Recuperat de: <https://scholars.org/contribution/case-making-it-easier-mothers-get-involved-politics>
11. Bonewit, A., (2016). *Preparing a harmonized maternity leave for Members of the European Parliament – legal analysis*. European Parliament. [En línia] Recuperat de:

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/556937/IPOL_IDA\(2016\)556937_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/556937/IPOL_IDA(2016)556937_EN.pdf)

12. Booth-Tobin, J., & Han, H., (2010). “Motivated by Change: Political Activism of Young Women in the 2008 Presidential Campaign”. *Women’s Studies Quarterly*, vol. 38, no. 1, pp. 115–129.
13. Byrne, C., Theakson, K., (2016). “Leaving the House: the Experience of Former Members of Parliament Who Left the House of Commons in 2010”. *Parliamentary Affairs*, vol. 69, no. 3.
14. Bryant, L. A., Hellwege, J. M., (2018). “Working Mothers Represent: How Children Affect the Legislative Agenda of Women in Congress.” *American Politics Research*, vol. 47, no. 3, pp. 447-470.
15. CRES, (2011). *Tasques Domèstiques*. [En línia] Recuperat de: <https://observatorisocial.ad/estudis/206-estudis/789-estudis-realitzats-pel-cres-amb-tematica-social>
16. CRES, (2018). *Interés per la política per sexe*. [En línia] Recuperat de: <https://observatorisocial.ad/observatoris/143-observatori-genero/765-participacio-social-i-politica>
17. Campbell, R., Childs, S., (2017). “The (M)otherhood Trap: Reconsidering Sex, Gender, and Legislative Recruitment”. *Researchgate*. [En línia] Recuperat de: https://www.researchgate.net/publication/323571630_The_Motherhood_trap_reconsidering_sex_gender_and_legislative_recruitment
18. Consell General (2021a). *Les dones al Consell General — Consell General Principat d’Andorra*. [En línia] Recuperat de: <http://www.consellgeneral.ad/ca/el-consell-dandorra/les-dones-al-consell-general>.
19. Consell General (2021b). *La Constitució d’Andorra*. [En línia] Recuperat de: <http://www.consellgeneral.ad/fitxers/documents/constitucio/constitucio-dandorra-catala.pdf/view>
20. Consell General (2021c). *Llei 19/2014, del 18 de setembre, qualificada dels partits polítics i el finançament electoral*. [En línia] Recuperat de: <http://www.consellgeneral.ad/fitxers/documents/lleis-2014/llei-19-2014-del-18-de-setembre-qualificada-de-partits-politics-i-financament-electoral/view>
21. Consell General (2021d). *Reglament del Consell General*. [En línia] Recuperat de: <http://www.consellgeneral.ad/ca/accessos-directes/constitucio-i-reglament/reglament-del-consell-general>
22. Cowper-Smith, Kopec, A., Sutton, T., Nelson, K., (2017). “Women and Politics: Overcoming Barriers to Participation in Leadership”. University of Guelph. [En línia] Recuperat

de: https://atrium.lib.uoguelph.ca/xmlui/bitstream/handle/10214/10505/CowperSmith_etal_WomenAndPolitics_AODA.pdf?isAllowed=y&sequence=4

23. Cracknell, R., (2005). "The Social Background of MPs. London: House of Commons Library.
24. Dahlerup, D., Hilal, Z., Kalandadze, N., Jandawasvika-Nhundu, R., (2013). *Atlas of Electoral Gender Quotas*. International Institute for Democracy and Electoral Assistance. [En línia] Recuperat de: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/atlas-of-electoral-gender-quotas.pdf>
25. Desposato, S., & Norrander, B. (2009). "The gender gap in Latin America: Contextual and individual influences on gender and political participation". *British Journal of Political Science*, vol. 39, no. 1, pp. 141–162.
26. Dolan, K., Lynch, T., (2016). "The Impact of Gender Stereotypes on Voting for Women Candidates by Level and Type of Office". *Politics & Gender*, vol. 12, no. 3.
27. Dovidio, J., Gaertner, S., (2010). "Intergroup bias". *Handbook of Social Psychology*, pp.1084-1121, John Wiley & Sons.
28. Durose, C., Gains, F., Richardson, L., Combs, R., Broome, K., Eason, C., (2011). *Pathways to politics*. Equality and Human Rights Commission 2011. [En línia] Recuperat de: <https://www.equalityhumanrights.com/sites/default/files/research-report-65-pathways-to-politics.pdf>
29. Ely, R., Ibarra, H., Kolb, D., (2011). "Taking Gender into Account: Theory and Design for Women's Leadership Development Programs". *Teaching Leadership*, special issue, vol. 10.
30. Farrell, C., Titcombe, S., (2016). "Gender and the experiences of local elected members- a focus on Wales". *Local Government Studies*, vol. 42, no. 6.
31. Fox, R., Lawless, J., (2014). "Uncovering the Origins of the Gender Gap i Political Ambition". *The American Political Science Review*, vol. 108, no. 3, pp. 499-519.
32. Funk, K., (2017). "The Causes and Consequences of Women's Representations in Local Government". Dissertation, OakTrust. [En línia] Recuperat de: <https://oaktrust.library.tamu.edu>.
33. Garcia-Beaudoux, V., (2017). *Dancing Backwards in High Heels: Women, Leadership and Power*. Netherlands Institute for Multiparty Democracy.
34. Heilman, ME., Manzi, F, and Braun, S., (2015). "Presumed incompetent: perceived lack of fit and gender bias in recruitment and selection.", in *Handbook of gendered careers in management: getting in, getting on, getting out*. pp. 90-104.
35. Huddy, L., Terkildsen, N., (1993). "The Consequences of Gender Stereotypes for Women Candidates at Different Levels and Types of Office". *Political Research Quarterly*, , vol 46, no. 3, pp. 503-525.

36. IDEA, (2017). *Women's access to political finance: insights from Colombia, Kenya and Tunisia*. [En línia] Recuperat de: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/womens-access-to-political-finance-insights-from-colombia-kenya-and-tunisia.pdf>
37. Lawless, J., Fox, R., (2013). *Girls Just Wanna Not Run: The Gender Gap in Young American's Political Ambition*. School of Public Affairs, American University. [En línia] Recuperat de: https://www.american.edu/spa/wpi/upload/girls-just-wanna-not-run_policy-report.pdf
38. Liu, S. S., (2019). "Cracking Gender Stereotypes? Challenges Women Political Leaders Face". *Political Insight*, vol. 10, no. 1, pp. 12-15.
39. Lovenduski, J., Norris, P., (1995). *Political Recruitment: Gender, Race and Class in the British Parliament*. Cambridge University Press.
40. Lovenduski, J., (2005). *Feminizing politics*. Wiley.
41. Lovenduski, J., (2016). "The Supply and Demand Model of Candidate Selection: Some Reflections". *Government and Opposition*, vol. 51, no. 3, pp. 513-528.
42. Maguire, S., (2018). *Barriers to Women Entering Parliament and Local Government*. Institute for Policy Research. [En línia] Recuperat de: <https://www.bath.ac.uk/publications/barriers-to-women-entering-parliament-and-local-government/attachments/barriers-to-women.pdf>
43. Mackay, F., (2001). *Love and Politics: Women Politicians and the Ethics of Care*. Continuum International Publishing Group Ltd.
44. McKay, J., (2011). "Having it all? Women MPs and Motherhood in Germany and the UK". *Parliamentary Affairs*, vol. 64, no. 4, pp. 714-736
45. Nayler, T., (2019). "For more mothers to run, the political workplace has to evolve". Policy Options. [En línia] Recuperat de: <https://policyoptions.irpp.org/magazines/july-2019/for-more-mothers-to-run-the-political-workplace-has-to-evolve/>
46. OSCE, (2016). *Compendium of Good Practices for Advancing Women's Political Participation in the OSCE Region*. [En línia] Recuperat de: <https://www.osce.org/files/f/documents/8/1/224206.pdf>
47. Palmieri, S., (2011). "Gender-Sensitive Parliaments: A Global Review of Best Practices." Interparliamentary Union.
48. Pate, J., Fox, R., (2018). "Getting past the gender gap in political ambition". *Journal of Economic Behavior & Organisation*, vol. 156, pp.166-183.
49. Pitkin, H., (1967). *The Concept of Representation*. University of California Press
50. Philips, A., (1995). *The Politics of Presence*. Oxford University Press.

51. Philipps, C., (2017). "Give MPs basic rights at work, or Britain's gender gap will never close". The Guardian. [En línia] Recuperat de: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/oct/18/mps-basic-rights-work-gender-gap-parental-leave-job-sharing>
52. Reingold, B., Harrell, B., (2010). "The Impact of Descriptive Representation on Women's Political Engagement: Does Party Matter?". *Political Research Quarterly*, vol.63, no. 2, pp.280-294.
53. Ryan, M., Haslam, A., (2005). "The Glass Cliff: Evidence that Women are Over-Represented in Precarious Leadership Positions". *British Journal of Management*, vol. 16, no2.
54. Ryan, M., Haslam, A., (2007). "The Glass Cliff: Exploring the Dynamics Surrounding the Appointment of Women to Precarious Leadership Positions." *Academy of Management Review*, vol. 32, no. 2, pp.549-572.
55. Ryan, M., Haslam, A., (2010). "Politics and the glass cliff: Evidence that women are preferentially selected to contest hard-to-win seats". *Psychology of Women Quarterly*, vol. 34, no.
56. Sanbonmatsu, K., (2002). "Gender Stereotypes and Vote Choice". *American Journal of Political Science*, vol. 46, no. 1, pp. 20-34.
57. Schneider, M., Bos, A., (2014). "Measuring Stereotypes of Female Politicians". *International Society of Political Psychology*, vol. 35, no. 2, pp. 245-266.
58. Schneider, M., Holman, M., Diekmann, A., McAndrew, T., (2015). "Power, Conflict, and Community: How Gendered Views of Political Power Influence Women's Political Ambition". *Political Psychology*, vol. 37, no. 4, pp. 515-531.
59. Sturm, S., (2001). "Second Generation Employment Discrimination: A Structural Approach". *Columbia Law Review*, vol. 101, art. 458.
60. Stiglitz, J., Sen, A., Fitoussi, J., (2007). *Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress*. Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress. [En línia] Recuperat de: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/8131721/8131772/Stiglitz-Sen-Fitoussi-Commission-report.pdf>
61. Thomas, M., Bittner, A., (2017). *Mothers and Others: The Role of Parenthood in Politics*. UBC Press.
62. Ting, W.L., (2016). *Does Experience matter? The effect of pre-parliamentary careers on MPs' behaviour*. PhD Thesis, LSE. [En línia] Recuperat de: http://etheses.lse.ac.uk/3448/1/Ting_Does_Experience_matter.pdf

63. UNECE, (2020). Proportion of seats held by women in local governments. [En línia] Recuperat de: <http://w3.unece.org/SDG/EN>
64. UN Women (2021a). *Mujeres en la política: 2021*. [En línia] Recuperat de: <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2021/women-in-politics-2021-es.pdf?la=es&vs=5427>
65. UNICEF, (2020). *Breastfeeding support in the workplace*. [En línia] Recuperat de: <https://www.unicef.org/media/73206/file/Breastfeeding-room-guide.pdf>
66. Van Zoonen, L., (1998). ““Finally, I Have my Mother Back”: Politicians and their families in popular culture”. *International Journal of Press/Politics*, vol. 3, no. 1, pp. 48-64.
67. Verge, T., de la Fuente, M., (2014). “Playing with different cards: Party politics, gender quotas and women’s empowerment”. *International Political Science Review*, vol. 35, no. 1, pp. 67-79.
68. Vogelstein, R., Bro, A., (2021). “Women’s Power Index”. *Council on Foreign Relations*. [En línia] Recuperat de: <https://www.cfr.org/article/womens-power-index>
69. WFUNA, (2017). *Increasing Women’s Political Participation: A Premier on Best Practices*. [En línia] Recuperat de: https://wfuna.org/files/inline-files/wfuna_-_best_practices_for_increasing_women_s_political_participation_d....pdf
70. Weinberg, J., (2020). *Who Enters Politics and Why?: Basic Human Values in the UK Parliament*. [En línia] Recuperat de: https://books.google.ad/books?id=6MvxDwAAQBAJ&dq=politics-facilitating+professions&hl=ca&source=gbs_navlinks_s

Altres fonts

1. www.eleccions.ad
2. Decret de 21-6-2000 pel qual la Sra. Anna Maria Font Gori queda proclamada elegida per al càrrec de conseller del Comú d'Escaldes-Engordany, en substitució del Sr. Jaume Fortó Nogueira. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/012034/Pagines/1D84A.aspx>
3. Decret del 14-12-2003 pel qual es publiquen els noms dels candidats elegits en les eleccions comunals. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/015088/Pagines/31B46.aspx>
4. Decret del 6-12-2006 pel qual el Sr. Joan Pere Palmitjavila Naudi queda proclamat elegit per al càrrec de conseller del Comú de Canillo, en substitució de la Sra. Sònia Font Álvarez. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/018091/Pagines/48B4A.aspx>
5. Avís del 8-1-2004 pel qual es publica la llista de persones elegides per a diversos càrrecs del Comú d'Encamp. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/016002/Pagines/322C6.aspx>
6. Decret de 29-12-2003 pel qual es publica l'elecció de diversos càrrecs. [En línia] Recuperat de:
7. Edicte del 28-12-2007 pel qual es publica l'elecció de diversos càrrecs. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/020002/Pagines/5119A.aspx>
8. Decret del 7-6-2005 pel qual Sr. Enric Naudi Costafreda queda proclamat elegit per al càrrec de conseller del Comú de Sant Julià de Lòria, en substitució del Sr. Ferran Mirapeix Lucas. [En línia] Recuperat de:
9. Avís del 29-12-2003 pel qual es publica la llista de persones elegides per a diversos càrrecs del Comú d'Escaldes-Engordany. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/016001/Pagines/32192.aspx> Decret del 2-12-2007 pel qual es publiquen els noms dels candidats elegits en les eleccions comunals. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/019102/Pagines/50542.aspx>
10. Decret del 23-02-2011 pel qual el Sr. Jaume Fité Roser queda proclamat elegit per al càrrec de conseller del Comú de Canillo, en substitució de la Sra. Mònica Bonell Tuset. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/023013/Pagines/6BD9A.aspx>
11. Decret de l'11-3-2009 pel qual el Sr. Ricard Alcobe Riba queda proclamat elegit per al càrrec de conseller del Comú de Canillo, en substitució de la Sra. Celina Mandicó Garcia. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/021021/Pagines/5A006.aspx>
12. Decret del 17-10-2011 pel qual el Sr. Marc Arauz Lamouroux queda proclamat elegit per al càrrec de conseller del Comú de Canillo, en substitució del Sr. Enric Casadevall Medrano. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/023064/Pagines/723AE.aspx>

13. Decret del 19-03-2010 pel qual la Sra. Vanessa Casal Alvarez queda proclamada elegida per al càrrec de consellera del Comú de Canillo en substitució del Sr. Gerard Bàrcia Duedra. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/022018/Pagines/63776.aspx>
14. Edicte del 28-12-2007 pel qual es publica l'elecció de diversos càrrecs. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/020002/Pagines/5116A.aspx>
15. Decret del 28-12-2007 pel qual es publica l'elecció de diversos càrrecs. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/020002/Pagines/5117A.aspx>
16. Decret del 19-01-2011 pel qual el Sr. Josep Maria Naudi Daina queda proclamat elegit per al càrrec de conseller del Comú d'Ordino. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/023005/Pagines/6AC06.aspx>
17. Decret del 9-3-2009 pel qual el Sr. Marc Benazet Mulet queda proclamat elegit per al càrrec de conseller del Comú d'Ordino, en substitució del Sr. Josep M. Bringué Millat. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/021019/Pagines/59D8A.aspx>
18. Decret del 8-6-2009 pel qual la Sra. Anna Maria Blazquez Montane queda proclamada elegida per al càrrec de consellera del Comú de la Massana, en substitució del Sr. Pere López Agràs. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/021041/Pagines/5C892.aspx>
19. Edicte del 28-12-2007 pel qual es publica l'elecció de diversos càrrecs. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/020002/Pagines/511C2.aspx>
20. Decret del 2-6-2008 pel qual el Sr. Joaquim Valera Barros queda proclamat elegit per al càrrec de conseller del Comú d'Andorra la Vella, en substitució de la Sra. Sílvia Ferrer Ghiringhelli. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/020046/Pagines/54562.aspx>
21. Edicte del 9-1-2008 pel qual es publica l'elecció de diversos càrrecs. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/020004/Pagines/512EE.aspx>
22. Edicte del 2-1-2008 pel qual es publica l'elecció de diversos càrrecs. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/020002/Pagines/511FE.aspx>
23. Edicte del 10-3-2011 pel qual es fa pública l'elecció de nous càrrecs al capdavant del Consell de Comú d'Escaldes-Engordany. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/023016/Pagines/6C37A.aspx>
24. Decret del 4-12-2011 pel qual es publiquen els noms dels candidats elegits en les eleccions comunals. <https://www.bopa.ad/bopa/023075/Pagines/73912.aspx>
25. Decret, de 28-12-2011, d'elecció de diversos càrrecs. [En línia] Recuperat de: https://www.bopa.ad/bopa/027069/Pagines/GD20151007_15_35_35.aspx
26. Edicte del 29-12-11 d'elecció dels càrrecs de cònsol major, cònsol menor, conseller major i conseller menor. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/024001/Pagines/7455E.aspx>

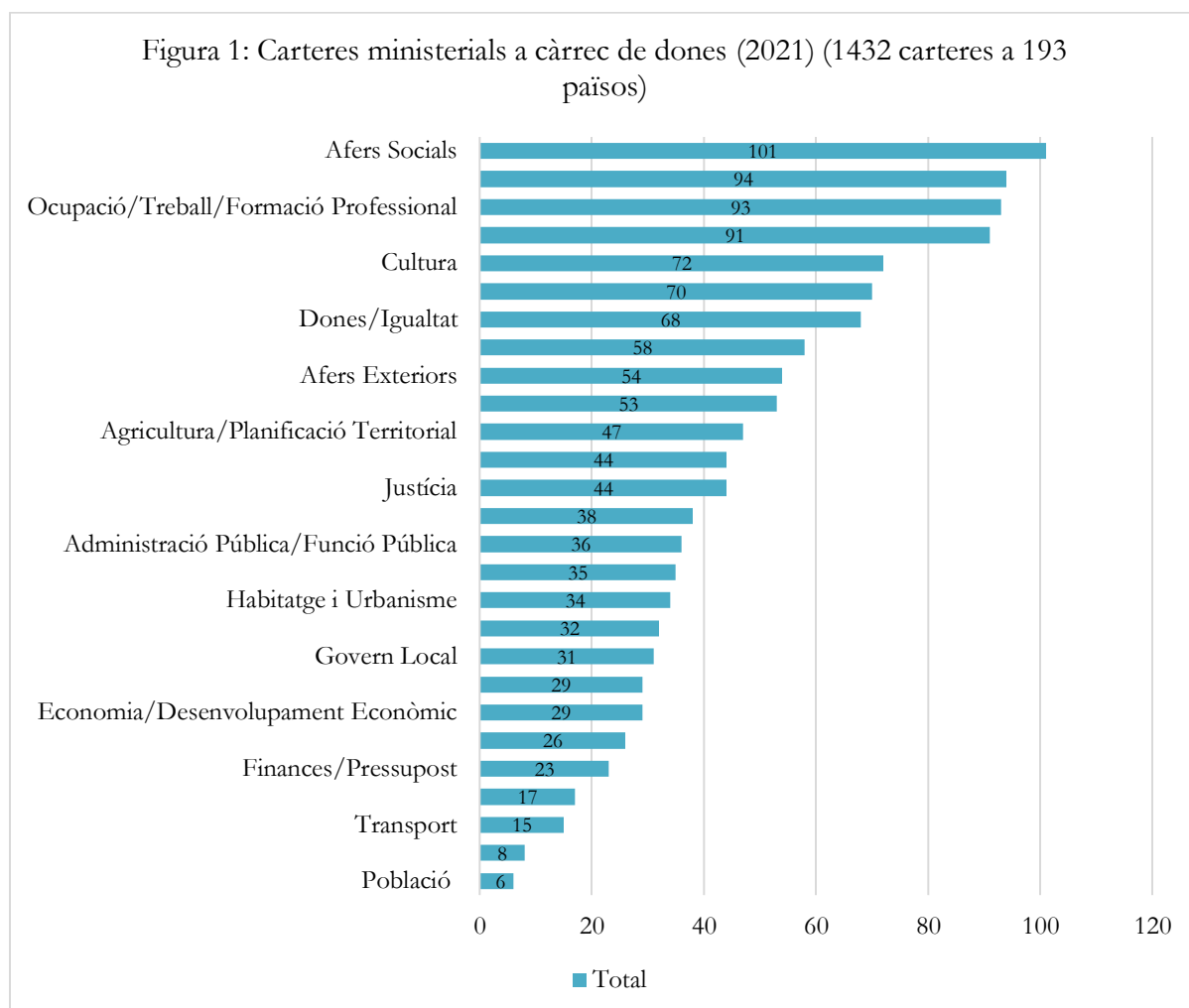

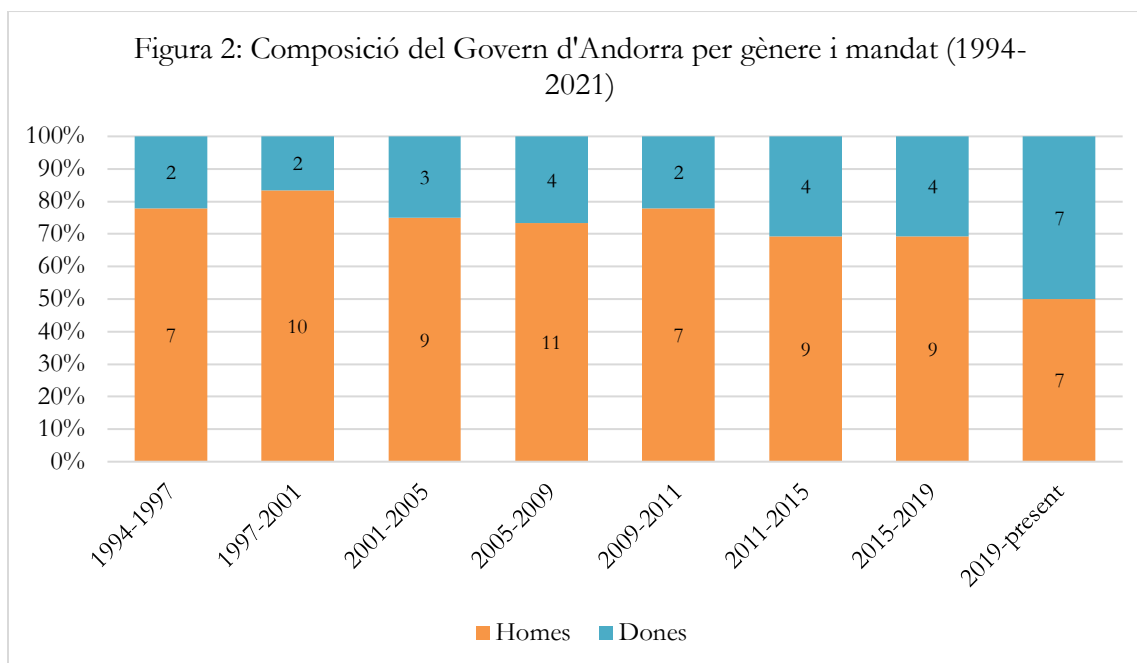
27. Decret del 13-11-2015 pel qual la Sra. Edith Quirós Vila queda proclamada elegida per al càrrec de consellera del Comú d'Encamp, en substitució de la Sra. Bernadeta Gracia Valdívia. [En línia] Recuperat de: https://www.bopa.ad/bopa/027078/Pagines/GD20151113_12_32_37.aspx
28. Edicte del 28-12-2011 pel qual es publica l'elecció dels càrrecs de Cònsol major, Cònsol menor, Conseller major, Consellera menor i Capità. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/024003/Pagines/7468A.aspx>
29. Decret del 8-6-2009 pel qual el cap de Govern nomena els nous membres del Govern i els seus càrrecs respectius. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/021041/Pagines/5C88E.aspx>
30. Decret del 19-03-2010 de reestructuració del Govern. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/022018/Pagines/637F2.aspx>
31. Decret del 27-5-2005 pel qual es nomena el M.I. Sr. Albert Pintat Santolària com a Cap de Govern. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/017046/Pagines/3D9B6.aspx>
32. Modificació del 8-6-2005 del Decret pel qual el cap de Govern nomena els nous membres del Govern i els seus càrrecs respectius. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/017051/Pagines/3DD26.aspx>
33. Decret del 2-5-2007 de reestructuració del Govern. <https://www.bopa.ad/bopa/019040/Pagines/4B5C6.aspx>
34. Decret del 7-5-2008 de reestructuració del Govern. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/020040/Pagines/53C12.aspx>
35. Decret de 9-4-2001 pel qual es nomena el M.I. Sr. Marc Forné Molné com a Cap de Govern. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/013035/Pagines/211BA.aspx>
36. Decret de 12-4-2001 pel qual es nomenen els nous membres del Govern i els seus càrrecs respectius. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/013037/Pagines/2131A.aspx>
37. Decret de 10-4-2002 pel qual es separa el Sr. Enric Pujal Areny del càrrec de ministre de Turisme i Cultura i se'l nomena per al càrrec de ministre de Presidència i Turisme. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/014030/Pagines/2708A.aspx>
38. Decret de 10-4-2002 pel qual es nomena per al càrrec de ministre de Cultura el Sr. Xavier Montané Atero. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/014030/Pagines/27096.aspx>
39. Decret del 19-5-2003 pel qual es nomena el Sr. Josep M. Cabanes Dalmau per al càrrec de ministre de Justícia i Interior. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/015042/Pagines/2DE16.aspx>

40. Decret de 21-3-97 pel qual es nomena el M.I. Sr. Marc Forné Molné com a Cap de Govern. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/009023/Pagines/276E.aspx>
41. Modificació del Decret pel qual el cap de Govern nomena els membres del Govern i delega la seva signatura amb l'ordre establert, publicat al Butlletí Oficial del Principat d'Andorra núm. 26, de data 2 d'abril de 1997, de 2-4-97. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/009027/Pagines/755A.aspx>
42. Edicte de 17-6-98 pel qual es nomena com a membre del Govern, amb el càrrec de ministre d'Ordenament Territorial, el Sr. Càndid Naudi Mora. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/010030/Pagines/15E36.aspx>
43. Decret de 7-12-94 pel qual es nomena el M.I. Sr. Marc Forné Molné com a Cap de Govern. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/006073/Pagines/351E.aspx>
44. Decret de 14-12-95 pel qual es nomena el Sr. Josep M. Goicoechea Utrillo com a ministre de Sanitat. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/007080/Pagines/8F6A.aspx>
45. Decret de 22-12-94 pel qual es nomena el Sr. Manel Mas Ribó, Ministre de Relacions Exteriors, el Sr. Joan Tomàs Roca, Ministre d'Economia. (Agricultura, Comerç i Indústria), la Sra. Susagna Arasanz Serra, Ministra de Finances, el Sr. Pere Canturri Montanya, Ministre d'Afers Socials i Cultura, i la Sra. Carme Sala Sansa, Ministra d'Educació, Joventut i Esports. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/006076/Pagines/59C2.aspx>
46. Decret de 12-1-95 pel qual es nomena el Sr. Lluís Montanya Tarrés, ministre d'Ordenament Territorial i el Sr. Olivier Montel Monteret, secretari d'Estat d'Interior. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/007003/Pagines/DC16.aspx>
47. Decret de 23-2-96 pel qual es nomena el Sr. Enric Pujal Areny amb el càrrec de ministre de Medi Ambient i Turisme. [En línia] Recuperat de: <https://www.bopa.ad/bopa/008013/Pagines/72CA.aspx>

Annexos

Annex 1: relació de figures i taules

Taula 1: Distribució dels caps de Govern per gènere i mandat (1994-2021)

Mandat	Dones	Homes
1994-1997	0	1
1997-2001	0	1
2001-2004	0	1
2004-2009	0	1
2009-2011	0	1
2011-2015	0	1
2015-2019	0	1
2019-present	0	1
Total	0	8

Figura 3: Distribució dels ministeris per gènere i mandat (1994-2021)

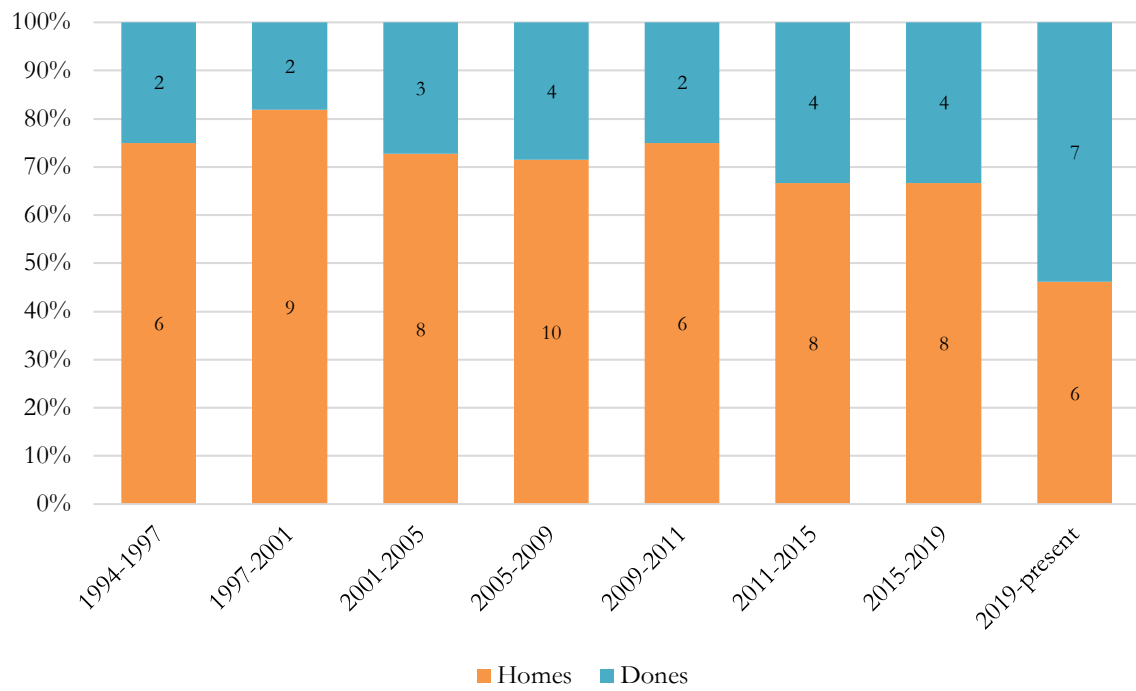

Figura 4: Gènere del titular dels ministeris per àmbit (1994-2021)

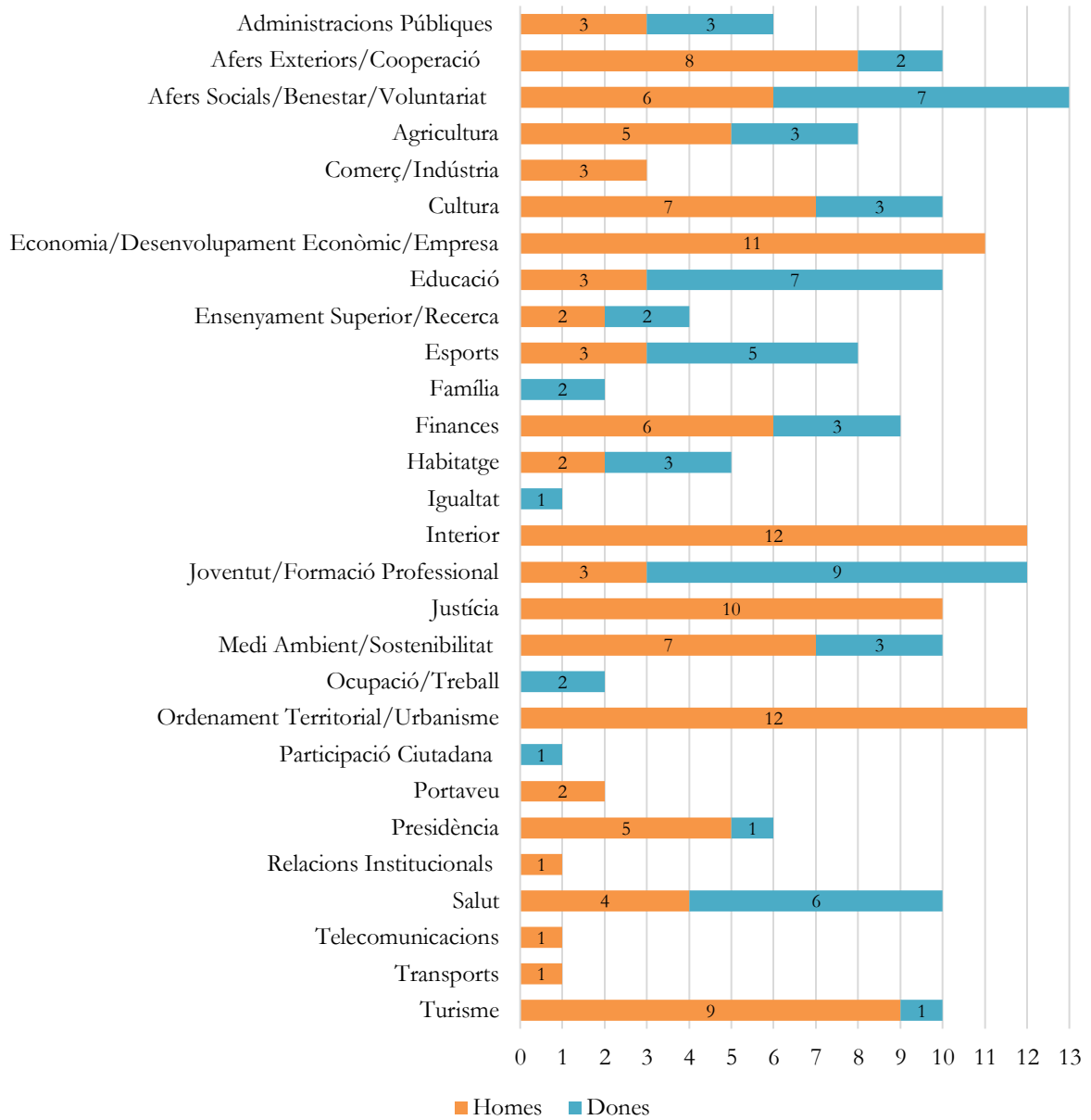

Figura 5: Ministeris encapçalats per dones per àmbit (1994-2021)

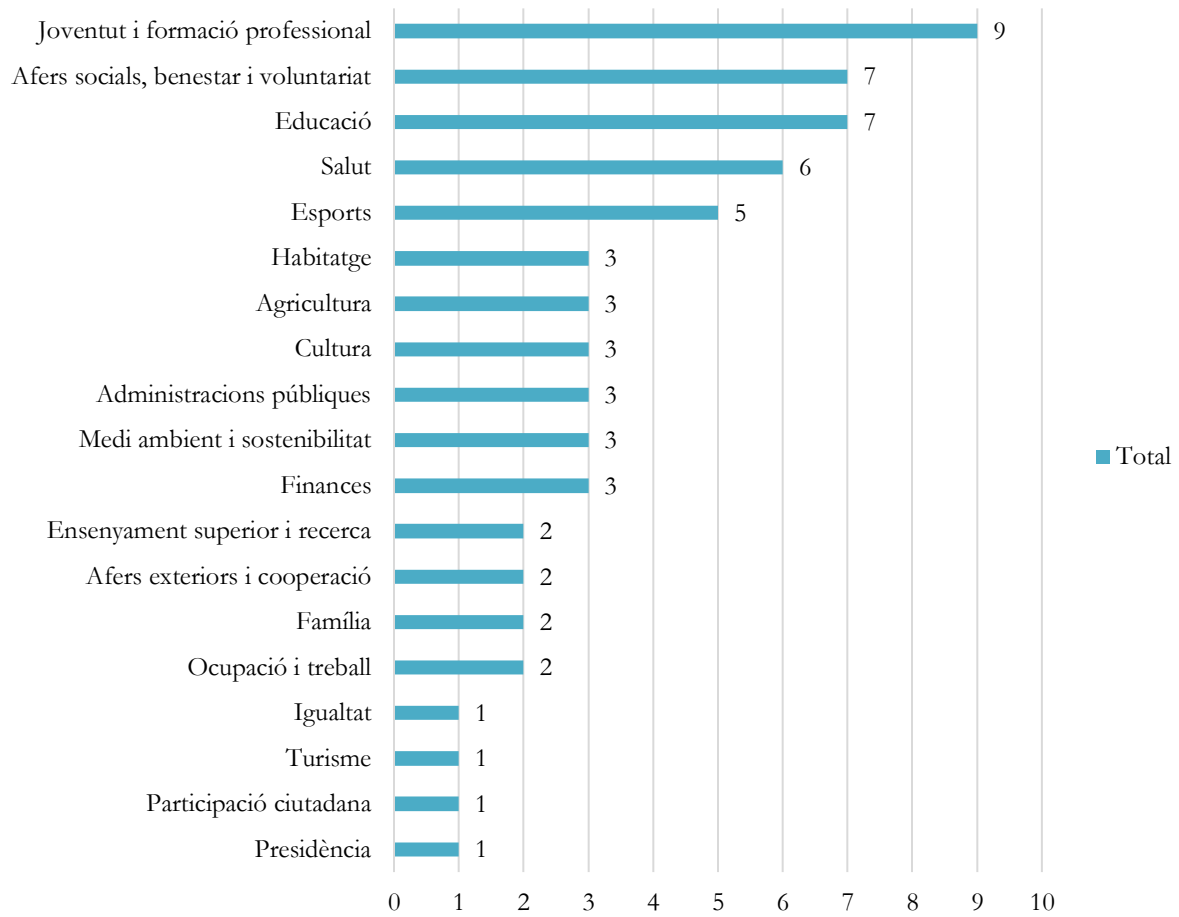

Figura 6: Composició del Consell General per gènere i legislatura (1994-2021)

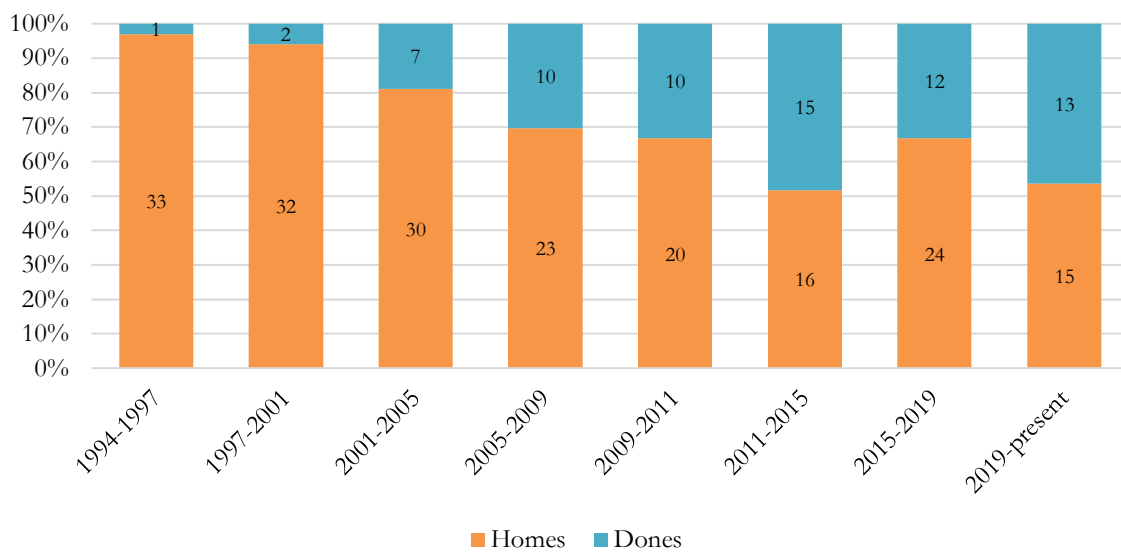

Figura 7: Síndiques i síndics generals per gènere (1994-2021)

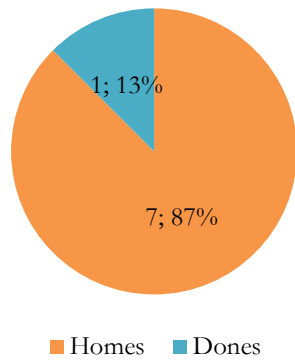

Figura 8: Subsíndiques i subsíndics generals per gènere (1994-2021)

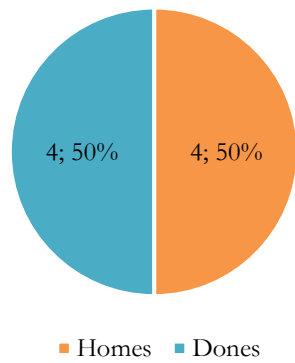

Figura 9: Composició de les comissions legislatives per gènere i àmbit (1994-2021)

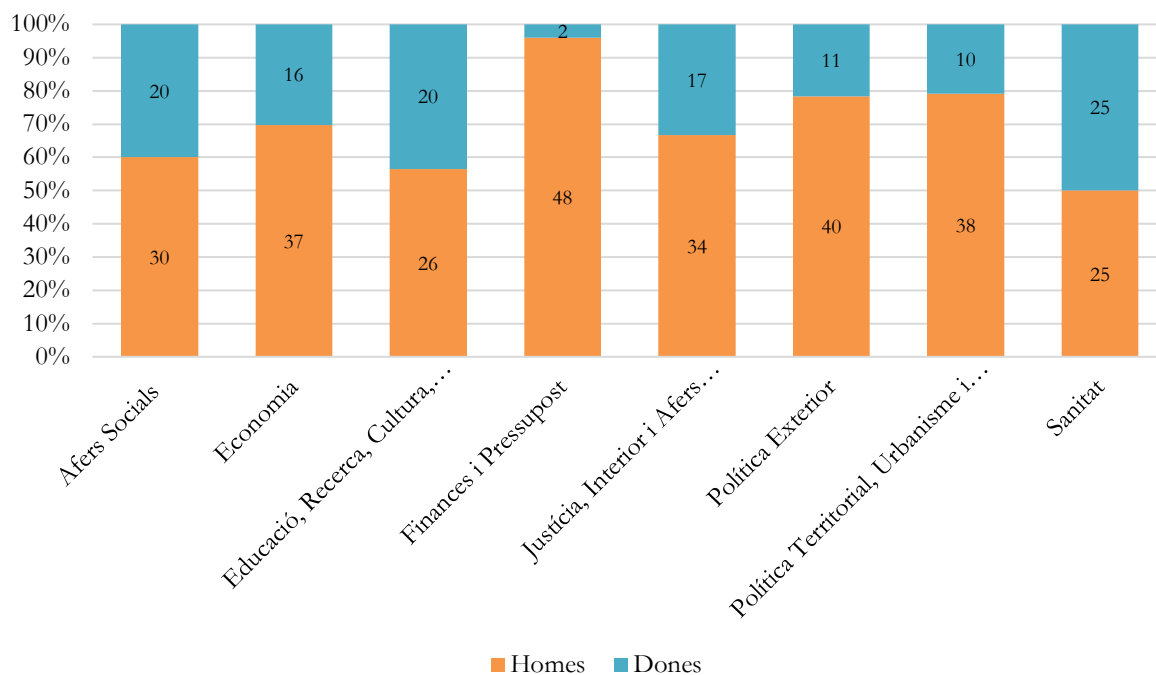

Figura 10: Composició de les comissions legislatives per gènere durant la VIII Legislatura (2019-2023)

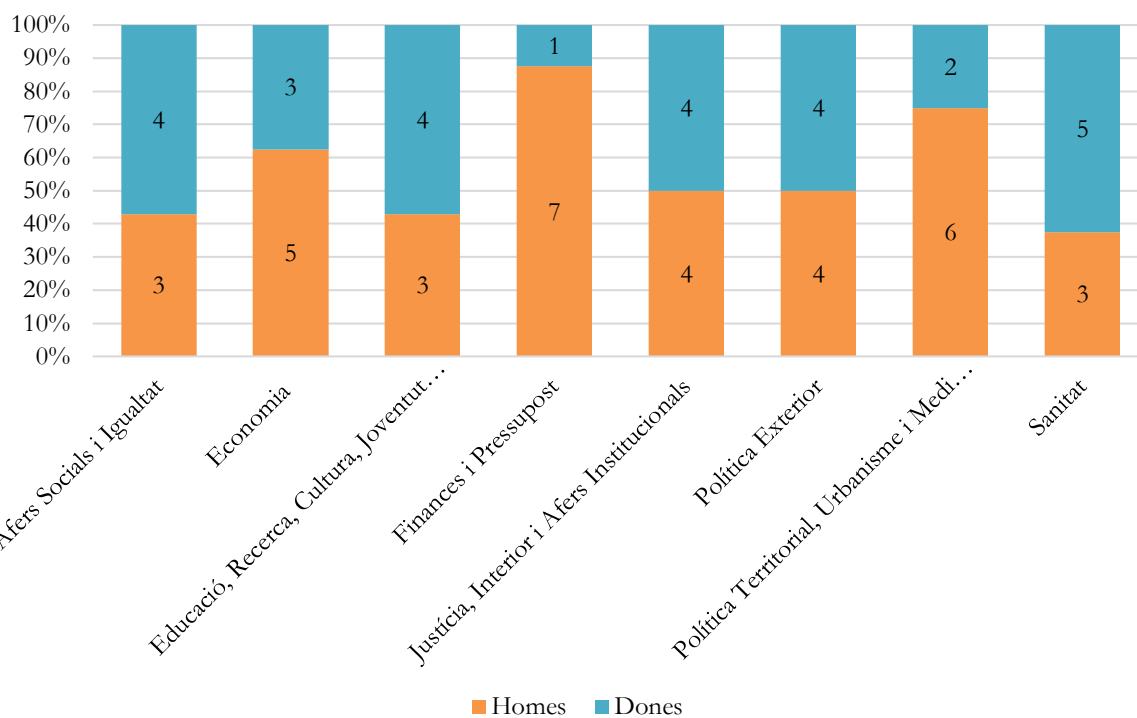

Figura 11: Composició de les comissions legislatives per gènere durant la VII Legislatura (2015-2019)

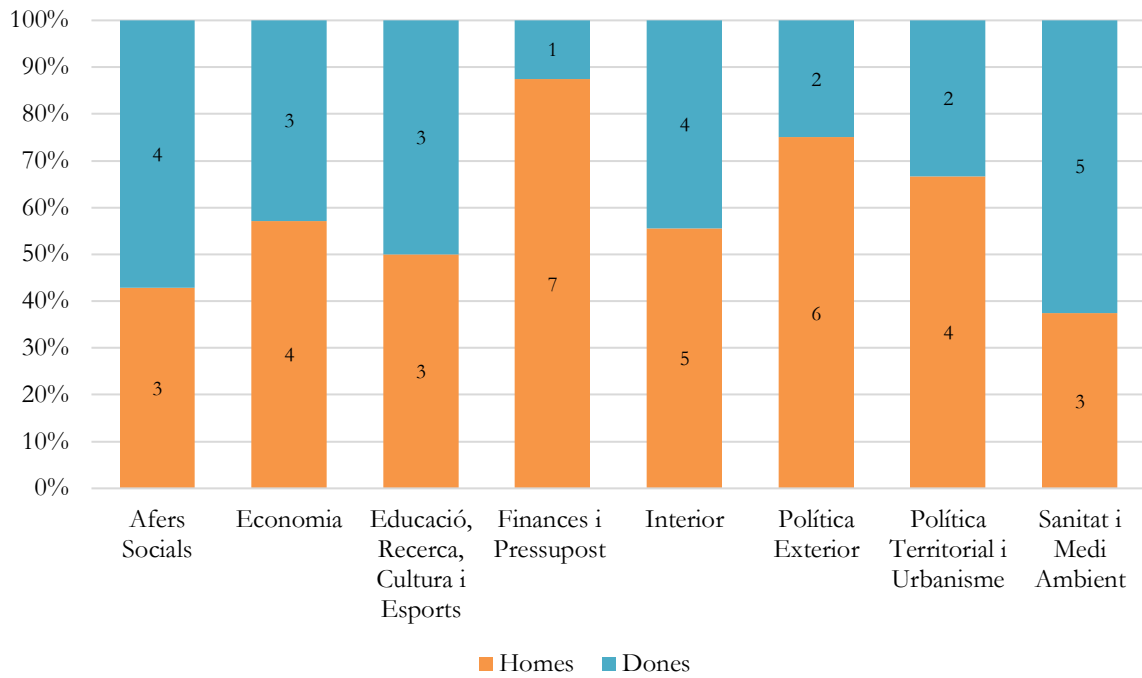

Figura 12: Composició de les comissions legislatives per gènere durant la VI legislatura (2011-2015)

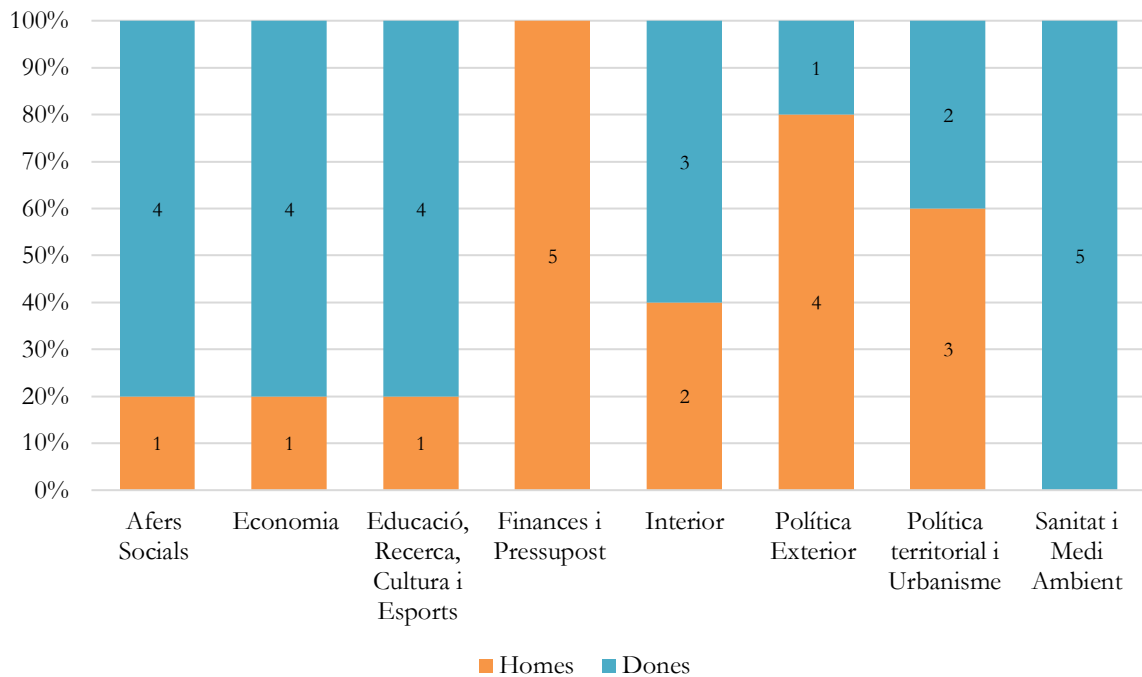

Figura 13: Composició de les comissions legislatives per gènere durant la V Legislatura (2009-2011)

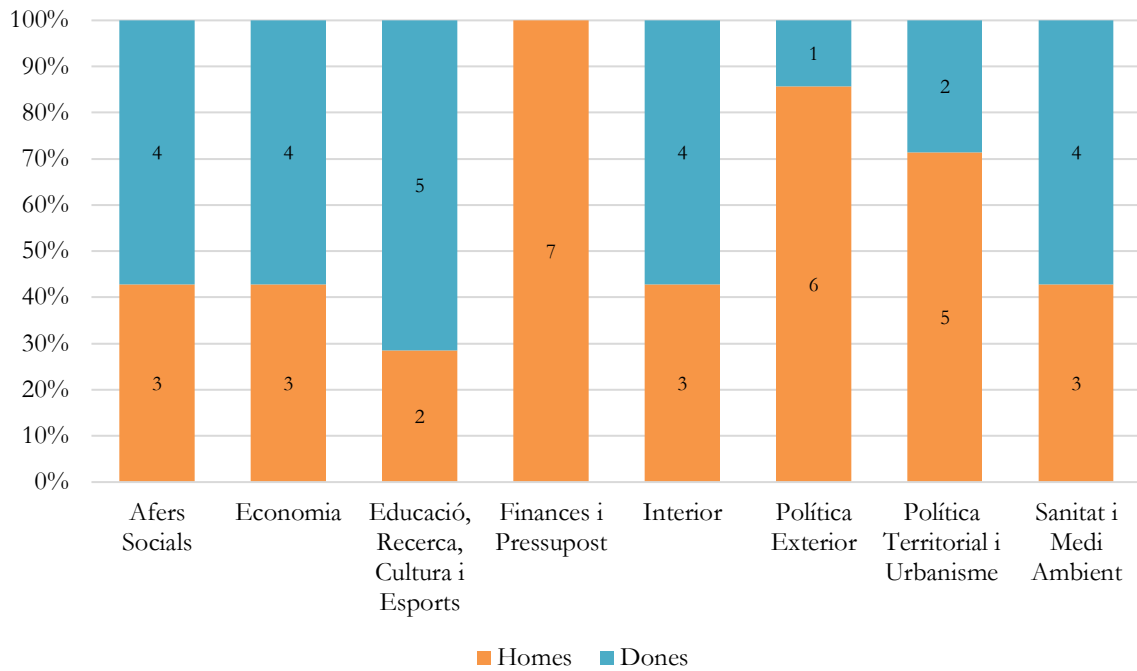

Figura 14: Composició de les comissions legislatives per gènere durant la IV Legislatura (2005-2009)

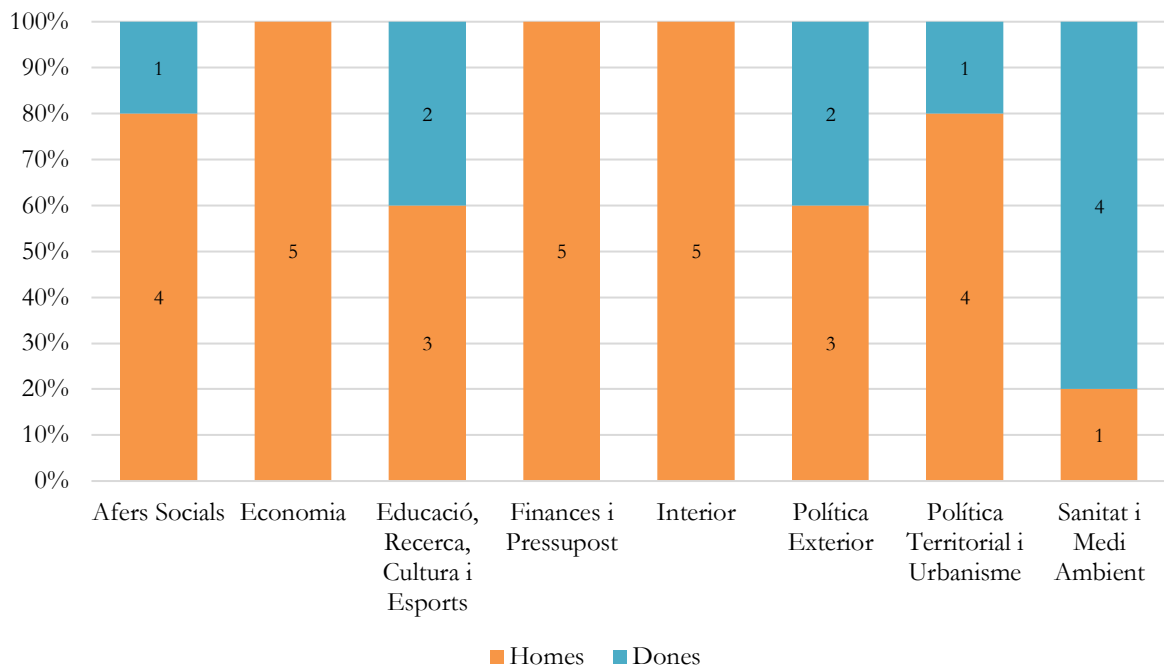

Figura 15: Composició de les comissions legislatives durant la III Legislatura (2001-2005)

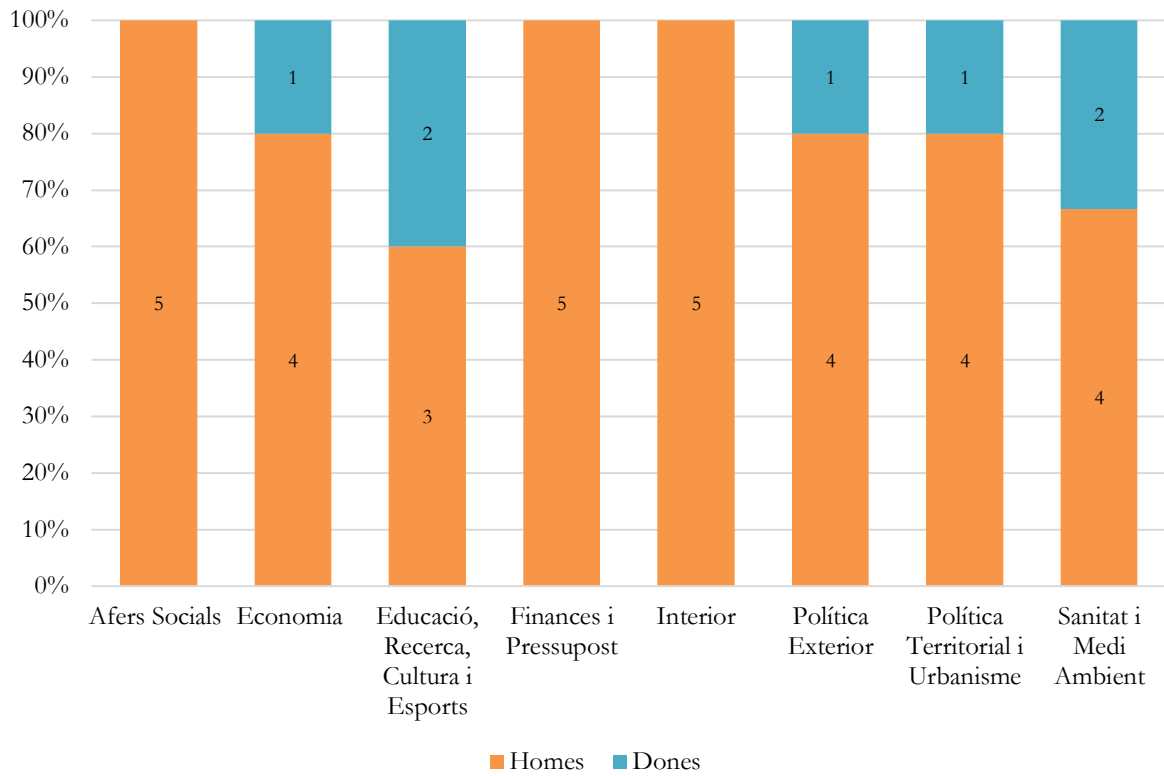

Figura 16: Composició de les comissions legislatives per gènere durant la II Legislatura (1997-2001)

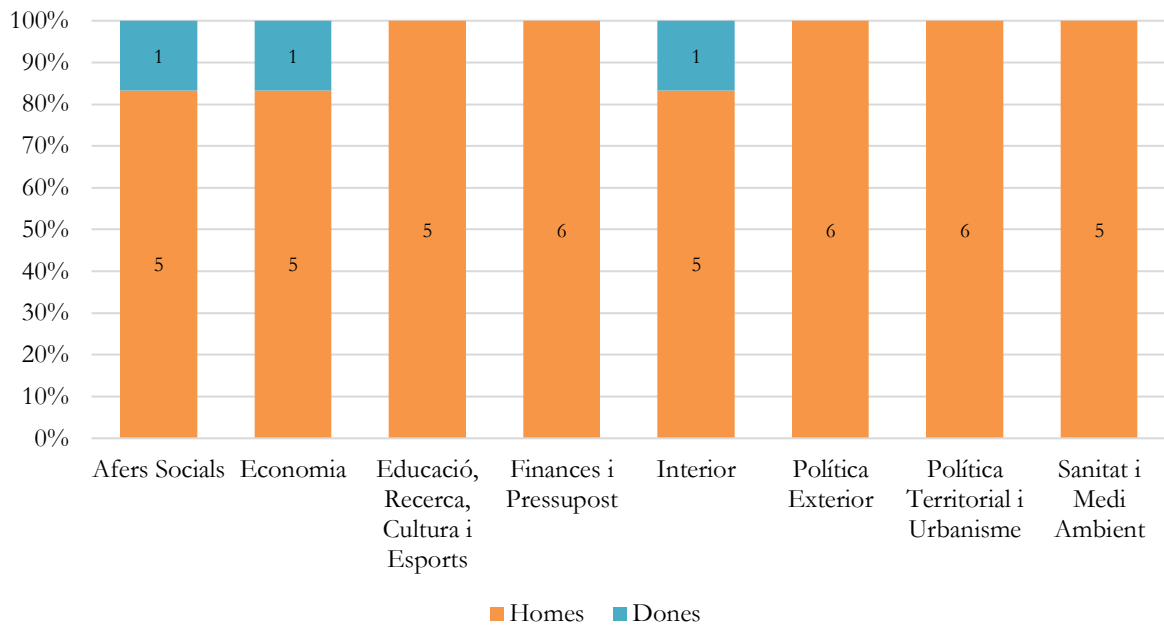

Figura 17: Composició de les comissions legislatives per gènere durant la I Legislatura (1994-1997)

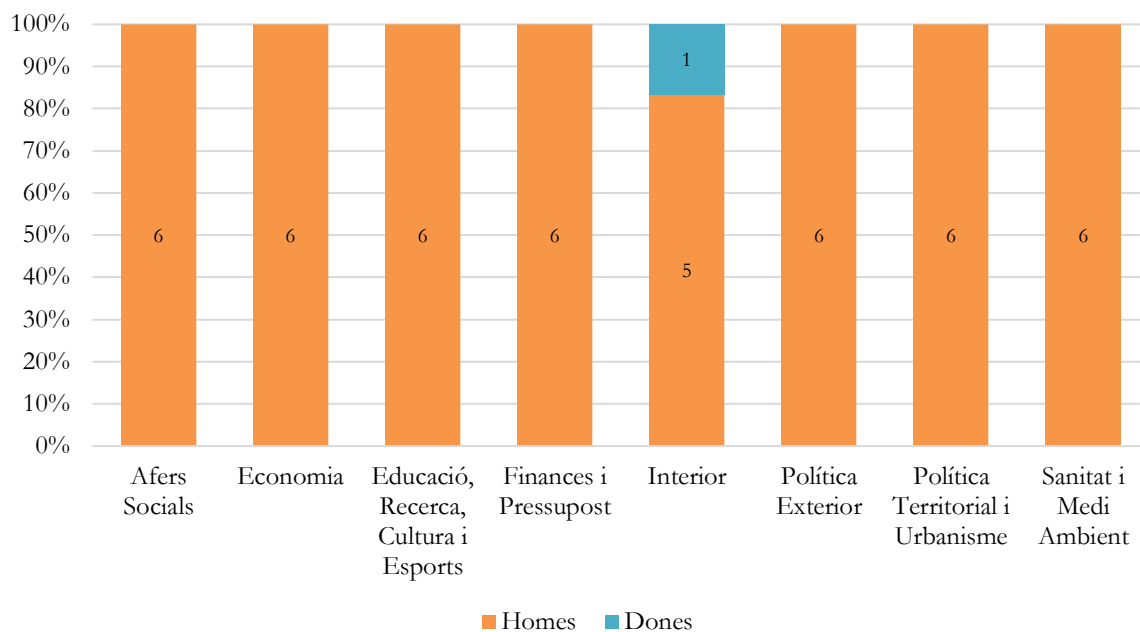

Figura 18: Distribució dels cònsols majors per gènere i comú (1995-2021)

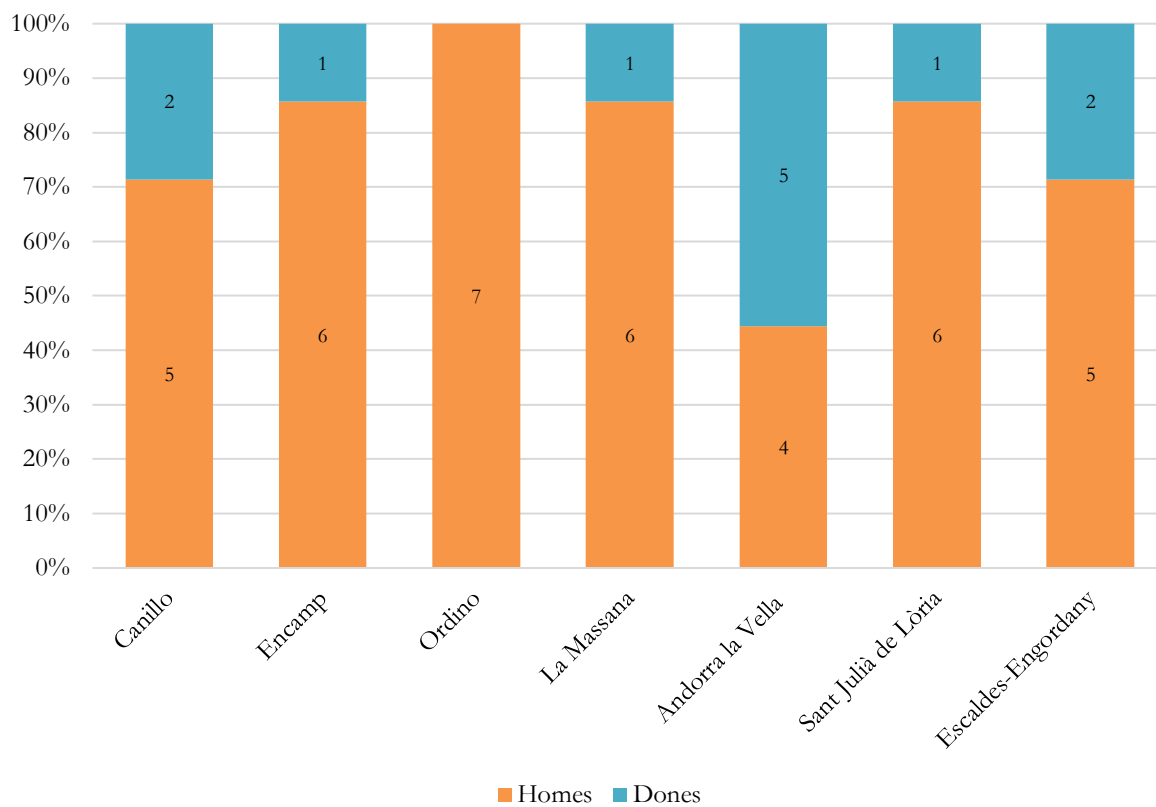

Figura 19: Distribució dels consellers del Comú de Canillo per gènere i mandat (1995-2021)

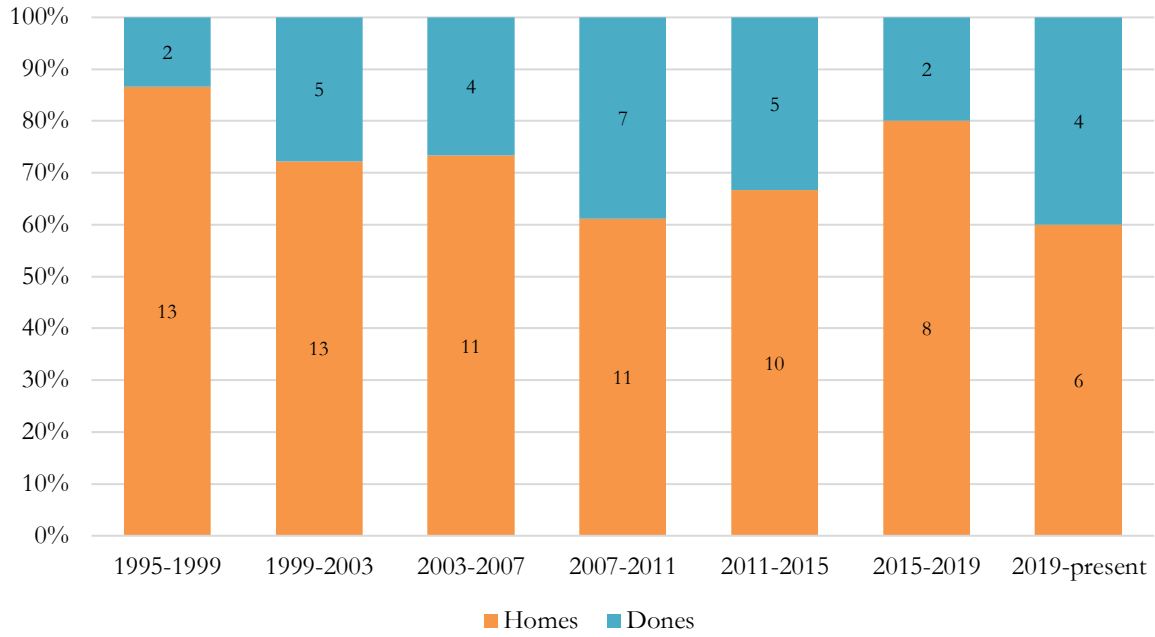

Figura 20: Distribució dels consellers del Comú d'Encamp per gènere i mandat (1995-2021)

Figura 21: Distribució dels consellers del Comú d'Ordino per gènere i mandat (1995-2021)

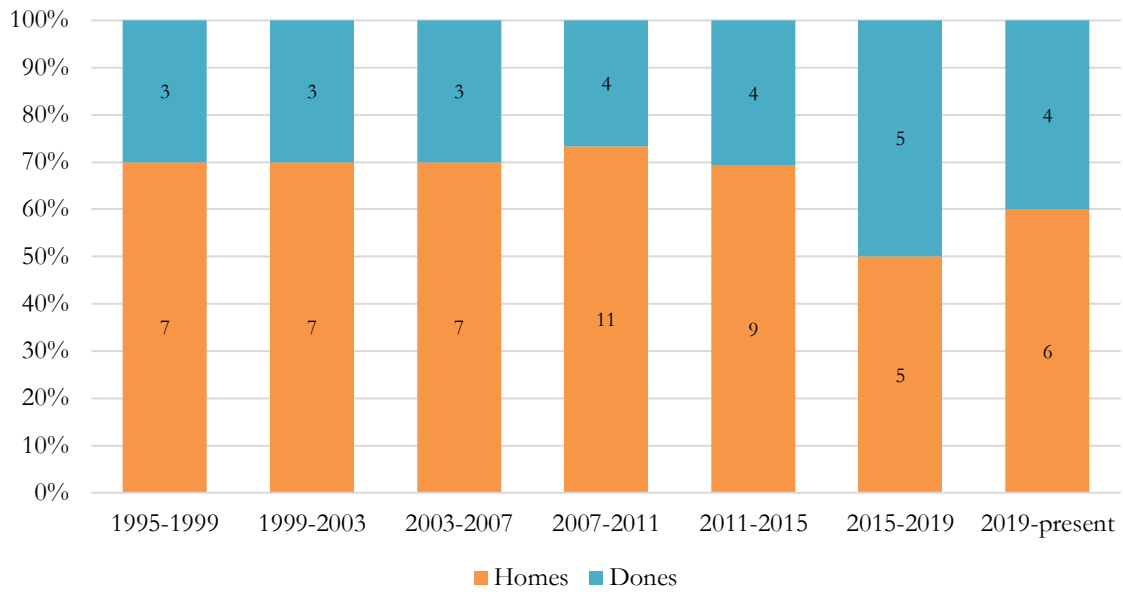

Figura 22: Distribució dels consellers del Comú de la Massana per gènere i mandat (1995-2021)

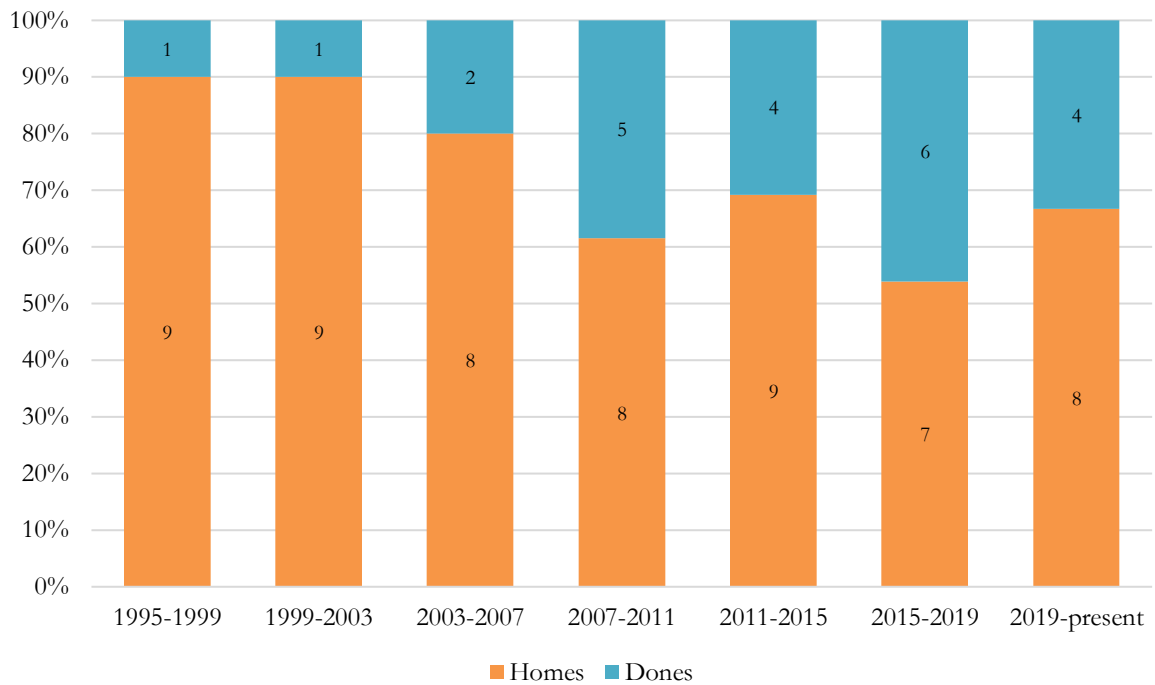

Figura 23: Distribució dels consellers del Comú d'Andorra la Vella per gènere i mandat (1995-2021)

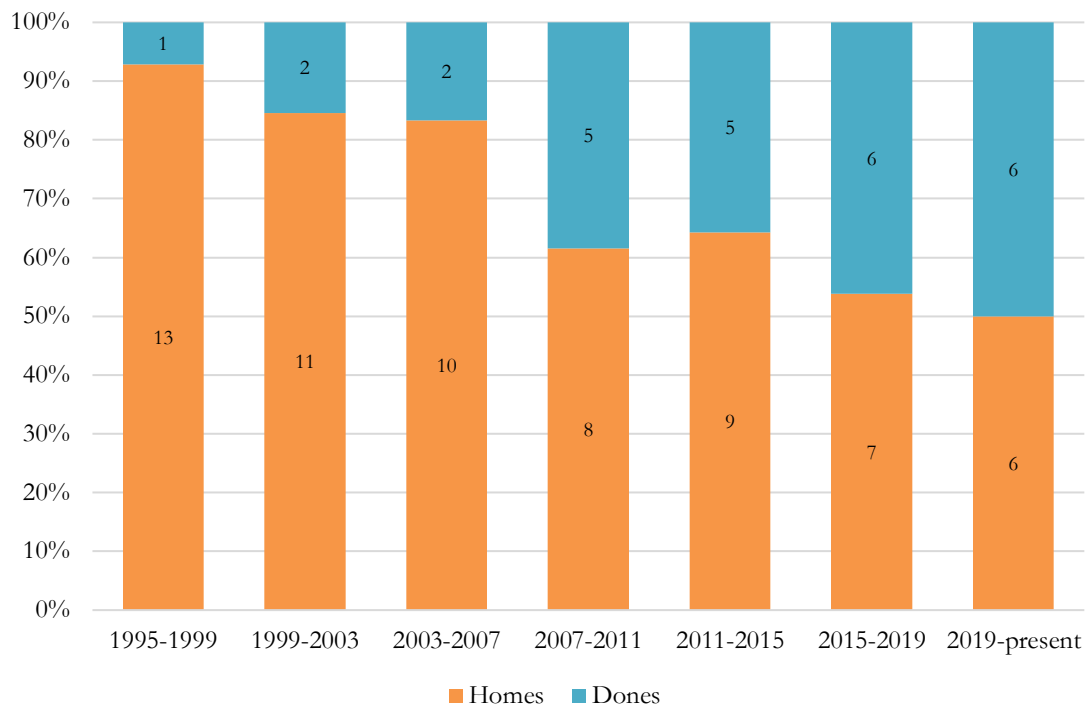

Figura 24: Distribució dels consellers del Comú Sant Julià de Lòria per gènere i mandat (1995-2021)

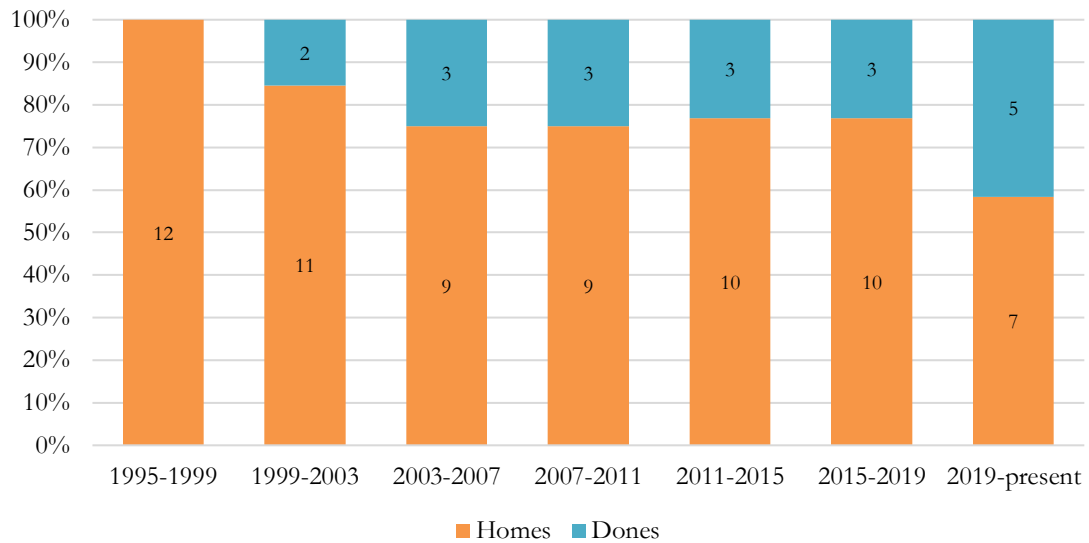

Figura 25: Distribució dels consellers del Comú d'Escaldes-Engordany per gènere i mandat (1995-2021)

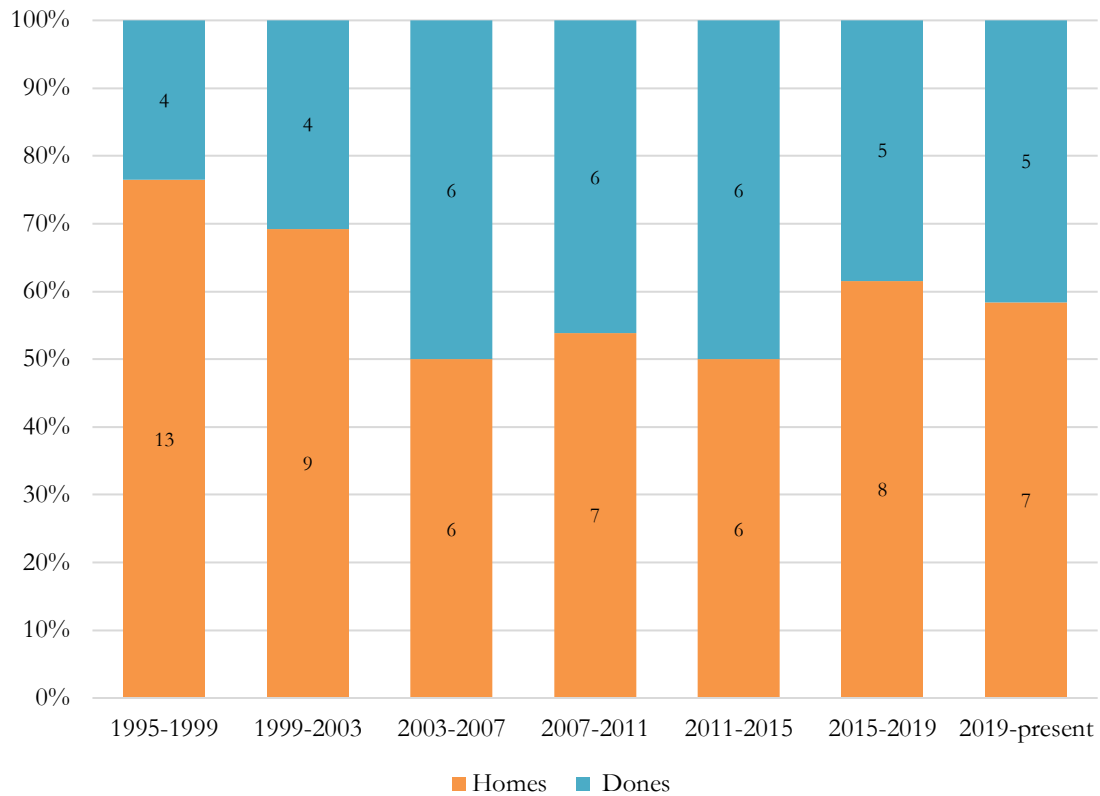
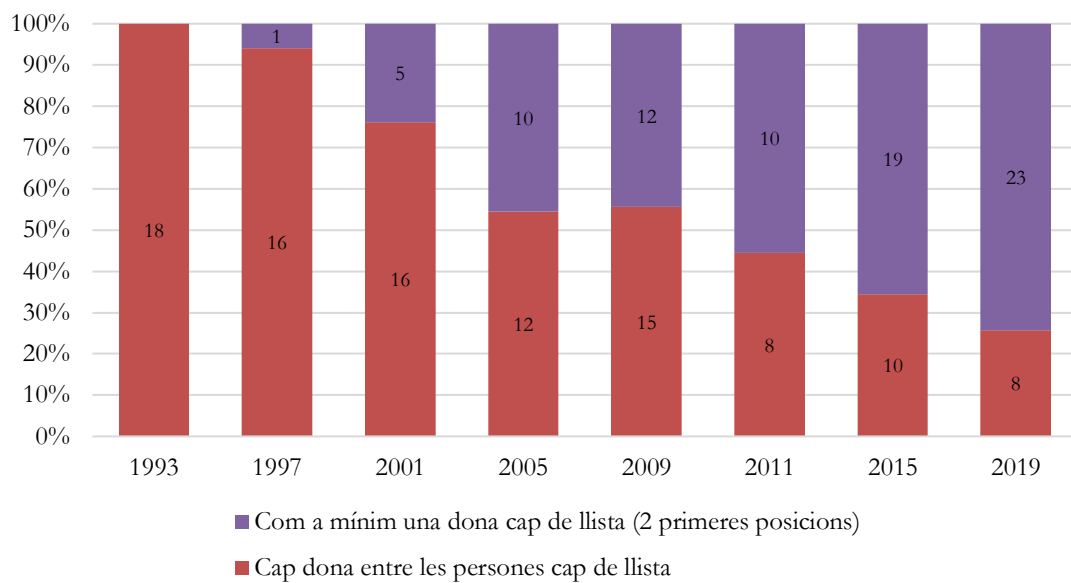

Figura 26: Presència de les dones a les dues primeres posicions de les llistes electorals les eleccions al Consell General (1993-2019)

Guió d'entrevista

Perfil i experiència

1. És la primera vegada que ocupa un càrrec polític? Si no, quins altres càrrecs ha ocupat?
2. Quina era la seva ocupació prèvia a dedicar-se professionalment a la política (o actual, en cas de dedicació parcial).

Motivacions

3. Quines van ser les seves motivacions per participar professionalment en política?
4. Quan va decidir participar en política, va considerar avantatges o desavantatges de fer-ho?
En cas afirmatiu, quins?

Factors culturals, estructurals i institucionals

5. Què creu que explica que la política hagi sigut un entorn tradicionalment masculí?
6. Creu que les mesures per fomentar la participació de les dones des dels partits polítics són suficients?
7. Creu que el gènere és un factor decisiu en les dinàmiques de partit i en la selecció dels candidats a les llistes electorals?
8. Ha percebut un tracte diferencial cap a vostè o cap a les seves companyes pel fet de ser dona dins del partit?
9. Què creu que explica que la majoria de caps de llista a les eleccions generals siguin homes?
10. Ha percebut un tracte diferencial cap a vostè o cap a les seves companyes pel fet de ser dona en el seu lloc de treball?
11. Ha percebut un tracte diferencial cap a vostè o cap a les seves companyes pel fet de ser dona per part de l'opinió pública i els mitjans de comunicació?
12. Creu que involucrar-se amb la política de forma professional permet una correcta conciliació laboral i familiar?

---

¹² Algunes preguntes s'han acabat desestimant.

13. Hi ha alguna cosa important que vulgui remarcar sobre la seva experiència en política en relació amb el fet de ser dona?

Annex 3: Full d'informació i consentiment informat

Informació

La titular de la Beca Manuel Mas 2020, Paula Przybylowicz Vidal, la convida a participar en l'estudi "Les dones a la política andorrana: estudi de l'accés als càrrecs de representació i lideratge polítics al Principat d'Andorra"¹³. L'estudi ha estat finançat per l'Institut d'Estudis Andorrans.

Els objectius d'aquest estudi són, en primer lloc, analitzar quantitativament l'evolució de la participació descriptiva de les dones en llocs de rellevància política a Andorra, tant en l'àmbit nacional com comunal, i, en segon lloc, analitzar qualitativament els factors que influeixen en l'accés de les dones a càrrecs de representació i lideratge polítics.

Se l'ha convidat a col·laborar per conèixer la seva experiència personal i professional, ja que compleix el criteri d'inclusió d'haver ocupat un càrrec de rellevància política en els darrers 5 anys.

La participació en aquest estudi és voluntària. Si hi està d'acord, participarà en una entrevista semi-estructurada, en un horari i modalitat (presencial o en línia) a convenir amb la responsable de l'estudi. El tema de l'entrevista serà els factors que contribueixen o dificulten l'accés de les dones a la política andorrana. La duració estimada de l'entrevista és de 30 minuts.

L'entrevista serà enregistrada per tal de poder transcriure-la. Si decideix participar-hi, pot demanar en qualsevol moment que s'aturi l'enregistrament o revocar la seva participació, sense cap perjudici. Ningú, tret de la responsable del projecte, sabrà que ha participat en l'estudi. Per garantir la seva confidencialitat, la conversa serà anonimitzada i l'enregistrament serà destruït una vegada se n'hagi fet la transcripció. La transcripció quedarà sota la custòdia de la responsable de l'estudi, que només podrà fer-la servir per als propòsits explicats en aquest document. La divulgació de l'estudi no inclourà cap informació que la pugui identificar.

Participar en aquest estudi pot no beneficiar-la directament, però permetrà entendre millor i divulgar la situació de les dones que decideixen participar en la política andorrana. Pot trobar incomodant alguna de les preguntes, però en cap cas se l'obligarà a contestar-la. La conversa es planteja com la que

---

¹³ Finalment s'ha acabat modificant el nom de l'estudi.

podria tenir amb la seva família o amistats. Per aquesta raó, no es contempla cap risc significatiu de participar en aquest estudi.

Per qualsevol dubte o comentari, si us plau contacti la responsable del projecte:

Paula Przybylowicz Vidal

ppaulavidal@icloud.com

(+376) 37 05 35

Consentiment informat

Responsable de l'estudi: Paula Przybylowicz Vidal

Jo, (nom i cognoms) _____,

major d'edat, declaro que (encerclar la resposta adequada):

1. He llegit tota la informació que m'ha estat facilitada sobre aquest estudi:
SI / NO
2. He tingut l'oportunitat de preguntar i comentar qüestions sobre aquest estudi:
SI / NO
3. He rebut suficient informació sobre aquest estudi:
SI / NO
4. He rebut respostes satisfactòries a totes les preguntes que he formulat sobre l'estudi:
SI / NO
5. Comprenc que sóc lliure d'abandonar aquest estudi sense que la decisió em pugui ocasionar cap perjudici:
  - a. En qualsevol moment: SI / NO
  - b. Sense donar-ne cap raó: SI / NO
6. He comprès els possibles riscos associats a la meva participació en aquest estudi:
SI / NO
7. Estic d'acord en participar-hi:
SI / NO

Signatura (voluntària)

Lloc i data

Signatura (responsable de l'estudi)

Lloc i data

En cas que més endavant vostè vulgui fer alguna pregunta o comentari sobre aquest projecte, o bé si vol revocar la seva participació en el mateix, si us plau contacti amb:

Paula Przybyłowicz Vidal

ppaulavidal@icloud.com

(+376) 37 05 35